

TRÆK

AV

FISKERIETS UTVIKLING I NORGE

AV

O. NORDGAARD

I

MED FIGURER I TEKSTEN

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER. 1908. NO. 1

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM
1908

Forord.

Den egentlige foranledning til dette arbeide er den skandinaviske fiskeritstilling i Trondhjem 1908. Forøvrig er det flere aar siden, jeg kom paa den tanke, at ville forsøke en optrækning av endel hovedlinjer i fiskeriets utvikling i Norge. Men tanken var neppe endnu blet bragt til utførelse, hvis ikke utstillingen var kommen som et drivende moment. Ved et saadant stevne bør der søkes utpekt ialfald enkelte milepæle i den historiske sammenheng, og det materiale, som til det øiemed maatte hentes fra forskjellige kanter, var det da hensigtsmæssigt at underkaste en nærmere granskning. Men tiden hertil har rigtignok været knap.

Imidlertid vilde dette arbeide ha blet meget mere mangelfuldt end det er, hvis ikke saa mange utmerkede mænd hadde hjulpet mig. Listen blev for lang, hvis jeg her skulde navngi alle. I forskjellige fiskeritekniske spørsmåal har jeg mottat veiledning fra fisker J. JOHNSEN, skipper JOHAN LYSVOLD, vagtmester P. M. ROEL, ingeniør SCHMIDT-NIELSEN, fiskeriinspektør JOHNSEN, student DANNEVIG og kommandørkaptein MÜLLER. For utlaan av materiale og arkeologiske oplysninger staar jeg i stor taknemmelighedsgjeld til konservator T. HELLIESEN, dr. SCHETELIG, bibliotekar TH. PETERSEN, stipendiat A. W. BRØGGER, overlærer O. NICOLAISSEN og amanuensis G. MØRCK. Men den største hjelp er ydet mig av overlærer K. RYGH og professor GUSTAFSON. Av disponent JENS ELLINGSEN, Sigerfjord, har jeg havt økonomisk og anden støtte, og i denne forbindelse skal heller ikke glemmes den velvilje, som direktionen for det herværende videnskapselskap har lagt for dagen. Baade til de nævnte og de unævnte avlægger jeg her min hjerteligste tak.

Trondhjem, april 1908.

Forf.

Forkortelser.

- Ab. = Aarsberetning fra Foreningen til fortidsminde-merkens bevaring.
B. M. = Bergens museum.
B. M. A. = Bergens museums aarbok.
Lovgl. = EBBE HERTZBERGS retshistoriske glossarium i Norges gamle love, V.
N. g. L. = Norges gamle love.
R. = O. RYGH, Norske oldsager, Kristiania, 1885.
S. M. = Stavanger museum.
S. M. Aarsh. = Stavanger museums aarshefte.
T. M. = Tromsø museum.
T. M. A. = Tromsø museums aarshefte.
Th. M. = Trondhjems museum.
Th. M. 2631 = Katalognummer 2631 i Trondhjems museum.
U. O. = Universitetets oldsaksamling.
V. S. S. = Det kgl. norske videnskabers selskabs skrifter.
-

Indledning¹⁾.

Den oprindeligste fiskemetode er rimeligvis at ta fisken med hænderne. Her i landet har man lige til slutningen av det 19. aarhundrede paa enkelte steder anvendt denne primitive maate paa ørreten, naar den om høsten gaar op i smaabække for at gyde. Og et saadant fiskeri har endog været praktiseret ligeoverfor sjøfisk. I biskop ARNES islandske kristenret²⁾ behandles det spørgsmaal, hvorledes man skal forholde sig, naar fisken gjør landgang (*þá er landgangr at fiskum*) paa visse helligdage. Det var da ikke tilladt at bruke hverken garn (*net*) eller angler (*ongla*), men man kunde hugge den med klep (*hoggva hoggjárnum*) eller ta den med hænderne (*eða taka hondum*). Herav fremgaar, at denne primitive form av fiskeri har holdt sig langt frem gjennem tiden. Paa den anden side er det ikke godt at vite, hvorlænge det varede, inden man fandt paa at benytte harpunlignende redskaber til fiskefangst. I ethvert fald betegner det et stort fremskridt i den menneskelige kulturutvikling. Og opfindelsen har en anselig alder. Paa den tid, da den 2den istids bræer dækkede mesteparten av vort land og renen streifede om i Sydeuropa, levede der bl. a. i Frankrige mennesker, som ernærede sig av jagt og fiskeri. Samtidig med dette folk og paa de samme steder eller i tilstødende trakter levede mammut, ren, hest, moskusokse, kjempeokse og kjempehjort (den irske elg), tilligemed hulebjørn (*Ursus spelæus*) og hyæne (*Hyæna crocuta*), osv. Den etnografiske stilling av det folk, som boede i

1) Ved udarbeidelsen av de indledende bemerkninger har jeg særlig benyttet CHARLES RAU, Prehistoric Fishing in Europe and North America. Smiths. Contribut. to Knowledge. Vol. 25.

2) N. g. L., V, 1, p. 44.

huler i det sydvestlige Frankrige, er meget usikker. Blandt de faa kranier, som har kunnet underkastes en nøiagtig maaling, har der været baade langskaller og kortskaller. Enkelte har ment, at de var beslegtede med de nuværende finner (lapper), andre har søkt at forbinde dem med eskimoerne. I ethvert fald maa man si, at de paleolitiske huleboere og bopladsmennesker udviklede en vis kultur. Deres stenredskaber var vistnok uslebne og de kjendte ikke den kunst at brænde ler til kopper og kar, men av rensdyrhorn og ben gjorde de mange hensigtsmæssige brugsgjenstande. De har heller ikke været uden sands for farver; thi i hulerne har man fundet avskrapede røde hematitstykker. Sandsynligvis hænger dette sammen med lysten til at pynte sig, som optræder paa et meget tidligt kulturtrin. Til pynt har vistnok ogsaa været anvendt diverse smaagjenstande, som er gjennemborede, saasom bjørnetænder, smaa elfenbensplater, osv. I hulen Cro-Magnon fandtes saaledes omkring 300 stykker gjennemborede bløddyrskaller, hvorav størsteparten bestod av den almindelige strandsnegl (*Littorina littorea*). Et meget interessant og merkeligt utslag av dette folks virksomhet er deres billedfremstilling. Paa stykker av rensdyrhorn og ben, bjørnetænder, osv. har man fundet forskjellige dyrefigurer.

Fig. 1. Afbildning av en fisk paa et stykke rensdyrhorn, La Madelaine, $\frac{1}{2}$ størrelse.

Fig. 2. Fremstilling av fisk og hest paa rensdyrhorn, La Madelaine, $\frac{1}{6}$.

Figureerne 1 og 2 leverer prøver paa paleolisk kunst. Særlig fisketegningen paa fig. 1 er saa vel udført, at det nærmest maa vække forbauselse. I flere tilfælder er avbildningen saa god, at man har kunnet bestemme arten. Paa en bjørnetand er fremstillet en fisk, som ligner en gjedde, og paa et stykke rensdyrhorn fra

La Madelaine findes hoder av urokse og hest samt omridset av et menneske tilligemed en langstrakt fisk, som ligner en aal. Man har ogsaa fundet tegninger av sæl og ren, moskusokse og mammut.

Paa bopladserne er ligeledes paavist ben av forskjellige fiske, saasom ørret og laks (sandsynligvis *Salmo salar*, LIN.) samt flere arter av karpefamilien (*Abramis brama*, *A. blicca*, *Leuciscus idus*, *L. cephalus*). Fisketegningen paa fig. 1 kan rimeligvis ogsaa henføres til en art av sidstnævnte familie.

Hvorledes har disse mennesker fanget sin fisk? Til besvarelse av dette spørsmal foreligger ikke mange arkeologiske data. Der er ikke fundet en eneste angel eller fiskekrok, endsige rester av garn. Men pile- og harpunspidser fra denne tid mangler ikke, og likesom der nu eksisterer naturfolk, som skyter fisken med pil eller lyster den med harpun, maa man anta, at lignende fremgangsmaater har været anvendt av de paleolitiske stenaldersmennesker.

Om de paa fig. 3 fremstillede harpunspidser kan man saaledes formode, at de ialfald delvis har været benyttet til fiskefangst. I flere av de franske huler fra den paleolitiske tid har man endvidere fundet etslags bennaale, som aabenbart har været benyttet til fangst av fugl og fisk.

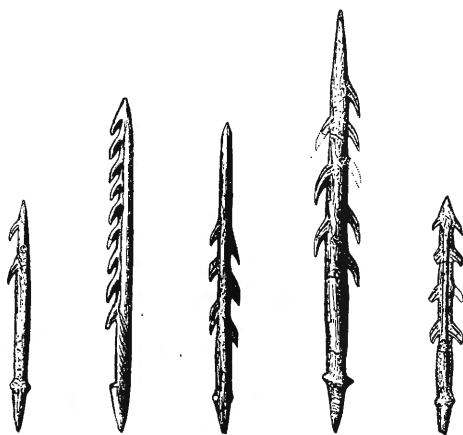

Fig. 3. Harpunspidser av rensdyrhorn fra franske paleolitiske boplads, 1/4.

Lignende bennaale, tilspidset i begge ender og tildels med en omgaaende midtfure til fæste for et snøre benyttedes endnu i 1877 av eskimoer paa Alaska til fuglefangst. Og man har endog i nutiden eksempler paa at saadanne naale benyttes til at fiske med. I Skotland fæster man et snøre til midten av en metalnaal, som ægnes med en regnorm og benyttes til aalefiske. Lignende an-

vendelse av tilsvarende naaler kjendes baade fra Schweiz og Frankrig¹⁾. Man kan ogsaa tænke sig, at enkelte av disse bennaale

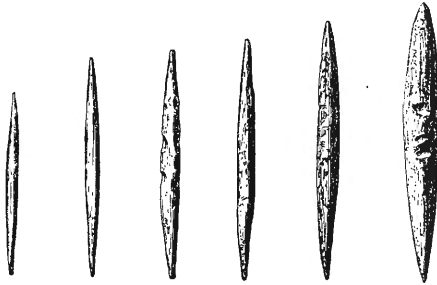

Fig. 4. Bennaale fra La Madeleine, $\frac{1}{2}$.

har været fæstet under spidse vinkler til andre gjenstande, saa de tillsammans dannede et-slags angler. Eks-empler herpaa kjendes ogsaa i nutiden. Se figur 5 og 6. Det er heller ikke udelukket, at den paleolitiske tids fiskere dannede sig

virkelige angler av træ, men hidtil er der intet fund, som støtter en saadan antagelse.

Fig. 5. Kveiteangel benyttet av Makah-indianerne ved Kap Flattery.

Medens dette folk i Syd- og Mellemeuropa opholdt livet som jægere og fiskere, hadde Norden som før nævnt sin 2. og sidste istid. Samtidig streifede renen om i Frankrig. Efterhaanden bedredes de klimatiske forhold i Europa, og der skede store forandringer i Syd- og Mellemeuropas dyreverden. Enkelte, saasom mamuten, udgik helt av Europas fauna, mens andre, f. eks. renen, trak nordover til koldere egne.²⁾ Disse omvæltninger i naturforholdene hadde stor indflydelse paa de menneskelige livsvilkaar og det er vel høist sandsynligt, at de ialfald delvis gir stødet til utfoldelsen av en ny kulturrepoke, den neolitiske stenalderskultur. Under overgangen mellem den paleolitiske og og neolitiske tid i det saakaldte *Asylien-*

Fig. 6. Torskeangel benyttet av Makah-indianerne ved Kap Flattery.

¹⁾ Kf. A. FEDDERSEN, Havet, dets opdagelse og erobring, s. 223.

²⁾ I oldfransk kaldes renen *rangier*, som muligens er laant fra nedertysk *rendier*. I moderne fransk benævnes dyret *renne*, som er et direkte laan fra norsk eller svensk. Kf. Kr. NYROP, Norske forhold i det 13. aarh. efter en samtidig fransk kilde. Aarb. f. nordisk oldkyndighed og historie, 2. række, 22. bd., s. 11.

stadium, som findes repræsenteret i Frankrig, Skotland, Sydrusland, osv., har man paavist de første spor av mennesker i Norden.¹⁾ Til denne overgangstid (*Asylien*) har den danske forsker, dr. G. SARAUW,²⁾ henført en række torvmyrfund i Sjælland og Skaane. Man mener ogsaa at kunne fastslaa, at dette *Asylien* stadium indtræffer i den senere del av *Ancylussjøens* tid, da Østersjøen var en stor indsjø og Jylland landfast med Skaane. I denne tid var furuen det vigtigste skogdannende træ i Danmark, og tiur og elg trivedes utmerket i de store skoge. Efter fundene at dømme har det jæger- og fiskerfolk, som dengang levede i Sydskandinavien, ikke hat nogen stor nordisk utbredelse. Det synes først at være i den følgende tid, da klimamet var mildere end nutildags, at dele av Norge og det mellemste Sverige blev befolket. Dette tidsrum, *Tapes-Littorina*-tiden, er karakteriseret ved en landsænkning, som satte Østersjøen i forbindelse med Skagerak og delte Danmark op i øer. Og paa disse øer avløstes furuen av eken, som dannede frodige skoge, i hvilke tumlede sig raadyr, urokse og vildsvin. Det er dette stadium, som ogsaa kaldes kjøkkenmøddingernes tid i den nordiske stenalder.

Hvorvidt det folk, som gennemførte den neolitiske kultur i Europa, var direkte efterkommere av den paleolitiske tids mennesker er ikke med sikkerhed avgjort, men de fleste synes at helde til den anskuelse, at den nye kultur blev baaren av en nye race, som man har ment var den ariske.

Et karakteristisk træk ved den neolitiske tids mennesker var deres tilbøielighed til at opføre sine boliger paa pæleverk i sjøerne. I enkelte av disse pælebygninger har man ogsaa fundet bronce-saker, hvorav fremgaar, at denne bygningsskik, som sandsynligvis var valgt som den hensigtsmæssigste for forsvaret, strakte sig ind i den følgende kulturperiode, broncealderen. Det er især i Schweiz man har havt anledning til at studere levninger fra pælebygningstiden. Vinteren 1854 var der en usedvanlig lav vandstand i schweiziske sjøer, hvorved store bundpartier blottedes. Paa et sted ved Zürichersjøen la man da merke til, at der fandtes træpæler, potte-

1) Se en avhandling av A. W. BRØGGER om Vistefundet, *Naturen* 1908, p. 97 ff.

2) G. F. L. SARAUW, En stenalders boplads i Maglemose ved Mullerup. (Aarb. f. nord. oldk. og hist., 1903).

skaar, gjenstande av sten, horn og ben, etc. i mudderet. Presidenten i det antikvariske selskab i Zürich, dr. FERDINAND KELLER, reiste derhen for at undersøke fundene og gav dermed stødet til en overordentlig stor utvidelse av kjendskabet til den forhistoriske kultur. De mange fund bærer bud om et folk, som ikke alene ernærte sig som jægere og fiskere, men som drev kvægavl og dyrkede jorden. I denne forbindelse interesserer det os særlig at vite noget om deres spindevekster, og vi faar da høre, at medens hamp var fuldstændig ukjendt, dyrkede pælebygningmennesket en sort lin, som anvendtes til traad for lijer, fiskegarn og klæder. At fiskeri har været en vigtig næringsvei for pælebygningmennesket fremgaar blandt andet ogsaa av den mængde fiskeben, man har fundet paa bopladserne. Der er saaledes paavist ben av abbor (*Perca fluviatilis*, LIN.), laks (*Salmo salar*, LIN.), gjedde (*Esox lucius*, LIN.), lake (*Lota lota*, LIN.), karpe *Cyprinus carpio*, LIN.), osv. Heller ikke mangler fra nævnte tid redskaper, som har været benyttet til fiske og fangst. Man har saaledes fundet bennaale av en lignende form, som angit paa fig. 4, og istedetfor de paleo-

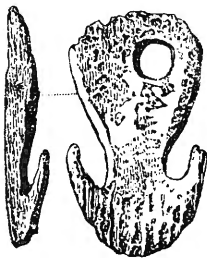

Fig. 7. Dobbeltangel(?) av dyrehorn fra St. Aubin, 1/2.

litiske harpunspidser av renshorn har man nu beslegtede former av hjortehorn. Og er der ikke nogen sikkerhed for, at det paleolitiske menneske har benyttet virkelige angler, er der paa den anden side ingen tvil om, at de neolitiske fiskere anvendte fiskekroker. Bortset fra fig. 7, som fremstiller en gjenstand, hvis anvendelse som angel er noget tvilsom, har man fra flere findesteder i Schweiz utvilsomme fiskekroker.

Særlig gir den gjenstand, som er fremstillet paa fig. 9, ingen anledning til tvil om sin anvendelse. Den fortæller ogsaa noget om sin egen tilblivelse, av formen fremgaar nemlig, at den neolitiske anglemaker har benyttet et bor ved siden av skjærende redskaper.

Foruten angler er der ogsaa fundet kavl av bark, som vistnok har været anvendt i fiskeriets tjeneste. Efter formen

kunde det godt være garnkavl, men den beskedne størrelse synes nærmest at maatte forudsætte en anvendelse som fløit paa liner¹⁾.

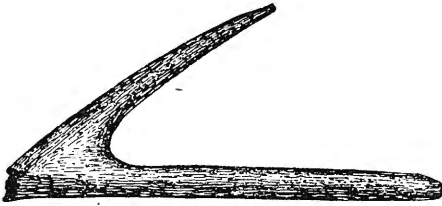

Fig. 8. Angel av ben fra Pælebygningstiden, 1/2.

At redskapstap har været et aktuelt spørsmål allerede i den neolitiske tid, derom vidner gjenstande som den, der er fremstillet som fig. 11.

Fra pælebygningsfund forekommer der i museerne diverse stene, som sandsynligvis har været benyttet som søkk paa garn eller liner. Det er dels avrundede stene med en omgaaende fure, dels runde eller ovale stenskiver med et hul i midten. Sidstnævnte skulde man nærmest anta for garnsøkk og de førstnævnte for linesøkk. Endelig forekommer ogsaa fra samme tid gjenstande av brændt ler, som enkelte har opfattet som vævloedder, andre som garnsøkk. Da den slags har holdt sig helt frem til vore dage, er der vistnok grund til at anta, at ialfald en del de oven omtalte gjenstande virkelig har været søkk paa garn. Saadanne søkk av brændt ler kjendes ogsaa fra stenalderens pælebygninger i Würtemberg, og de Forenede Staters nationalmuseum opbevarer lignende garnsøkk fra Centralamerika. At fiskegarn var kjendt allerede i pælebygningstiden kan saaledes utledes indirekte ved et omhyggeligt studium av de fundne stensøkk, men man har ogsaa direkte beviser. Fig. 12 fremstiller saaledes et stykke garn fra Schweiz. Det er forresten ikke aldeles sikkert, at det skriver sig fra stenalderen; ti findestedet angis under tvil være Robenhausen, og fra

Fig. 9. Angel av vildsvinets hugtand, 1/4.

¹⁾ Man har ogsaa fundet barkkavl av rektangulær form med et enkelt hul om hvilke man maa anta, at de var store nok som garnfløit. Se RAU, Prehistoric Fishing, fig. 77, p. 63.

dette sted kjendes baade stenalder og broncealder pælebygninger. I ethvert fald er det et av de ældste bundne redskaper, av hvilke er levnet spor.

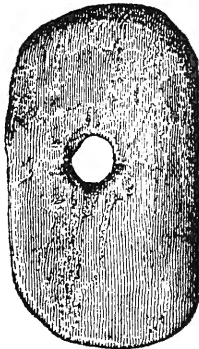

Fig. 10. Barkkavl fra pælebygningstiden, $\frac{1}{1}$.

Pælebygningsmenneskets baate bestod vistnok av udhulede træstammer. Om tilberedelsen av fisken vites saagodtsom intet. Baa- de det neolitiske og det paleolitiske menneske har kjendt ilden, saa

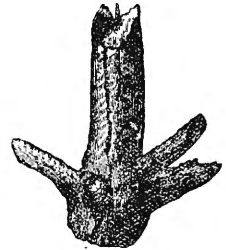

Fig. 11. Linesokn fra pælebygningstiden, $\frac{1}{2}$.

I den neolitiske tid falder ogsaa den nordiske stenalder med de første spor av mennesker i overgangsstadiet mellem den paleolitiske og den neolitiske kultur.

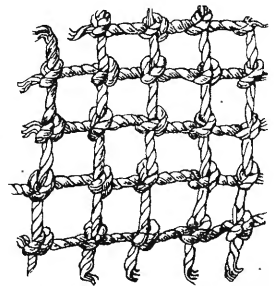

Fig. 12. Stykke av fiskegarn fra pælebygningstiden, $\frac{2}{3}$.

Den nordiske stenalderkultur er udredet av

en række udmerkede danske, svenske og norske forskere. En særlig grund har man til at mindes den mand, som først indgaaende

befattede sig med jagtens og fiskeriets historie paa den skandinaviske halvø, nemlig prof. SVEN NILSSON¹⁾. En nordmand, som straks fattede interesse for denne del av SVEN NILSSONS arbeide, var W. F. K. CHRISTIE, stifteren af Bergens museum. I 1. bind av tidsskriftet „Urda“ (Bergen, 1837) ses CHRISTIE at ha leveret en

1) Skandinaviska Nördens Ur-invånare, 2. Uppl., Stockholm 1866.

oversættelse av den del av indledningen til NILSSONS Skandinaviske Fauna (Udgaven 1835), som omhandler jagt og fiskeri. Og den maate, hvorpaa han har forsynet oversættelsen med anmerkninger, vidner om, at emnet i høi grad har tiltalt ham. SVEN NILSSON var den første, som avbildede angler av flint. De gjengis her som fig. 13 og 14.

Fig. 13. Svensk angler av flint, f. ved Lomma nær Øresund, $\frac{1}{2}$.

Fig. 14. Svensk angler av flint, f. ved Krankesjøen nær Silfåkra, $\frac{1}{2}$.

NILSSON¹⁾ mener, at flintangelen fra Øresund har været anvendt til at fiske torsk (*Gadus callarias*, LIN.), medens angelen fra Krankesjøen benyttedes til fiske av aal eller abor, som endnu findes i denne sjø. Nævnte forfatter omtaler ogsaa „metsänken“, ligesom enkelte saadanne avbildes.²⁾ Nogle av disse vil rimeligvis nu tydes som køller eller stenhammere, men den paa fig. 15 gjengivne er vistnok et søkk.

Var det en svenske, som først begynde med en videnskabelig bearbeidelse av fiskeriets historie, har man paa den anden side nogle av de smukkeste fund av stenalders fiskeredskeer fra Danmark. I sit bekjendte verk avbilder RAU³⁾ efter kaptein MADSENS Antiquités Préhistoriques du Danemark nogle danske stenalders fiske-søkk av sten (se fig. 16).

Av disse fremstiller det øverste muligens et garnsøkk, de to til høire er sandsynligvis snøresøkk, medens det til venstre med bred og dyb omgaaende fure vistnok rettere bør opfattes som

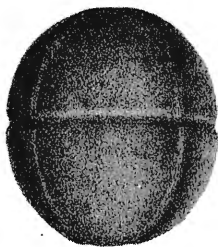

Fig. 15. Svensk stensøkk, ca. $\frac{1}{3}$.

1) L. c., p. 46.

2) L. c., p. 47.

3) Prehistoric Fishing, p. 90.

kølle eller stenhammer. Efterat prof. SVEN NILSSON for over 60 aar siden avbildede sine flintangler, gik der lang tid hen, inden

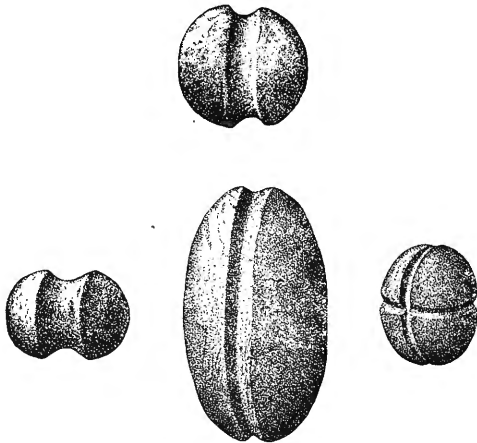

Fig. 16. Danskestensøkk, $\frac{1}{4}$.

noget museum kom i besiddelse av en lignende gjenstand. I den allersidste tid er det dog lykkedes Nationalmuseet i København at erholde en angel, som lader til at være et lidet vidunder av flintteknik.¹⁾ Den er her gjengitt som fig. 17. Findestedet er ikke kjendt. Den tidligere eier kunde kun

oplyse, at han for flere aar siden hadde kjøbt angelen av en arbeider fra omegnen av Midelfart. Om angelen selv skriver SOPHUS MÜLLER (l. c., p. 86): „Den er overordentlig fint tildannet, helt over og paa begge sider visende meget smaa år. Regelmæssig formet, nøiagtig og tyndt tilspidset, med en glat, rund utvidelse til fastholdelse av snoren og endelig fremstillet paa stenalderens maner, med avspaltning fra modstaaende kanter, saaledes at tversnittet er nogenlunde firkantet, vilde dette arbeide sikkert ikke kunne udføres av en falskner, eller hvis nogen kunde gjøre det, vilde han gjøre det oftere. Men dette stykke er det eneste, saavidt vides, jorden over“.

Fig. 17. Dansk flintangel, $\frac{1}{1}$.

Av de hidtil gjorte fund synes det at fremgaa med sikkerhed, at den ældre stenalders fiskekrog i de nordiske lande ikke har været forsynet med agnor. En anden sak er det, at fiskekroker av forskjelligt materiale uten agnor sand-

1) Se SOPHUS MÜLLER, Fiskekrog av flint. Aarb. f. Nordisk Oldk. og Hist., 2. R., 22. B. (1907), p. 85, fig. 5.

synligvis ogsaa har været benyttet i den yngre stenalder. I „A-faldsdynger fra Stenalderen i Danmark“¹⁾ avbildes saaledes en benangel fra Ertebølledyngen (l. c., pl. VII), hvor der i det hele fandtes 4 saadanne. Før kjendte man kun en eneste angel, som med sikkerhed kunde henføres til den ældre stenalder, nemlig fra Meilgaarddyngen. Den var ogsaa av ben og av samme type som anglerne fra Ertebølle. De sidstnævnte beskrives av CARL NEERGAARD saaledes: „Alle 4 stykker (angler) er temmelig smaa og spinkle (ca. 25—39 mm. lange), og skaarne av sikkert ikke meget tykvæggede knokler. Overfladen er omhyggelig behandlet, skrabet og avglattet. Den korteste arm, som avsluttes i en jevnt tilløbende spids uden modhage, runder over i den længere arm, skaftet, under en ganske kort bue eller mødes med den næsten under en spids vinkel. Odden ligger saaledes kun i ringe afstand (5—6 mm.) fra skaftet. For at give krogen større styrke er dens bueformede parti gjort betydelig bredere og tillige noget tykkere end den øvrige del. Skaftet, hvis længde gjennemgaaende er det dobbelte av spidsens, ender foroven i et fortykket parti, et hoved (ved et av stykkerne er det avbrudt), der har tjent til støtte for snøret. Noget øje til dette er aldrig boret; man har ikke havt et tilstrækkelig fint, spidst redskab dertil. Heller ikke i den yngre stenalder synes man at ha brugt at forsyne fiskekrokerne med et øje; snøret bandtes ligeledes om krokens skaft“. I det netop citerede verk avbildes (p. 141) ogsaa en angel fra yngre stenalder, f. i dyngen ved Ørum aa. Paa denne er der i skaftets ende likeledes en utvidelse til fæste for snøret.

Fra den yngre stenalder i Danmark kjendes ogsaa fiskegarn samt benangler med agnor.²⁾ Garnet er gjort av traad av plantetrevler (fig. 19). Angelen, som er 46 mm. lang, har en kraftig og karakteristisk form (fig. 20).

Fig. 18. Angel fra Ertebølle, ældre dansk stenalder.

1) Av A. P. MADSEN, SOPHUS MÜLLER, CARL NEERGAARD, C. G. JOH. PETERSEN, E. ROSTRUP, K. I. V. STEENSTRUP, HERLUF WINGE. (Kjøbenhavn, 1900).

2) Se SOPHUS MÜLLER, Vor Oldtid, p. 133, fig. 70, 71.

Fra Norge foreligger endnu intet fund, hvorav man med sikkerhed kan slutte, at garn har været benyttet til fiskeri i stenalderen. Derimod har man nylig i Sverige, i en skaansk torvmyr,

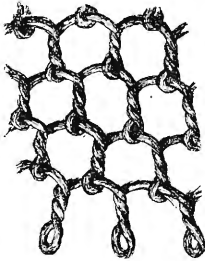

Fig. 19. Dansk fiskegarn fra yngre stenalder, $\frac{2}{3}$.

Fig. 20. Dansk benangel fra yngre stenalder, $\frac{2}{3}$.

fundet levninger av et fiskegarn, som antas at skrive sig fra denne tid¹⁾. Paa de følgende blade skal der saa gjøres rede for, hvilke norske fund man har, til belysning av fiskeriets udvikling gjennem de ældre kulturperioder.

¹⁾ Se „Ymer“ 1907, p. 456.

Angler, søkk, etc. i norske museer.

En samlet fortegnelse over, hvad der findes i norske museer av gjenstande, som maatte kaste lys over fiskeribedriften i svundne tider, vil forhaabentlig vise sig at være nyttig. Imidlertid er det en selvfølge, at den katalog, jeg paa kort tid har istandbragt, ikke er eller kan være fuldstændig. De forskjellige samlingers bestyrere har visselig laant mig materiale og har været velvillige til at gi oplysninger, men den væsentligste kilde til den samlede fortegnelse har dog været de aarlige tilvekstopgaver, som samlingsbestyrerne har avgitt til „Foreningen for norske fortidsmindesmerkers bevaring“. I foreningens aarsberetninger har jeg plukket ut alle de numre, som antas at falde ind under den nævnte kategori. Og for den allerstørste del er benyttet de oprindelige fundbeskrivelser. Derved er fremkommet et literært apparat, som er til god nytte som orienteringsmiddel, men som ikke kan træde istedetfor det, som er det vigtigste, nemlig en omhyggelig undersøkelse av selve gjenstandene. Det er, jo i høi grad rimeligt, at i løpet av det $\frac{3}{4}$ aarhundrede, hvori museernes mænd hos os har katalogiseret oldsaker, har man ændret opfatning av enkelte gjenstande. Det er saaledes muligt, at der tildels under navnet kljæastene eller vævstene skjuler sig fiskesøkk, ligeledes er det sandsynligt, at de saakaldte „bismærloed av sten“ for den væsentligste del er søkk (Se R. 477). Man faar ogsaa det indtryk, at selve OLUF RYGH ikke har følt sig sikker paa rigtigheden av at opfatte saadanne som bismærstene, ti i fortegnelsen sætter han ofte gjenstandenes betegnelse mellem anførselstegn. I denne fortegnelse er saaledes opført enkelte tvilsomme saker. En udrensning og skarpere begrænsning faar senere finde sted.

Baate og baatutstyr er kun undtagelsesvis tat med. Herover burde kanske utarbeides en særskilt fortegnelse. I det heletat vilde vistnok specialkataloger over museernes skatte av sjøbruks-, akerbruks-gjenstande og lignende være av ikke liten interesse.

Universitetets oldsaksamling.

Fundbeskrivelser av O. RYGH og G. GUSTAFSON.

1. Trehaket fiskekrog av jern. F. paa Hovindsholm, Nes, Hedemarken (nr. 157). Fra nyere tid.
2. Fiskesænke av diorit. F. paa Bokkebladskjæret under Tveit, Holt, Nedenes (449).
3. Fiskesænke av gneisglimmer. F. paa Tangen, Holt, Nedenes, ved grøftegravning (450).
4. Fiskesænke av jern og bly. F. paa Kongeik, Sem, Jarlsberg, i en vaabengrav. (1243). R. 427.
5. Fiskespyd av jern. F. paa Fossesholm, Fiskum, Buskerud, i en vaabengrav (1272). R. 525.
6. Fiskesænke av kleber. F. paa Høien ved Ullevoldsveien, Kristiania, i en vaabengrav (2904).
7. Fiskesænke av sten. F. i Haugesunds by i en gravhaug (2937).
8. Fiskekrog av jern. F. i Mariekirkens ruiner, Oslo (4556). Fra middelalderen.
9. En egformet sten med 2 rundtom gaaende furer langsefter og 1 paa tvers av stykkets største længde, $3\frac{1}{4}$ " lang og $2\frac{1}{4}$ " tyk, funden paa Nordre Kaupang i Tjølling pgd. Stene av dette slags er oftere fundne paa forskjellige steder i Norge, og har maaske, ophængt i jernbaand, været brugt som bismerlodder. Avbildning av en saadan sten sees i Urda I, pl. IX, fig. 19 (4316). Ab. 1867, p. 64.
10. Et stykke klebersten, langagtig firkantet og svagt buet, 4" langt og ca. $1\frac{1}{2}$ " bredt, med et lidet rundt hul ved hver ende; er aabenbart tildannet av et stykke av de i yngre jernalders grave almindelige kleberstensskaaler og er endog, som gjerne tilfældet med disse, sodet paa den ene side, men det lader sig vanskelig avgjøre, hvortil det har været brugt. Fun-

- det paa nordsiden av Fedjeøen i Lindaas pgd., Søndre Bergenhus amt, liggende paa bunden av en ca. 3 alen dyb torvmyr, ved siden av fandtes et lignende, senere forkommet stykke (5032). Ab. 1869, p. 93.
11. Et tildannet og gjennemboret stykke klebersten, maaske brugt som sænke paa fiskesnøre, fundet for faa aar siden ved stranden paa Roaldsnes paa Vigerøen, Harham pgd. i Søndmøre, efter sigende i levningerne av en i sandet nedgravet ekebaad (5037). Ab. 1869, p. 94.
  12. To tildannede stene av rundagtig form med rundtom gaaende furer til gjorder eller baand, hvori de har hængt. Utentvil brugte som bismelodder, da der haves bismere endnu fra 18de aarhundrede med stenlodder av lignende form; de findes undertiden allerede i grave fra den yngre jernalder, tildels med spor av jernrust i furerne, som viser, at de ikke sjelden har været anbragt i jernbaand. Det ene av dem er avbildet i Ab. 1871, pl. III, fig. 16. De er begge fundne ved kanalgravning ved Løveid nær Skien i den betydelige dybde av 20 fod (5395, 5396). Ab. 1871, p. 73.
  13. Tildannet klebersten av en eiendommelig form. F. i en haug paa gaarden Villa i Vestnes, Romsdals amt. (5847). Ab. 1872, p. 74, pl. V, fig. 23.
  14. En liden, $1\frac{1}{2}$ " lang fiskekrog av ben. Kan mulig være fra stenalderen, skjønt den med hensyn til form og arbeide staa langt over de andre hidtil i Norden fundne fiskekroger av ben, som henføres til den nævnte tid. F. i Drammens by i singel, som var taget i stranden ved Blindesand yderst paa odden mellem Drammensfjorden og Sandesognsbugten i Sande pgd., Jarlsberg og Larviks amt. (5852). Ab. 1872, p. 74, pl. I, fig. 1.
  15. Egformet sten av form som Ab. 1871, pl. III, fig. 16, men kun med 1 fure (bismelod?). F. paa gaarden Horsnes i Skjeberg pgd., Smaalenenes amt (6517). Ab. 1873, p. 72.
  16. En ovalt tildannet sten, 7,8 cm. ($3''$) lang med furer til baand (2 langsefter og 1 tversover). F. paa Ustad i Hurum (7201). Ab. 1875, p. 69.
  17. Ovalt tildannet sten av 9 cm. ($3\frac{1}{2}''$) længde, med 2 furer

- rundtom til baand (sænkesten eller bismelod?). F. paa Askholmen ved Drøbak, 3 alen dybt (7306). Ab. 1875, p. 76.
18. Ovalt tildannet sten med enkelt fure efter længden, 7,2 cm. l. ($2\frac{3}{4}$ "). F. paa Solberg i Skjeberg pgd., Smaalenenes amt (7561). Ab. 1875, p. 91.
  19. To ovale stene med fure til baand („bismelodder“), den ene med 2, den anden med 1 fure efter længden. F. paa Brekke i Bamle pgd., Bratsbergs amt. (7698, 7699). Ab. 1876; p. 66.
  20. Oval sten av kvartsit, vistnok tildannet av naturen, men med en dyb fure indhugget langsefter kanten (Kf. Ab. 1871, fig. 16). (8035). Ab. 1877, p. 5.
  21. 5 fiskekroge av renshorn av de i lappiske fund sedvanlige former, hvorav kun en er ganske fuldstændig. F. paa Kjelmæsø i Sydvaranger. (8494). Ab. 1878, p. 235.
  22. En fiskekrog av renshorn. F. i gamle lappiske grave paa nordsiden av Varangerfjorden. Ab. 1878, p. 237.
  23. En rullesten, der ved en i begge ender indhugget fure er tildannet til sænkesten. F. paa handelsstedet Mortensnes i Nesseby pgd., Finmarken (8686). Ab. 1878, p. 238.
  24. En fiskekrog av jern av en eiendommelig form med en, som det synes, oprindelig bøining paa stammen (avbildet Ab. 1878, fig. 25), 7,5 cm. lang. F. i jord udkjørt av en gravhaug paa Kongshov i Grue pgd., Hedemarkens amt, uidentvil yngre jernalder (8711). Ab. 1878, p. 248.
  25. 3 ovale rullestene (bismelodder?) med indhugne furer til baand efter længden (to med blot en fure, den tredje med to). F. paa Bjørnstad i Skjeberg pgd., Smaalenenes amt (9774, 9775). Ab. 1879, p. 191.
  26. Et stort sænke til et fiskesnøre, av bly, støbt omkring en i halv oval bøiet jernstang, der stikker ud av blyet oventil og nedentil, og paa første sted danner en løkke til fæste for snøret, paa sidste to temmelig lange ben, i hvilke uidentvil to forsyn med angler har været fæstet. Ligner meget et eksemplar i et gravfund fra Kongeik i Sem, Jarlsberg (omtalt i N. F. 185; samlr. nr. 1243), der var det eneste hidtil kjendte stykke av denne art. Høide ca. 20 cm. F. i en liden haug tæt ved

- sjøen paa Eikrem i Akerø, Romsdals amt. (9894). Ab. 1879, p. 201.
27. En oval, av naturen tildannet sten med indhugget fure rundt omkring langsefter (Kf. Ab. 1871, fig. 16), 15,5 cm. lang. Har rustspor efter et jernbaand i furen og har vistnok været brugt som bismærlod. F. paa Løken i Spydeberg (10022). Ab. 1880, p. 189.
28. Egformet sten med 2 hinanden krydsende furer, 12 cm. lang, av glimmerskifer. F. paa Himberg i Sandeherred (10094). Ab. 1880, p. 198.
29. Fiskekrog av jern (Ab. 1880, fig. 23), ganske av samme form som Ab. 1878, fig. 25, men noget mindre, 4,8 cm. lang. F. paa Togstad i Nes, Akershus (10253). Ab. 1880 p. 212.
30. 3 fiskekroge av jern, tildels ufuldstændige. F. i Gokstadskibets kammer, Sandherred, Jarlsberg. (10426). Cf. NICOLAYSEN, Langskibet fra Gokstad ved Sandefjord, p. 48, pl. X, fig. 6.
31. Halvdelen av en sænkesten med to hinanden krydsende tverfurer, brudt i tverfuren (11169). F. ovenfor Nesseby kirkested i Finmarken. Ab. 1882, p. 168.
32. „Fiskesten“ (et bismærlod som R. 477?). F. i bøgeskogen ved Larvik. Ab. 1884, p. 54.
33. 2 fiskesænker av bly, støbt omkring en jernstang ligesom R. 427. Det ene har form av en ret avskaaren kegle, det andet ser ut som et efter længden gjennemskaaret eg. Det sidstes jernstang synes i begge ender at ha havt en løkke. Er det 3die i Norge gjorte fund av sænker av dette slags fra yngre jernalder. F. i en grav med vaaben og redskaber (yngre jernalder) paa Aske, Tanum, Brunplanes pgd., Jarlsberg og Larviks amt (12667, 12668). Ab. 1885, p. 126.
34. To stykker av bly, der efter formen maa antas at være dele av fiskesænker som R. 427. F. i en gravhaug paa Bringsjord i Lyngdal pgd., Lister og Mandals amt (12781). Ab. 1886, p. 85.
25. Fiskesænke av klebersten. F. paa Borger, Skiptvet, Smaalene (12879).
36. Sænke til et fiskesnøre av bly, støbt om en jernstang, ligt

- R. 427, men kun indrettet til at bære 1 krog. Gravfund fra yngre jernalder, Allum, Hedrum sogn og pgd., Jarlsberg og Larviks amt (13471). Ab. 1887, p. 62.
37. „Bismerlod“ av granit (som R. 477), 9,5 cm. l. med blot 1 fure, der gaar langsefter. Vel ogsaa fra yngre jernalder. F. paa Vestrum i Kvelde sogn, Hedrum pgd., Jarlsb. og Larviks amt. Ab. 1887, p. 68.
38. „Bismerlod“ av granit, 12,7 cm. langt, ligt R. 477 og med samme antal furer som dette. F. paa Doni i Sande pgd., Jarlsb. og Larviks amt. (13685). Ab. 1887, p. 72.
39. „Bismerlod“ av sten, cf. R. 477, med 2 hinanden krydsende furer langsefter, længste maalt 15,5 cm. Er istykkersprængt av ild og nogle stykker mangler. F. i en gravhaug paa Skjervik i Sande pgd., Jarlsb. og Larviks amt (13821). Ab. 1887, p. 82.
40. Bismerlod av sten (R. 477), ufuldstændigt, med 1 fure langsefter. F. paa Gullerud i Norderhov sogn og pgd., Buskeruds amt (14021). Ab. 1888, p. 119.
41. To større fragmenter av runde, gjennemborede stykker av brændt ler. Forekommer oftere i gravfund fra jernalderen og maa vel antas at ha været brugt som vævloedder. F. i en gravhaug paa Allum i Hedrum pgd., Jarlsb. og Larviks amt (14090). Ab. 1888, p. 125.
42. Et „bismerlod“ av sten, ligt R. 477 og med samme antal furer, 8,1 cm. langt. F. i en gravhaug i bøgeskogen ved Larvik. (14299). Ab. 1888, p. 140.
43. „Bismerlod“ som R. 477 og med samme antal furer, mulig fra yngre jernalder; længste dimension 12 cm. F. paa Belgu i Sandeherred (14424). Ab. 1888, p. 154.
44. „Bismerlod“ av sten, som R. 477, men kun med 2 furer, 13 cm. langt. F. nederst paa Bragernes i Drammen (14434). Ab. 1888, p. 155.
45. „Bismerlod“ av sten (R. 477), ovalt, ensdannet i begge ender, med 2 hinanden krydsende længdefurer. Længde 10,2 cm. F. paa Gusstad i Heggen sogn, Modum pgd., Buskeruds amt (14688). Ab. 1889, p. 113.
46. „Bismerlod“ (R. 477), med kun 1 langsefter gaaende fure

- 11,7 cm. langt. F. paa Tuft i Gaarder sogn, Vestby pgd. Akershus amt (14857). Ab. 1889, p. 129.
47. „Bismerlod“ av granit, som R. 477, med 2 hinanden krydsende furer langsefter. Længde 8,8 cm. F. paa Musangen i Raade pgd., Smaalenene. (15008). Ab. 1889, p. 146.
48. Fiskekrog av jern. F. ved tomtegravning i Oslo gade 1. Middelalderen (16270).
49. Lyster av jern. F. i Ljørdalen, Trysil, Østerdalen (16303).
50. Fiskekrog av jern. F. ved gravningerne paa tomten for det ny maskinverksted for statsbanerne (16741). Ab. 1892, p. 66.
51. Hammer av sten, dannet av en noget uregelmæssig formet oval rullesten ved indhugning av en rundtom gaaende fure. Dimensioner $10,3 \times 5 \times 4,5$ cm. F. paa Syrrist i Tjølling pgd., Jarlsberg og Larviks amt (17121). Ab. 1892, p. 90.
52. Fiskekrog af bronze, fuldstændig lig MÜLLER, Broncealderen nr. 80. L. 8,4 cm. Odden avbrudt. Det er det første i Norge fundne eksemplar av broncealders form. I et gravfund med sager fra den romerske periode av jernalderen paa Fagerheim, Sandeherred, Jarlsb. og Larviks amt (17346). Ab. 1893, p. 98.
53. Fiskesænke av klebersten, 12,3 cm. langt, paa den ene side fladt, paa den anden sterkt avrundet; tykkelse og bredde jevnt avtagende fra midten mod enderne. Nær begge ender et lidet hul med en smal fure hen til enden for fiskesnøret. F. i en grav sammen med vaaben og redskaber fra den yngre jernalder paa Øvre Kljaastad i Tjølling sg. og pgd., Jarlsb. og Larviks amt. Da det meget sjelden træffer, at saadanne stykker findes i forbindelse med sager, der bestemmer deres tid, er dette avbildet Ab. 1893, fig. 11 (17495). Ab. 1893, p. 108.
54. Vidjering (fiskeredskab). I Lesjevandet, Gudbrandsdalen (18105).
55. En sænkesten, vel til et fiskesnøre, 14 cm. lang, pæreformet. Er i begge ender gjennemboret med et hul lodret paa stykkets længderetning; hullernes aabninger forbindes med en indskaaren fure, som gaar rundt. I denne fure og i hullet ved den bredere ende spor av jernrust; maaske har i dette hul været stukket en jernstang, der udenfor det har dannet 2 arme, hvortil fiskekroge har været fæstede ligesom paa R. 427. F.

- paa Skjervik i Sande pgd., Jarlsberg og Larviks amt (18321). Ab. 1896, p. 62.
56. „Bismerlod“ av sten, som R. 477, det sværeste eksemplar, som hidtil er indkommet til samlingen; det maaler $24 \times 18,5 \times 14,5$ cm. Har kun en enkelt fure langsefter, hvor der er spor av jernrust. Uvis tid; mulig fra et av de sidste aarhundreder. F. paa Rødløs i Sande pgd., Jarlsberg og Larviks amt (18353). Ab. 1896, p. 66.
57. „Bismerlod“ av sten (R. 477), 17,8 cm. langt, med to hinanden krydsende furer, hvori sterke spor efter jernbaand. F. paa Skjærdal i Sande pgd., Jarlsberg og Larviks amt (18364). Ab. 1896, p. 67.
58. „Bismerlod“ av sten (R. 477), en temmelig uregelmæssig formet oval rullesten, uden furer; den har været ophængt ved hjælp av en i stenen med bly indstøbt krampe av jern og en i denne anbragt bevægelig krog av samme metal, dannet av en vreden stang. Stenens maal er $14,7 \times 13,2 \times 9,3$ cm. F. paa Marstein i Kors sogn, Grytten pgd., Romsdals amt, „under en røs“ (18458). Ab. 1896, p. 75.
59. Oddstykket av en skiferspids, lidt beskadiget i odden, 6 cm. langt. Tversnittet er en skjævvinklet firkant; paa den ene side begynder nær bruddet en avfladning av midtryggen. Odden tildannet ved tilslibning av skraaflader. Nær den ene egg sees i bruddet spor av et gjennemboret rundt hul. Er fundet av børn i Øvrefløiten, en liden utvidelse av elven mellem sjørne Store og Mellem Røgden paa Grue Finskog, Hedemarkens amt, lige ved elvens utløb fra den sidstnævnte sjø. Ligner, navnlig i oddens form, meget en tidligere i samme egn fundet skiferspids (Nr. 6511), Ab. 1873, p. 72. Gave fra lærer J. ØSTBERG. Giveren opfattede stykket, vel rigtigt, som spids av et fiskespyd eller et lignende fiskeredskab (18477). Ab. 1896, p. 77.
60. „Bismerlod“ av sten (R. 477), en meget svær rullesten av kvartsit med en enkelt fure indhugget rundt om langsefter. I furen spor av et jernbaand. Maal $15,2 \times 13,9 \times 12,3$ cm.

- F. paa Nordre Fossum i Spydeberg sogn og pgd., Smaalene-nes amt (18530). Ab. 1896, p. 82.
61. Bismelod av sten, dannet av en noget uregelmæssig formet oval rullesten med en enkelt fure langsefter; længde 11,2 cm. F. paa Røberget i Stadsbygdens sogn og pgd., S. Trondhjems amt (18576). Ab. 1896, p. 86.
62. Bismelod av broget stenart, med enkelt fure langsefter, av maal $11,2 \times 8,0 \times 7,1$ cm. F. paa Syrrist i Tjølling pgd., Jarlsb. og Larviks amt (18599). Ab. 1896, p. 89.
63. En meget liden fiskekrog av ben, med en liden modhage, særdeles smukt arbeidet, kun 2,1 cm. lang. F. 4 fod dybt lige ved stranden paa Hitterøen ved Flekkefjord. Har adskillig lighed med den i Ab. 1872 fig. 1 avbildede (cf. teksten l. c., p. 74, hvorefter ogsaa dette eksemplar maa være fundet i strandkanten), men er meget mindre og av endnu finere arbeide. Mulig fra stenalderen (18600). Ab. 1896, p. 89.
64. Sænke til et fiskesnøre av klebersten, avlang-firkantet med tiltagende bredde og tykkelse nedad, avskraanende hjørner, 14,2 cm. langt og 5,1 cm. bredt nedentil. Nederst er gjort en lodret utskjæring av stenen; i det derved fremkomne tynde parti er der boret to huller ved siden av hinanden, aabenbart til et fæste for 2 snore, der begge maa ha baaret en krog. I øvre ende et noget større hul. I det omtalte tyndere parti nederst er der mellem de to huller til angelsnorerne boret et hul nedenfra opad et stykke ind; i dette hul har aabenbart været stukket en pind, som længere nede har baaret et tværtræ, bestemt til at holde de to snorer ud fra hinanden. Var av sælgeren kjøbt paa en auktion paa Hadeland; kan let være temmelig gammelt (18987). Ab. 1897, p. 77.
65. Fiskesænke av kleber. F. paa Rød, Indre Søndeled sogn og Søndeled pgd., Nedenes amt (18997).
66. Fiskesænke av klebersten, langstrakt ovalt, med 1 fure langsefter og 1 tversover midten. Gjort av 2 stykker, der slutter sammen efter længden. Længde 9,5 cm. Fundet i en grav fra yngre jernalder paa Selsøen i Rødø sogn og pgd., Nordlands amt (19028). Ab. 1897, p. 82.

67. 2 „bismerlodder“ av sten (R. 477), den ene oval, næsten rund, med en enkelt fure langsefter, den anden pæreformet med længdefure og tværfure (den sidste dog kun rækkende over den ene bredside). Sandsynligvis f. i Bamble, Bratsberg amt (19259, 19260). Ab. 1898, p. 94.
68. Fiskespyd (lyster) av jern = R. 525, 14 cm. langt, yderst forrustet. F. paa Saltkop, Slagen s., Sem pgd., Jarlsberg og Larvik amt, ved veiarbeide i en „sten- og sandmæl“, som menes opskyllet ved sjøen (19488). Ab. 1899, p. 176.
69. En fiskekrog av jern. F. efter sigende i en gravhaug paa Koltjøn, Skafsaa s., Mo pgd., Bratsberg amt (19724).
70. Fiskesænke av bly, kegleformet med et hul tversigjennem paa langs, 8,3 cm. høit. I yngre jernalders gravfund fra Gjervaag, Tjømø, Jarlsb. (20187 c). Ab. 1903, p. 260.
71. Bismerlod av sten, med to krydsende furer rundtom, 12,2 cm. l., 8,3 cm. tykt. F. ved optagning av nyt akerland ca. 2 fod under jorden paa Bua under Værvaagen, Brunlanes, Jarlsb. (20337). Ab. 1903, p. 277.
72. Bismerlod av sten, med en fure rundt, 10,5 cm. l., 7,9 cm. br. F. paa Stubljan, Ø. Aker (20338). Ab. 1903, p. 278.

Stavanger museum.

Fundbeskrivelser av S. BUCH og T. HELLIESEN.

1. En rund, flad sænkesten med hul i midten. F. i en haug paa Norheim i Thime, Ly pgd., Stavanger amt (348). Ab. 1878, p. 307.
2. En sænkesten eller bismersten, med korsformig indhugne furer, 11 cm. l., 7 cm. br. F. i en liden haug paa Hegre i Haaland pgd., Stavanger amt (366). Ab. 1878, p. 307.
3. Sænkesten av klebersten, av form som en almindelig kljaasten (R. 437), men med hul i begge ender, 6,5 cm. lang. Paa stenen findes flere indridsninger, bl. a. aastallet 1112 med arabiske tal og to runelignende tegn; det første er dybere ind-

- skaaret og ser nyere ud end det sidste. F. i en bæk paa Fister i Ryfylke (1902). Ab. 1895, p. 53.
4. a) Sænkesten av grønsten, maal ca. $12 \times 8,5 \times 2$ cm. I den ene ende et lidet boret hul med ca. 6 mm. tværsnitt (2047).
b) Sænkesten av grønsten, maal ca. $13 \times 7,5 \times 3$ cm. Likeledes hul i den ene ende, av ca. 1 cm. tværsnit (2048).
Disse stykker er f. sammen paa Aalgaard i Gjesdal sogn, Jæderen, nær Edlandsvandet. Ab. 1898, p. 127.
  5. Sænkesten av kloritagtig skifer, ca. 10 cm. i tvermaal, med hul omtrent i midten. F. omtr. paa bunden i en haug paa klokkegaarden ved Randeberg kirke, Jæderen (2124). Ab. 1898, p. 133.
  6. Sænkesten av glimmerskifer, 13,5 cm. lang og 6,5 cm. bred. F. paa gaarden Tjøtta, Kleps pgd., Jæderen (2216). S. M. Aarsh. 1899, p. 69.
  7. Sænkesten av glimmerskifer, 14,5 cm. lang og 5,2 cm. bred. F. i Espevær, dybt nede i jorden (2217). S. M. Aarsh. 1899, p. 69.
  8. Fire sænkestenene, ca. 12 cm. lange og 9 cm. brede. Tre av dem er av klebersten og en av skifer. F. i en liden udjevnet haug, som laa øst for haug nr. 10 paa gaarden Randeberg i Randeberg sg., Jæderen og Dal. (2241). S. M. Aarsh. 1899, p. 81.
  9. Sænkesten av klebersten, 11,5 cm. lang og 6 cm. bred, dannet av et brudstykke av en kleberstens skaal. F. paa Vaaland, Hetlands pgd., Jæderen og Dalarne (2447). S. M. Aarsh. 1902, p. 94.
  10. Sænkesten av klebersten av meget uregelmæssig form, 10,5 cm. lang og 9 cm. bred. F. paa Rege i Haalands pgd. (2458). S. M. Aarsh. 1900, p. 104.
  11. Sænkesten av glimmerskifer, 9 cm. lang. Den har været udsat for ild. F. ved Kvernevik paa Nordsunde i Haalands pgd. (2506). S. M. Aarsh. 1902, p. 112.
  12. Bismelod av sten med en indhuggen fure. Det er 11,5 cm. langt. F. paa gaarden Reve, Klep pgd. (2510). S. M. Aarsh. 1903, p. 75.

13. Sænkesten av kloritskifer, 11 cm. lang, 7 cm. bred. Paa den ene side er indskaaret et kors. F. paa Malde, Haalands pgd., Jæderen og Dalarne (2564). S. M. Aarsh. 1903, p. 87.
14. Sænkesten av klebersten med et hul i den ene ende. F. paa Bø i Nærbø pgd., Jæderen og Dalarne (2575). S. M. Aarsh. 1903, p. 88.
15. Sænkesten av klebersten, avlang og but tilstudset mod begge ender. Tversnittet er ovalt. Stenen er 13 cm. lang, og tversnittet er $5,5 \times 6,5$ cm. Paa siden er indskaaret fire længdefurer, der gaar fra spids til spids, og en tverfure, der gaar rundt midten. Stenen er gjennemboret efter længden, og her sidder en bolt av jern med øje i den ene ende. Boltens anden ende er avbrukket (gammelt brud). F. fra yngre jernalder fra Eik paa Stjernerø (2633 b). S. M. Aarsh. 1904, p. 83.
16. Halvmaaneformet sænkesten av klebersten. F. ved bredden av Grudetjernet paa gaarden Grude, Klep pgd., Jæderen og Dalarne (2634). S. M. Aarsh. 1904, p. 84.
17. Lodsten, lig R. 477. Der er 5,5 cm. lang. F. paa Store Hetland, Høiland pgd., Jæderen (2655). S. M. Aarsh. 1904, p. 87.
18. Sænkesten av skifer, 18,5 cm. lang, 7 cm. bred og 1,7 cm. tyk. F. paa Bjerke, Aardals s., Hjelmelands pgd., Ryfylke (2676). S. M. Aarsh. 1904, p. 91.

Bergens museum.¹⁾

Fundbeskrivelser av BENDIXEN, GUSTAFSON og SCHETELIG.

1. Baadformet redskab av sten. F. paa gaarden Skaale i Kvindherred. (Kat. nr. 1620). Ab. 1869. p. 45.
2. Redskab av sandsten, rundt, lidt ovalt, omkring 4" i diameter, med 1" bred og dyb fure rundt midten, der deler den i to ligestore halvdele, og hvilken fure er overskaaren av en kortere, lidt bredere fure, der gaar et lidet stykke ind paa begge halvkugler. Har formentlig været brugt som slynge- eller synkesten. Temmelig forvitret. Funden i en gravhaug paa

¹⁾ Se tillæg ved enden av dette avsnit.

- gaarden Ytre Hauge i Sandø sogn og pgd., Romsdals amt (2162). Ab. 1868, p. 92.
3. Baadformet redskab av vegsten, formentlig brukt som søkk eller synkesten; spids i den ene ende og avskaaret i den anden, saa den har lighed med en skibsjolle eller overskaaret spidsstevnet baad. Den er flad paa den ene langside og avrundet paa den anden med en ophøjet rand lig en kjøl; $7\frac{1}{2}$ " l. og paa det bredeste $5\frac{1}{2}$ ". I den avskaarne ende er indboret et dybt hul av $\frac{3}{4}$ " diameter; øverst paa kjølsiden et lidet rundt hul og længere nede mod midten et lignende, hvilke begge løbe tvers gjennom stenen og overskjærer det fra enden kommende. Ved den spidse ende 2 gjennemborede huller. Den er f. paa gaarden Osnes i Etne pgd., Søndhordland, ved fortsat rydning til aker (2232). Ab. 1869, p. 44.
  4. Synkesten av jernerts, pæreformet, $4\frac{1}{4}$ " lang og $3\frac{1}{4}$ " i tvermaal paa det tykkeste, avdelt i 4 ligestore segmenter ved dybe furer efter længden. F. i jorden paa gaarden Valland i nærheden av Mandal (2641). Ab. 1871, p. 63.
  5. Lidet redskab av klebersten, nyreformet, $1\frac{1}{2}$ " l. og 1" 3''' b., med en fure rundt efter længden. Formentlig brukt som not eller synkesten. F. i sanden ved strandkanten av pladsen Skidnedalsbakken under gaarden Aastvedt ved Bergen, hvorfra flere stenredskaber tidligere er indkomne (2670). Ab. 1871, p. 65.
  6. Oval sten med fure efter længden, 4" 3''' l., 3" 3''' br. og $2\frac{1}{2}$ " tyk. Formentlig brukt som synkesten. F. ved pløining paa gaarden Bø i Haa pgd. (2710). Ab. 1871, p. 68.
  7. Baadformet synkesten av klebersten med et gjennemboret hul nede ved spidsen, et større omtrent paa midten og 2 ind fra den ligesom avskaarne agterdel, samt en bred fure mellem disse opover paa begge sider av midthullet, 7" 3''' l., bredest $3\frac{1}{2}$ ". F. ved rydning av en stenrøs sammen med en skaal og et andet kar paa tre ben av klebersten paa gaarden Møgster i Sunds pgd., nær ved kirken (2723). Ab. 1872, p. 64.
  8. Synkesten av klebersten, 13" l., spids i den ene ende og kølleformet i den anden, hvor den er avrundet og 3" 2''' i tvermaal. Paa midten er to gjennemborede huller med en skraa-

liggende fure ud til begge sider og en længdefure op til spidsen. F. ved gravning av en kjelder under et hus paa Strandsiden i Bergen (2741). Ab. 1872, p. 65.

9. Klebersten, der i form ligner en almindelig kljaasten, men er langt mere omhyggelig tildannet, end dette slags stene pleier at være. Den er noget tilspidset, 4" 9" l. og nedentil 4" bred med hul i den smalere ende; avrundet og avpudset overalt, men har nu indridsninger efter et skarpt instrument; fra nederste rand er et mindre hul indboret og stenen kan maaske ha været brukt som fiskesten. F. i en langhaug paa Kjærland, Granvin sogn, Hardanger (2809). Ab. 1873, p. 51.
10. Synkesten av klebersten, nyreformet avrundet, 3" l. og vel 2½" bred, med omløbende fure paatvers. F. i jorden paa Bø i Haa pgd. (2874). Ab. 1873, p. 58.
11. Oval synkesten, 4" lang og 3" bred, med furer paalangs og og paatvers. F. paa Førde i Søndfjord ved oprydning av ny aker omtr. 200 alen fra Førde elv (2928). Ab. 1874, p. 83.
12. Et 4½" langt og 2" bredt noget avrundet og tilskaaret kleberstensstykke (Ab. 1874, pl. VII, fig. 33) med et gjennemboret hul i hver ende, hvori en snor har været fæstet. Paa den ene side er indskaaret fem runetegn , alle meget tydelige og av den ældre runerække. Enten denne sten har været fæstet til et fiskeredskab eller til nogen anden gjenstand, har dens hensigt været at angi tingens rette eier. F. paa Førde i Søndfjord under oprydning av ny aker, omtr. 200 alen over Førde elv (2929). Ab. 1874, p. 83 og 175.
13. En sænkesten eller kljaasten av vegsten fra Skodje. (3537 a). Ab. 1880, p. 253.
14. Egformet sten med sleben overflade og med to indhugne rundt-rænder, en langsefter og en tversover, altsaa sandsynligvis et bismertilod. F. i jorden paa Laland i Klep (3568). Ab. 1880, p. 260.
15. Pæreformet bismertilod av graasten med to korsstillede furer langsefter og med en rundtløbende fure paa midten. F. i en aker paa Voldmoen i Vanse (3614 a). Ab. 1880, p. 265.

16. Sænkesten fra Søvde (3722). Ab. 1881, p. 87.
17. To brudstykker av to fiskekroge av ben. Det ene er af den øverste del med hul for snoren, det andet er av krogens nederste del, idet dog den egentlige hage mangler. F. ved eftergravning paa Kjelmes i Sydvaranger (4230 b). Ab. 1883, p. 71.
18. Sænkesten av vegsten, pæreformet, 0,35 lang, med en fure langedsefter, et gjennemboret hul og et hul boret paa skraa ved topenden. F. i en ur paa Bakke, Ytre Holmedal pgd., Søndfjord (4305). Ab. 1885, p. 73.
19. Pæreformet sænkesten med fordybede korsrænder. F. paa Sæter i Loen pgd., Nordfjord. 0,14 m. lang. Efter sigende i gravhaug. (4314). Ab. 1885, p. 74.
20. Blysynke i form av en efter længden gjennemskaaret pære, 6,6 cm. lang. Ved den spidse ende er 2 huller og ved den tykke et skraat til snorens befæstigelse. F. med ubrændte ben i en efterhaanden bortkjørt haug paa Rossebø i Skaare ved Haugesund (4385 b). Ab. 1886, p. 61.
21. En tildannet vegsten med 2 huller, sandsynligvis en fiskesten. F. paa Fladen, ved Vaksdal i Brudvik, Nordhordland, i en liden røs (4434 e). Ab. 1886, p. 74.
22. Sænkesten, pæreformet, noget flad med dybt indridset fure rundt kanten. Omtrent paa midten er boret et hul fra fure til fure. Stenen er særdeles regelmæssig og slebet, 0,11 lang. F. i vikingskib i Storhaugen paa Gunnarshaug, Karmøen. (4438 e). B. M. Aarsb. 1887, nr. 4. Ab. 1886, p. 75.
23. Sænkesten av glimmerskifer med granater, avslaaet paa den ene side, av form omtrent som en beltesten fra ældre jernalder, men med avrundede ender, 0,1 m. l. Uvis tid. F. paa Sydneshaugen, Bergen. Ab. 1880, p. 176.
24. Et stykke tildannet klebersten. Den ene ende er avbrudt i et hul, i den anden del er paa begge sider en dybt indskaaren togrenet fure. Stykkets største længde nu 9,9 cm. F. i en gravhaug ved Haalevik, Gløppen, Nordfjord. (4594 f). Ab. 1889, p. 73.
25. Sænkesten(?) av klebersten; ene kant retlinjet og tyk, den

- anden buet og tyndere, to huller, længde 9,8 cm. F. i Nærbø sogn paa Jæderen (4643 e). Ab. 1890, p. 112.
26. Netsænke(?) av klebersten, plant paa den ene side, hvælvet paa den anden, spids opad, tvert avskaaret nedentil, to huller. L. 10,1 cm. Fra Tananger, Haalands pgd., Jæderen (4699).
27. Kljaasten eller fiskesænke av klebersten, firsidet, videre og tykkere nedad, med hul oventil, $11 \times 7 \times 6$ cm. Uvist fra hvilken tid. Fra en gravhaug(?) i Modalen, Hosanger pgd., Nordhordland (4766). Ab. 1891, p. 132.
28. Vegtlod, sænkesten eller hammer(?) av sten, trind, oval, med en indhuggen rende rundtom, og en fra denne vinkelret ud-gaaende rende om den ene ende, hvorav en del nu mangler; paa den anden side spor av slag (fra nyere tid?). L. omtr. 13, br. 9 og tykkelse 8 cm. Fra uvis tid. F. i jorden ved Kvie, Nærbø sogn, Haa pgd., Jæderen (4885). Ab. 1892, p. 122.
29. Sænkesten(?) av klebersten, halvmaaneformet, den konvekse kant tykkere, begge spidser gjennemboret, l. 12,5 cm. Fra uvis tid. F. „12 tommer dybt i en torvmyr“ paa Reistad, Varhaug s., Haa pgd., Jæderen (4886). Ab. 1892, p. 122.
30. Sænkesten i form av et cirkelsegment; den rette side er tykkere end den buede og 13,5 cm. l. I begge ender er der boret et hul. Skal være f. i resterne av en haug paa Mæl i Kvindherred s. og pgd., Søndhordland (5120). Ab. 1894, p. 174.
31. Oval rullesten med to krydsvis indhuggede furer rundtom (cf. R. 477). 15,5 cm. lang, 8,4 cm. bred. F. paa Steinsvik, Volden pgd., Romsdals amt (5505). B. M. A. 1904, nr. 6, 22.
32. Sammen med endel stenalders skifersager fra Urholmen, Sørflatanger, Flatanger pgd., Nordre Trondhjems amt, indkom ogsaa 2 vanlige notastein, antagelig fra nyere tid (5524). B. M. A. 1904, nr. 6, p. 24—25.
33. Et avlangt fiskesøkk med hul i hver ende. Blandt yngre jernalders sager fra Søfteland, Os sogn og pgd., Søndre Bergenhus amt (5527 e). B. M. A. 1904, nr. 6, p. 28.
34. Opløste reste rester av en tilskaaren klebersten, muligens en sænkesten. F. av konservator A. Grieg ved undersøgelse av Skongshelleren paa Vaagsø, Selje pgd., Nordre Bergenhus

- amt, i 1897. Desuten fandtes ben av svin, faar, rype eller aarfugl, maage og torsk, marvbenene var spaltet. (1902: 66 a). B. M. A. 1903, nr. 3, p. 12.
35. To stensøkker av en merkelig form og orneret med indskaarne cirkler, sandsynligvis fra middelalderen. F. paa Flatager, Selje pgd., Nordfjord (1903: 114).
  36. Oval rullesten med omgaaende fure efter længden og med en kort tverfure ved hver ende. Fra Lok, Herod, Lister (1906: 89).
  37. Ovalt stykke av klebersten, 10,3 cm. l. og 6,2 cm. bredt, den ene langside tykkere end den anden, et hul ved hver ende. F. paa Selje (1907: 27).
  38. Et søkk av sten, 16 cm. l., 4,5 cm. br., noget krummet, ret avskaaret i den ene ende, tilspidsset i den anden og med et hul ved hver ende. I hullet ved den spidse ende sidder rester av en lærstrop. F. i jorden paa Nesse, Seim sg., Alversund pgd., Nordhordland (1907: 232).

Trondhjems museum.

Fundbeskrivelser av K. RYGH.

1. Sænkesten fra Huseby i Aasen (794). Ab. 1872, p. 74.
2. Et redskab av jern, rimeligvis en fiskekrok eller klep, dannet av en flad $1\frac{1}{2}$ " bred stang, 6" høj paa den ene side av krumningen, 2" paa den anden, hvor enden udvider sig som en kort spydod. Ved den anden ende er der en indsmalning paa begge kanter, rimeligvis til feste for en snor. Fundet i jorden paa Haugan paa Inderøen. (910). Ab. 1871, p. 60.
3. Et fladt stykke skifer, avbrudt i den ene ende, $2\frac{3}{4}$ " l., $1\frac{1}{8}$ " b., har paa begge sider en fure langs efter midten av længden, formodentlig bestemt til at binde en traad om. F. i den i 1871 ved Stenkjær utgravne avfaldsdyng (1102). Ab. 1872, p. 54.
4. Sænkesten, $2\frac{1}{2}$ " l., $1\frac{3}{4}$ " tyk paa midten, rundt om midten er der en 6"" bred og 2"" dyb fure. F. ved Huseby i Aasen,

- nær Hoklingvandet, ved hvilket en lignende (nr. 794) er funden (1107). Ab. 1872, p. 64.
5. Avlang næsten egformet sten, $4\frac{1}{2}$ " l., omgivet av en bred fure efter længden, indtil 3" tyk. F. paa Ramsøen i Bjørnør i en dalmunding i et delta, 2—3 alen under jordens overflade (1168). Ab. 1873, p. 41.
  6. 3 ovale egformede stene med fure rundt om efter længden, 6", 5" og $3\frac{1}{2}$ " lang. F. paa Gjeiten paa Gjeitestranden ved kjeldergravning paa en hustomt sammen med en saa stor mængde lignende, tildels meget større stene, at manden mente, at han kunde ladet en baad med dem; resten blev nedgravet i grøfter (1172). Ab. 1873, p. 41.
  7. Sænkesten av graasten, $3\frac{1}{2}$ " lang, næsten $1\frac{3}{4}$ " tyk, $2\frac{1}{4}$ " bred; regelmæssig elliptisk, en $\frac{3}{4}$ " bred fure over midten, lodret paa længdeaksen. Fra Bjørø, Flatanger (1216). Ab. 1873, p. 46.
  8. Sænkelod til et fiskesnøre, av grøtsten, $9\frac{1}{4}$ " lang, firkantet med avskaarne hjørner. Den ene side er spids, men tykkelsen tiltar mod den anden. Paa det bredeste er det 2 kvadrattommer. $3\frac{3}{4}$ " fra den spidse ende er der et hul, hvorfra der paa 2 motstaaende sider gaar furer mot spidsen, øjensynlig bestemt til at opta tauget. Der er indgravet et kors, udgaaende fra et av hjørnerne paa et triangel, i hvis midte et mindre kors er anbragt. F. ved gravning til dokken paa Lademoøren, 16 fot under jordoverflaten (1229). Ab. 1873, p. 48.
  9. En avlang kugle av brændt ler, gjennemboret efter længden. F. paa Lademoøren (1297). Ab. 1874, p. 48.
  10. En sænkesten 6" l., indtil $3\frac{1}{2}$ " tyk med ovalt tværsnit, har en fure rundt om efter smalsiderne og i den ene ende en kort fure tvært over denne (et biserlod?). F. i jorden paa Botngaarden i Bjugn (1337). Ab. 1874, p. 51.
  11. „Sænkesten“, kvartsagtig, avlang kugleformet med $\frac{1}{2}$ " bred fure rundt om efter længden. F. i jorden paa en plads under Meland i Lensviken, Stadsbygdens pgd. (1526). Ab. 1875, p. 58.
  12. „Sænkesten“, egformet med fure rundt om efter længden, 5" l. og indtil 3" br. F. i jorden paa Selvsneset i Ørlandet. Av disse saakaldte sænkestenene er de med fure efter længden

- maaske i regelen at anse som gamle bismelodder, medens det vel neppe er tilfældet med den, der har furen tvært over (1541). Ab. 1875, p. 60.
13. En tildannet flat sten, 6" l., 4" bred; paa hver smalside er der udskaaet 1 og paa hver bredside 2 dybe, brede hak, saa at stykkets kanter danner 6 tunger; formodentlig en sænkesten. F. av I. UNDSSET i en grøftkant paa Reitan, Ørlandets sørbygd (1543). Ab. 1875, p. 60.
  14. „Sænkesten“, avlang med bred og dyb fure efter længden. F. paa Pladsen under Møllergaarden i Bjugn sammen med 2 andre (1549). Ab. 1875, p. 60.
  15. En oval omtr. egformet sten med omgaaende fure efter længden (sænkesten eller vægtlod?). F. paa Aaremmen i Lensviken, Stadsbygdens pgd. (1849). Ab. 1877, p. 36.
  16. En oval sten med omgaaende fure efter længden, formodentlig sænkesten eller bismelod. F. paa Aaremmen i Lensviken, Stadsbygdens pgd., hvorfra samlingen tidligere har en lignende (2038). Ab. 1877, p. 284.
  17. To av de almindelige tøndeformede cylindere av brændt ler med hul igjennem efter længden (haandsneldehjul?), den ene 3,5, den anden 5 cm. lang. F. paa Lysøen i Aafjorden (2233). Ab. 1879, p. 214. En lignende cylinder av brændt ler fra Lysøen har nr. 2330.
  18. En aldeles lignende cylinder av brændt ler, 3,5 cm. lang. F. paa Dragseidet i Aafjorden (2234). Ab. 1879, p. 214.
  19. En omtrent egformet sten, 12 cm. lang, med omgaaende fure efter længden. F. paa Brødreskift i Stadsbygden (2243). Ab. 1879, p. 215.
  20. Egformet sten, 10 cm. lang, med en dyb fure efter længden. F. paa Grøning i Stadsbygden (2340). Ab. 1879, p. 221.
  21. Eneget kniv av rødbrun skifer (Ab. 1881, fig. 3), vel bevaret og smukt eksemplar. Adskiller sig fra den almindeligste type av knive fra Fosen med sterk vinkel mellem blad og skaft og nærmer sig mere til R. 56. Hele længde 15,5 cm., bladets 10,5 cm. Mest merkelig er den ved, at der findes indridset paa den ene side 1, paa den anden side 2 figurer, der sand-

- synligvis skal betegne fiske, men tillige i omridsene gjengir knivens form. F. i en aker paa Aastøen under Teksdal i Aafjorden (2631). Ab. 1881, p. 114.
22. Et regelmæssig tildannet stykke grøtsten med avrundet fire-sidet tversnit og krumt som et stykke av en bue, 16 cm. langt, 3×2 cm. i tversnit. Nær hver ende er et gjennom-gaaende hul. Rimeligvis en vævvegt el. lign. F. paa Syd-Skjør i Bjørnør (2636). Ab. 1881, p. 115.
  23. To egformede stene med bred omgaaende fure efter længden. F. paa Harsvik i Bjørnør (2637, 2638). Ab. 1881, p. 115.
  24. En sænkesten (grøtsten) av sjelden form, men overensstemmende med nr. 1229 (Ab. 1873, p. 48). F. paa Lademo-ørerne ved Trondhjem. Omtr. rundt tversnit, tykt i den ene ende, spidst mod den anden, av den tykke ende mangler et stykke, den oprindelige længde omtr. 24 cm. Om den spidse ende gaar en fure, der fortsætter 11 cm. nedover paa hver side og ender ved et gjennomgaaende hul (2658). Ab. 1881, p. 116.
  25. En oval, flatagtig sten, 10,5 cm. lang, omtrent 7 cm. bred, men kun 3 cm. tyk. Paa midten av begge smalsider er anbragt en bred, dyb indskjæring, saa at den seet fra den brede side, ligner en av de med fure omgivne hamre av sten (2688). F. paa Harsvik i Bjørnør. Ab. 1881, p. 119.
  26. En egformet sten, temmelig spids mod enderne, med omgaaende fure efter længden. F. paa Harsvik i Bjørnør (2689). Ab. 1881, p. 119.
  27. En oval sten med en omgaaende fure efter længden, $7 \times 6 \times 4,5$ cm. En avlang sten (grøtsten), 7 cm. lang, flad paa den ene side og uregelmæssig avrundet forøvrigt, med en omgaaende fure efter længden og et gjennomgaaende hul gjennom midten i furen, formodentlig et slags sænkesten. F. paa Horstad i Flatanger (2800, 2801). Ab. 1882, p. 127.
  28. Oval sten med en omgaaende fure efter længden, 8×6 cm. F. i jorden tilligemed 3 lignende paa Bøleseter i Flatanger (2857). Ab. 1882, p. 133.
  29. To ovale stene med fure efter længden, 9×8 cm. lange.

- En oval sten av samme form men uten fure; slidt paa den ene side tyder paa, at den kan være brugt som hammer eller knuser. F. paa Harsvik paa Stokøen i Bjørnør (2872 f). Ab. 1882, p. 134.
30. En sænkesten eller tyngde, sandsynligvis fra Middelalderen, av en form, hvorav samlingen før har 2 eksemplarer. Den er firesidet og duppeformet, spids mod den ene ende, stump i den anden, 17,5 cm. lang. 6—7 cm. fra den spidse ende gaar et smalt hul tvert gjennom stenen og fra dets aabninger en dyb fure omkring den spidse ende. Grøtsten. F. paa Lilleviken, Frosta, i en gammel hustomt (2878). Ab. 1882, p. 135.
31. Sænkesten av eiendommelig form, beslegtet med 2878 og med 1229 og 2658, idet den har en fure, som gaar omkring den spidse ende og paa hver side gaar ned til et gjennomgaaende hul, $4\frac{1}{2}$ cm. nedenfor spidsen; men den er forskjellig fra de ældre ved, at furen fortsættes ned til en kløft, hvor stenen deler sig i to runde ben, 10 cm. fra spidsen; gjennom hvert ben gaar et hul efter længden, der munder ud inderst i kløften; det ene ben ufuldstændigt. Den hele længde 16 cm. Er vistnok fra middelalderen. F. under Trondhjems brandforsikringsgaard i Søndre gate, Trondhjem (2901). Ab. 1882, p. 137.
32. En flatagtig sten med omgaaende fure, $5 \times 5 \times 3$ cm. En tildannet, firesidet grøtsten, 6,5 cm. lang, avrundet i den ene ende og har der et gjennomgaaende hul, hvorfra der gaar dybe furer ned til den anden ende. F. paa Harsvik i Bjørnør paa samme sted som 2872 (2915, 2916). Ab. 1882, p. 138.
33. En gjennemboret cylinder av brændt ler av almindelig form, 5 cm. lang. F. i en hustomt paa den østlige gaard Røkke i i Stjørdalen (2955). Ab. 1883, p. 80.
34. Cylinder av brændt ler med en fure efter den ene side. F. paa Røske, Salberg sogn, Inderøen (3010). Ab. 1883, p. 87.
35. Nogle flate stykker av graa skifer, i hvilke der paa kanten er udgravet simple hak. Maaske brukt som etslags sænkestene (3103). En oval sten med omgaaende fure efter længden, 9 cm. lang (3104). En sænkesten, 21 cm. lang, spids i den ene ende, rundet avslidt i den anden. Den har et firesidet

- tversnit og tvert over midten en omgaaende fure; fra denne gaar en fure omkring den spidse ende. Ligner en art sænke-stene, hvorav samlingen tidligere har flere eksemplarer, som dog er forskjellig deri, at de istedetfor tverfuren har et gjen-nemgaaende hul (3105). F. paa Bølestrand i Flatanger. Ab, 1883, p. 88.
36. Gjennemboret kugle av brændt ler, 4,5—5 cm. i tverm. F. i haven paa Solberg prestegaard i Beitstaden (3090). Ab. 1883, p. 92.
37. En sænkesten, 21 cm. lang, med rundagtigt tversnit, 5—6 cm. tyk paa midten og noget smalere mod begge ender. Henimod den ene side er et 1 cm. vidt hul, udboret fra begge sider, og fra hullet gaar en fure omkring stenens ende. Den anden ende viser mærker av slidning ved stød. I samlingen haves tidligere flere lignende, men mere firesidede. F. „i gruset mellem tomterne av ødelagte stenkredse“ paa Gilsten i Tomber-fjorden, Vestnes pgd. (3145). Ab. 1884, p. 69.
38. Oval sten med dyb omgaaende fure efter længden. F. i sjøen utenfor Holden i Hevne (3168). Ab. 1884, p. 70.
39. Angel av jern. Den yterste spids er avbrukket, saa at det ikke kan avgjøres, om den har havt mothage, hvilket dog ikke er sandsynligt. 10 cm. lang maalt efter krumningerne, avstanden mellem krogens spids og stammen 2,5 cm. Den øverste ende er tilbagebøiet og avbrukket, maaske har den dannet en løkke. Yngre jernalders fund fra gravpladsen paa Vang prestegaard i Opdal (3321). Ab. 1885, p. 130.
40. Gjennemboret kugle av sten, 4 cm. i tverm., saaledes for stor til at hå været haandtenshjul. F. paa Sunde i Hevne (3374). Ab. 1885, p. 134.
41. Gjennemboret kugle av brændt ler, 4 cm. i tvermaal. F. paa Vaagan i Hevne (3383). Ab. 1885, p. 135.
42. Oval sænkesten av almindelig form med omgaaende fure efter længden. F. paa Faaren i Aasen (3443). Ab. 1886, p. 117.
43. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 9,5 × 6,5 cm. F. ved rydning av nyland paa Enbakken, Stoksund sogn i

- Bjørnør, paa skraaningen ned mot bugten Blindvaagen (3599).
Ab. 1887, p. 96.
44. Kugle av brændt ler med gjennemgaaende hul, 4 cm. i tvermaal. F. paa Handberg i Børsen (3606). Ab. 1887, p. 96.
45. Oval sten med omgaaende fure, 10 cm. lang. F. paa Aarem i Lensviken (3628). Ab. 1887, p. 97.
46. 2 ovale kugler av brændt ler med gjennemgaaende hul efter længden og en fure mellem hullets aapninger, 5 cm. l. En sænkesten av grøtsten, firkantet med avrundede hjørner, 13 cm. lang, med en rundt om gaaende dyb fure efter længden. F. nær Valdersund i Aafjorden (3634, 3635).
47. Sænkesten av grøtsten, 4 cm. i tverm. ved den ene ende og smalner jevnt ind mot den anden. 5 cm. fra toppen er der et gjennemgaaende hul, fra hvis aapninger der gaar en fure over toppen. F. paa Meleim i Aafjorden (3636). Ab. 1887, p. 97.
48. To gjennemborede kugler av brændt ler, 4—5 cm. i tvermaal. F. paa Stranden i Skjørn, Bjugns pgd. (3656). Ab. 1887, p. 99.
49. 3 ovale stene med omgaaende fure efter længden, 8,5—10 cm. lange. F. paa pladsen Asplien under Rook i Skjørn med 15 lignende, omtrent 1 alen dybt i jorden (3658). Ab. 1887, p. 99.
50. Sænkesten, 25 cm. lang med rundt tversnit, tilspidset mot den ene ende og har et stykke fra denne et hul, hvorfra der gaar en fure over spidsen. F. paa Valderaunet i Skraafjorden i Aafjorden. (3662).
51. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. paa Bølestrand i Flatanger (3692). Ab. 1887, p. 99.
52. 2 ovale stene med omgaaende fure efter længden og en mere sirkelrund sten med to krydsende furer. F. paa Halsen paa Gjetestranden (3760, 3761, 3762). Ab. 1887, p. 103.
53. Fire ovale stene med omgaaende fure efter længden, den ene desuten med en krydsende tverfure. F. paa Harvik paa Stokøen, Bjørnør (3763), Ab. 1887, p. 103.
54. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 9 cm. lang. F. paa Horstad i Flatanger (3860). Ab. 1888, p. 171.
55. To ovale stene med omgaaende fure efter længden, temmelig

- spidse, 13 og 15 cm. lange. F. paa Haugsrønningen i Buviken under pløining (3889). Ab. 1889, p. 82.
56. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 9×5 cm. F. paa Horstad i Flatanger (3922). Ab. 1889, p. 84.
57. Oval sten med gjennemgaaende hul efter længden, $4,5 \times 4$ cm. F. paa Braa, Byneset, „i en gravhaug“? (3925). Ab. 1889, p. 84.
58. 3 ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. ved rydning av nyland paa Akernes, Stoksund sogn i Bjørnør (4058). Ab. 1890, p. 97.
59. Gjennemboret kugle av brændt ler, 4,5 cm. i tverm. F. dybt under en gaard i Bratørgaten, Trondhjem (4088). Ab. 1890, p. 100.
60. Cylinder av brændt ler, 5 cm. lang, med en fure paa den ene side mellem hullets aapninger. F. paa Kolsum i Aasen (4121). Ab. 1890, p. 102.
61. Sænke av bly og jern, f. paa Ilevolden under parkanlægget, 0,5 m. dybt. (4241).
62. 3 egformede stene med omgaaende fure efter længden, av forskjellig størrelse, fra 6,5 til 12 cm. lange. En avlang, temmelig smal sten med en fure over begge de avrundede ender. Maa ha havt samme bestemmelse som de egformede stene. F. paa den almindelige findeplads paa Bøleseter i Flatanger (4314—4316). Ab. 1891, p. 118.
63. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 7,5 cm. lang. F. paa Bøleseter i Flatanger (4414). Ab. 1892, p. 98.
64. Vævsten av grøtsten, tilspidset i begge ender og med et hul ved hver ende, 14 cm. l. F. paa Frøset i Byneset (4478). Ab. 1893, p. 126.
65. To gjennemborede ovale kugler av brændt ler med fure efter længden. F. nede ved sjøen paa Baalfjord i Aafjorden (4503). Ab. 1893, p. 127.
66. Et ufuldstændigt sänkelod av grøtsten, av form som en fire-sidet søile med hul ved den ene ende og en fure fra hullet langs den ene side, nu 11 cm. langt. F. paa Bølestrand i Flatanger (4545). Ab. 1893, p. 128.

67. To ovale stene, den ene med to omgaaende skjærende furer, den anden med enkelt fure efter længden. F. paa Ofstad i Børsen (4610). Ab. 1894, p. 137.
68. To vævstene eller sænkestene, den ene med hul i et hjørne, den anden med et hul i midten. F. paa Gjelsten, Vestnes, Romsdalen (4717). Ab. 1894, p. 146.
69. Tre ovale stene, de to med omgaaende fure efter længden, den tredje har kun en fure over enderne. F. paa en plads under Løvvik, Stoksund sogn, Bjørnør (4735). Ab. 1894, p. 147.
70. To ovale stene med omgaaende fure efter længden, den ene egformet, den anden fladere og bredere. F. paa Løvvik i Stoksund sogn i Bjørnør (4785, 4786). Ab. 1895, p. 47.
71. En gjennemboret kugle av brændt ler. F. paa Løvvik i Stoksund sogn, Bjørnør (4787). Ab. 1895, p. 47.
72. Et flatagtigt stykke grøtsten, omtr. 16 cm. langt, indtil 9 cm. bredt, med en dyb indhakked fure i sidekanterne paa midten. Formodenlig en art sænkesten. F. ved kloakgravning paa Rosenborg i Trondhjem (4792). Ab. 1895, p. 47.
73. Vævsten av grøtsten, omtrent halvmaaneformet, fra yngre jernalder eller middelalderen. F. paa Løkstad ved Jonsvandet i Strinden (4815). Ab. 1895, p. 48.
74. Vævsten av grøtsten, avlang og avrundet i den ene ende, hvor hullet er anbragt. F. paa Aastan, Gjetestranden i Børsen (4816). Ab. 1895, p. 48.
75. To ovale, omtr. egformede stene, den ene med to krydsende omgaaende furer, den anden med en enkelt. En liten flatagtig sten med en tvert over midten omgaaende fure, der vel har havt en lignende bestemmelse som de egformede. F. i nylig opbrudt nyland paa Løvvik i Stoksund sogn i Bjørnør, hvorfra der ogsaa tidligere er indkommet enkelte fund av stensager, henhørende til den arktiske gruppe (4839 f). Ab. 1895, p. 50.
76. Duppeformet gjenstand av haard, sort sten med regelmæssigt firesidet tversnit, knap 5 cm. lang, ret avskaaren for nedden, hvor den er $2 \times 1,5$ cm. i tvermaal, avsmalnende opad, med avrundet ende og der gjennemboret med hul. Skal være f. paa Misundbakken, Otterøens sogn, Akerø pgd. Det synes

- rimeligst, at dette stykke maa skrive sig fra stenalderen (4884). Ab. 1896, p. 93.
77. To ovale stene med omgaaende fure efter længden, 9 og 10 cm. lange. F. blandt skifersager paa pladsen Grønvollan under Løvvik i Bjørnør (4905). Ab. 1896, p. 95.
78. 2 egformede stene med omgaaende fure efter længden. F. blandt skifersager paa Bølestrand i Flatanger (4936). Ab. 1896, p. 97.
79. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. blandt skifersager paa pladsen Storviken under Løvstrand i Bjørnør i en li, der gaar brat op fra Nunfjorden (4953). Ab. 1896, p. 98.
80. Oval sten med omgaaende fure efter længden og paa den ene ende derhos en fure tvers over denne, $18 \times 8 \times 6$ cm., altsaa ualmindelig lang. Mulig et yegtlod. F. ved gravning i Apotekerveiten i Trondhjem (4968). Ab. 1896, p. 100.
81. En cylinder av brændt ler, 5,5 cm. lang, med fordybet fure langs den ene side. F. ved gravning i Nonnegaten (nær Bakke gaard) i Trondhjem (5004). Ab. 1896, p. 101.
82. To ovale stene med fure efter længden, den ene kløvet. F. paa det bekjendte findested paa pladsen Grønvollan under Løvvik i Bjørnør (5099). Ab. 1897, p. 86.
83. Brudstykke av en sænkesten av den almindelige duppeform med et hul nærmere den spidse ende og fure fra hullet om omkring spidsen. F. under en gaard i Kjøbmandsgaten i Trondhjem (5237). Ab. 1898, p. 110.
84. Egformet sten med omgaaende fure efter længden, 8×7 cm. F. ved Molde by i en gammel fjærelinje (5245). Ab. 1898, p. 111.
85. Fiskekrog. F. paa tomten til Huitfeldts gaard i Kjøbmandsgaten (5371). Ab. 1898, p. 121.
86. Cylinder av brændt ler, gjennemboret efter længden og med en fure langs den ene side. F. paa Valberg paa Frosta, efter opgivende i en haug, hvor der ogsaa fandtes klinksøm (5421). Ab. 1898, p. 114.
87. Sænkesten av grøtsten, maaske fra middelalderen, av formen med tilspidsning i den ene ende og noget nedenfor denne et

- hul, hvorfra der gaar en fure over spidsen. Dog eiendommelig ved, at den indsmalner noget svagere ogsaa mot den anden ende. Har paa den ene side indgravet et par runelignende tegn, formodentlig et bumerke. F. paa Tviberg i Nærø under en stor naavsten av en sylvmur under gravning i en bakke syd for gaarden (5429). Ab. 1898, p. 115.
88. Oval sten med omgaaende fure efter længden, $8 \times 6 \times 5$ cm. i tvermaal. F. paa Midt-Gutvik i Leka i en haug, hvori der for nogle aar siden skal være fundet nogle jernsager (5434). Ab. 1898, p. 115.
89. Oval sten med omgaaende fure efter længden, $7,5 \times 6,5$ cm. i tvermaal. F. paa Ødegaard, Vaagstranden i Veø pgd. i en gammel aker nær sjøen (5472). Ab. 1898, p. 117.
90. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 12,5 cm. lang. F. paa Bølestrand i Flatanger (5484). Ab. 1898, p. 117.
91. En fint tildannet duppeformet sten med hul ved den smale ende, er maaske en vævsten. F. paa den nye realskolebygningstomt ved Frue gade (5264). Ab. 1898, p. 120.
92. En av de almindelige gjennemborede kugler av brændt ler. F. ved gravning under en gaard i Nordre gate i Trondhjem (5533). Ab. 1899, p. 137.
93. Sænkesten av grøtsten, deriblandt en av en form, som særlig synes at tilhøre middelalderen, avlang med rundagtigt tversnit, spids til den ene ende, gjennemboret med et hul nærmere denne ende og med en fure, der gaar fra hullet og over spidsen. F. ved udgravning av grunden under Haandværks- og Industriforeningens gaard paa hjørnet av Kjøpmandsgaten og Erling Skakkens gate i Trondhjem (5561). Ab. 1899, p. 140.
94. Oval kugle av brændt ler, gjennemboret efter længden. F. nær stranden paa Fløan i Nedre Stjørdalen (5606). Ab. 1899, p. 141.
95. Cylinder av brændt ler med gjennemgaaende hul efter længden og fure langs den ene side, 5 cm. lang. Stammer rimeligvis fra middelalderen. F. under en gaard paa hjørnet av Dronningens gate og Nordre gate i Trondhjem (5612). Ab. 1899, p. 141.

96. Et fiskesænke(?) av grøtsten av en form, som rimeligvis er middelaldersk, vævskyttelformet, med en omgaaende fure efter længden og over spidserne og et hul, som mot sædvane ikke er anbragt nærmere den ene ende, men paa midten. F. i grunden under en gaard paa hjørnet av Fjordgaten og Jomfrugaten i Trondhjem (5696). Ab. 1899, p. 144.
97. Endel gjennemborede kugler av brændt ler, nogle cylinderformede med hul efter længden og en fure langs den ene side. Disse redskaber, som forekommer baade fra yngre jernalder og middelalderen, har maaske hørt til vævning eller spinning (5787). Ab. 1899, p. 153.
98. Fiskesænke av bly og jern, temmelig ligt R. 427 og endnu mere et, som samlingen tidligere har, og som er fundet i Iien i Trondhjem; ligesom paa dette er der 3 jerntene, der stikker ut av blyklumpen; den, hvori løkken har været anbragt, er avbrækket, men den anden har endnu sine mot-haker. F. ved utgravning av grunden under den ny Fri-murerlogebygning ved siden av Norges bank, i den østlige del av Kongens gate, Trondhjem (5840). Sammesteds fandtes ogsaa endel andre stene, som sandsynligvis er sænkestenene (5844). Ab. 1899, p. 153.
99. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 10×8 cm. i tverm. F. paa en anden gaardpart av Selnes i Skjørn (5968). Ab. 1900, p. 265.
100. 3 avlange sænkestenene, med hul dels i begge ender, dels kun i den ene. F. paa Hønvaldet i Byneset (6002). Ab. 1900, p. 267.
101. Cylinder av brændt ler med gjennomgaaende hul efter længden og fure langs den ene side. Kan være fra middelalderen. F. under gravning i en tomt i Trondhjem (6026). Ab. 1900, p. 268.
102. Oval sten med omgaaende fure efter længden, noget tykkere i den ene ende end i den anden. F. paa Kineb i Lensviken, Stadsbygdens pgd., i en stenrøs, hvor den maa være indkommen tilfældig (6127). Ab. 1900, p. 271.
103. En sænkesten. F. ved kloakgravning i Raadstuealmenningen,

- Trondhjem, i en dybde av 2—2,5 m. Det syntes, som om jordmassen var hidført andetsteds fra, formentlig fra tomter i byen (6183). Ab. 1900, p. 274.
104. Sænkesten av en vistnok især middelalderen tilhørende form med kvadratisk tversnit, smalnende til en spids ved den ene ende, og et stykke nedenfor denne et gjennemgaaende hul, fra hvilket der gaar en fure rundt om spidsen. En anden sænkesten av mindre udpræget form. Disse fund er gjort under gravning av en kloak op gjennom det nedre av Kongens gate forbi Norges bank og Frimurerlogen (6223). Ab. 1900, p. 277.
  105. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. paa Aarvik paa Otterøen, Fosnes pgd. (6318). Ab. 1901, p. 361.
  106. Nogle avlange, næsten halvmaaneformede stene, som vistnok har været vævstene. Videre to runde, flade stene med hul gjennom midten, begge ca. 12 cm. i tverm., maaske ogsaa at opfatte som vævstene. F. under gravning paa tomten av gaarden Kjøbmandsgaten 18, Trondhjem (6477). Ab. 1901, p. 369.
  107. Paa samme tomt fandtes ogsaa sænkestenene av forskjellige former (6479). Ab. 1901, p. 372.
  108. En sænkesten eller vævtyngde av grøtsten av ganske usedvanlig form; 10 cm. lang med rundagtig tversnit. Fra hver ende er et hul boret inde paa skraa, saa at de kommer ut paa samme side, og imellem aabningerne gaa en dyb fure. Uvis tid. Fra Laugen i Nærø (6506). Ab. 1901, p. 375.
  109. Sænkesten, duppeformet, tilspidset mot den ene ende og et stykke fra spidsen forsynet med et hul, hvorfra der gaar en fure over spidsen. Denne form av sænkestenene maa gaa mindst saa langt tilbake som til middelalderen, men den synes ogsaa at ha været i brug i temmelig sen tid, saa at tidsbestemmelsen i de enkelte tilfælde er vanskelig. F. paa Nelvik paa Smølen (6536). Ab. 1901, p. 376.
  110. Sænkesten av samme hovedform som ovennævnte. F. paa Tømmervik paa Hitteren (6537). Ab. 1901, p. 376.

111. Sænkesten av samme form som de ovennævnte. F. paa Hestnes paa Hitteren (6541). Ab. 1901, p. 377.
112. Cylinderformet rør av brændt ler, 4×4 cm. i tvermaal, paa den ene side er indgravet et kors, hvis arme ender i gruber. Smaa kvartskorn er, som ogsaa undertiden ellers ved den slags redskaber, indblandede i massen. F. paa Tangvik i Stadsbygden (6605). VSS. 1902, nr. 6, p. 8.
113. Kugle av brændt ler med gjennemgaaende hul; i massen er indblandet en mængde smaa kvartsstykker (6630). Pyramideformet sænke av grøtsten, 6,5 cm. høit med et lidet hul nær toppen (6631). Disse sager, som snarest skriver sig fra middelalderen, antas at være f. paa Bondviken i Lensviken. VSS. 1902, nr. 6, p. 10.
114. Oval sten (kvartsit) med to omgaaende, krydsende brede furer, $13 \times 10 \times 6$ cm. i tverm. Det synes at være en rullesten, som paa den maade er tildannet til brug. F. paa Valset i Agdenes (6636). VSS. 1902, nr. 6, p. 11.
115. Oval sten med omgaaende fure efter længden, vanlig form og stenart, men meget svær, $14 \times 11 \times 7$ cm. i tverm. F. paa Selven i Agdenes (6636). VSS. 1902, nr. 6, p. 11.
116. Oval sten med omgaaende fure efter længden, av den sedvanlige haarde stenart. F. paa Rygg paa Frosta (6643). VSS. 1902, nr. 6, p. 12.
117. Oval sten med omgaaende fure efter længden, $9,5 \times 7,5 \times 5,5$ cm. i tverm. F. paa Breiviken i Agdenes (6654). VSS. 1902, nr. 6, p. 12.
118. Oval sten med fure efter længden og to furer paa tvers, som overskjærer den første, furerne grunde, 14 cm. lang. Maaske fra forholdsvis sen tid. F. paa Djupaaen i Agdenes (6658). VSS. 1902, nr. 6, p. 12.
119. Et sænke av grøtsten, tresidet og indsmalnende til en spids ved den ene ende og tvært avskaaren ved den anden. Det eiendommeligste ved stykket er, at der saavel fra den spidse som fra den tverre ende er indboret et hul, som støder sammen med hul, der er boret igjennem paa tvers. 13 cm. langt. F. paa Hopen i Agdenes (6660). VSS. 1902, nr. 6, p. 12.

120. Cylinder av brændt ler. F. paa Kongensvold, Agdenes (6663).
121. En sænkesten av temmelig haard stenart, tilspidset til den ené ende og der forsynet med et hul. Halvmaaneformet vævsten av grøtsten med hul ved begge ender. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. paa Stolpnes i Hevne (6703 ff). VSS. 1902, nr. 6, p. 18.
122. Oval sten med omgaaende fure efter længden. Formen er sædvanlig, men stykket enestaaende ved sin ringe størrelse, $4 \times 3,5 \times 2,5$ cm. i tvermaal. F. paa Stagalien i Bjørnør (6797). VSS. 1902, nr. 6, p. 22.
123. Sænkesten, lang og noget tilspidset i enderne, med omgaaende fure efter længden, nu 15 cm. lang, $4 \times 3,5$ cm. i tvermaal. F. paa samme gaard Stagalien i Bjørnør (6798). VSS. 1902, nr. 6, p. 22.
124. To kugler av brændt ler med gjennemgaaende hul, omtr. 5 cm. i tvermaal. F. nede ved sjøen paa Sætran i Bjørnør. Disse kugler og cylindre er i mange tilfælder meget gamle; men de har utvilsomt ogsaa endnu i en temmelig ny tid været brugt paa fiskegarn (6803). VSS. 1902, nr. 6, p. 23.
125. Oval sten med omgaaende fure efter længden, omtr. 10 cm. lang. F. paa Hønvik i Nunfjorden, Bjørnør (6805). VSS. 1902, nr. 6, p. 23.
126. Oval sten, 8 cm. lang, har over begge ender en fure, som ikke er fortsat over midten. F. paa Raakvaag i Skjørn (6817). VSS. 1902, nr. 6, p. 24.
127. Avlang kugle av brændt ler, med gjennemgaaende hul og fure langs den ene side. Omtr. 6,5 cm. lang. F. paa en plads under Skjelbrei i Skogn (6891). VSS. 1902, nr. 6, p. 29.
128. Oval sten med omgaaende fure efter længden. F. under pløining over en haug paa Øiaas i Melhus (7038). VSS. 1903, nr. 4, p. 7.
129. Sænkesten(?) av skifer, vævskyttelformet, 6 cm. lang, med et hul gennem midten og dybt indskaarne furer efter længden og tvertover midten. Paa begge sider er desuten endel dybe og skarpe trekantede indsnit. F. paa Røsaasen i Ofoten og

- indsendt sammen med stenaldersfund, men kan dog neppe være samtidig med disse (7056). VSS. 1903, nr. 4, p. 8.
130. 3 ovale stene med omgaaende fure efter længden. F. paa Gjeitestranden i Børsen (7082). VSS. 1903, nr. 4, p. 10.
131. Kugle av brændt ler med hul, ca. 5 cm. i tverm. F. paa Stolpnes i Hevne (7106). VSS. 1903, nr. 4, p. 14.
132. Omtrent skyttelformet sænke av grøtsten med omgaaende dyb fure efter stykkets længde og i denne et hul gjennom midten. F. paa pladsen Eidet under Vernes i Agdenes (7107). VSS. 1903, nr. 4, p. 14.
133. Ovale stene med fure. F. paa bopladsen paa Aakernes i Stoksund s., Bjørnør, hvorfra er indkommet en række fund av skifersager (VSS. 1903, nr. 4, p. 15¹).
134. Et cylinderformet stykke av grøtsten, 3 cm. høit og 5 cm. i tvermaal, antagelig vævsten eller sænke. F. under en gaard i Kjøbmandsgaten i Trondhjem; vistnok fra middelalderen (7165). VSS. 1903, nr. 4, p. 20.
135. 6 vævstene av grøtsten, derav en liten rund og en halvmaaneformet med et hul ved hver ende; de øvrige av almindelig form. F. paa Vaadan i Strinden, efter sigende i en haug eller stenrøs under brydning av nyland (7184). VSS. 1903, nr. 4, p. 21.
136. Oval sten av meget haard art med to omgaaende furer efter længden, som krydser hinanden i begge ender. Er innsendt fra Røsaasen i Ankenes og formodentlig f. paa stenalderspladsen (7261). VSS. 1904, nr. 3, p. 5.
137. Oval, omtr. egformet sten, $12 \times 7,5 \times 5,5$ cm. i tvermaal, med en tvertover omgaaende fure. Mulig bestemt til hammer som R. 45, men viser ikke merker av slid. F. paa Strøm inderst i Brandsfjorden i Bjørnør (7202). VSS. 1904, nr. 3, p. 5.
138. Oval sten med omgaaende fure efter længden, $13 \times 10 \times 7$ cm. i tverm. F. under brøndgravning paa Ystland i Lensviken (7250). VSS. 1904, nr. 3, p. 7.
139. Oval sten med omgaaende fure efter længden, $13 \times 8 \times 5$

1) Loc. cit. omtalt som tidligere indkommet. Hører til nr. 4892.

- cm. i tvermaal. Skal være funden paa Smines i Kolvereid 7283). VSS. 1904, nr. 3, p. 9.
140. Sænkesten av grøtsten av formen med tilspidsning ved den ene ende, medens den er avstumpet i den anden, tykkere og med et gjennemgaaende hul ved midten, hvorfra der gaar en dyb fure over den spidse ende. Stene av den form tilhører ialfald undertiden sikkert middelalderen. Skal være f. paa Smines i Kolvereid (7284). VSS. 1904, nr. 3, p. 9.
141. Et eiendommeligt redskab av jern, antagelig et fiskeredskab. Det bestaar av et skaftstykke med fal og et halvrunder fladt parti, fra hvis rette kant, der utgaar tene, der er krummede som angler og forsynede med mothaker og desuten yderst i i rækken til hver side en ten, hvor spidsen og mothaken er formet som et dyrehode. Den rimeligste opfatning av redskabet synes mig at være, at det har været bestemt til en klep til at tage op laks av lakseteiner eller lignende. (Laksen gaar saa langt op i Driva som til Rise). F. paa den bekjendte gravplads paa Risegjerdet i Opdal. Maa henføres til yngre jernalder (7319). VSS. 1904, nr. 3, p. 13.
142. Oval sten med omgaaende fure efter længden. F. paa Lian ved Bustlisundet i Hevne (7342). VSS. 1904, nr. 3, p. 14.
143. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. Skal være f. paa Vatn i Agdenes (7419). VSS. 1904, nr. 3, p. 25.
144. En cylinder av brændt ler av sedvanlig form, med hul efter længden, uten utvendig fure, 5 cm. lang. Sandsynligvis fra middelalderen. F. ved gravning for vandledning i Erling Skakkens gate i Trondhjem (7477). VSS. 1905, nr. 7, p. 6.
145. To halvmaaneformede vævstene med hul ved hver ende. F. paa Rise under Naustan i Børsen (7504). VSS. 1905, nr. 7, p. 11.
146. Duppeformet sænkesten av en marmorlignende stenart, avrundet firesidet tversnit og hul ved den øvre tilspidsede ende, omtr. 17 cm. lang. F. i leren ved Stranden paa Skjenald i Børsen (7505). VSS. 1905, nr. 7, p. 11.
147. Sænkesten av en art sandsten, firesidet tversnit, indsmalnende mot den ene ende, nær hvilken der er et hul, tvært avskaaren

- ved den anden ende, $18 \times 5,5 \times 3,5$ cm. Synes delvis tilsleben. F. paa Vaadan paa Byaasen i Strinden (7558). VSS. 1905, nr. 7, p. 16.
148. Avlang, uregelmæssig firesidet sten, 19 cm. lang, tvert avstumpet i den ene ende, avtyndet mot den anden og der gjennemboret med to hul tæt ved siden av hinanden, og væggen mellem disse er ogsaa gjennemboret med et hul. Formodentlig en sænkesten. F. i jorden paa Mo i Rissen (7588). VSS. 1905, nr. 7, p. 19.
149. En gjennemboret noget uregelmæssig kugle av brændt ler (7598). Nogle dupper av træ av en form, som ogsaa har forekommet i andre byfund, avfladede mot den øvre ende og der forsynede med et hul, maaske en art lettere tyngder (7601).
150. En svær fiskekrog av jern (7615). F. under utgravning av en tomt i Scholdagerveiten i Trondhjem, nær hjørnet av Kjøbmandsgaten. VSS. 1905, nr. 7, p. 20.
151. Oval sten av haard stenart, $11,5 \times 6 \times 4$ cm., av alm. form, men med 2 krydsende furer, en efter længden og en tvert over midten. Skal være f. paa Indergaarden i Lensviken, Stadsbygdens pgd. (7655). VSS. 1905, nr. 7, p. 22.
152. Gjennemboret kugle av brændt ler, 4—5 cm. i tvermaal. F. paa jernbaneverkstedets tomt i Trondhjem. Da grunden her er dannet av opmudret sand, maa stykket oprindelig ha ligget paa sjøbunden. Formodentlig anvendt som fiskesænke. Alder usikker (7796). VSS. 1906, nr. 5, p. 7.
153. Oval sten av en meget grovkornet spettet stenart, $11 \times 9 \times 5$ cm. i tverm. med to omgaaende krydsende furer. F. paa Herfjord, Stoksund s. i Bjørnør, paa den nordligste av gaardene under brytning av nyland ved en bæk, som kommer fra Herfjordvandet. Der er grund til at tro, at der ogsaa her foreligger en boplads fra stenalderen ligesom paa de nærliggende steder Grønvollan og Løvstrand (7913). VSS. 1906, nr. 5, p. 8.
154. Oval sten med omgaaende fure efter længden, meget svær, omtr. $14 \times 12 \times 10$ cm. i tverm. Furen er bred og tem-

- melig dyb. Over den ene ende er en kort tverfure. Av en i saadanne stykker meget almindelig, grovkornet, haard og tung stenart. F. i jorden paa Herfjord i Bjørnør, ikke saa langt fra en stenalderens boplads (7845). VSS. 1906, nr. 5, p. 10.
155. 2 kugler av brændt ler med gjennemgaaende hul, den ene $4 \times 4,5$ cm., den anden 5 cm. i tverm. Den første f. paa Botngaarden i Bjugn, den anden paa den nordligste gaard av Teksdal, Jussund s. i Aafjorden (7855). VSS. 1906, nr. 5, p. 12.
156. Oval sten med omgaaende fure efter længden, 19 cm. lang, 8,5 br. og 6 cm. tyk. Stenarten, et slags sandsten, forskjellig fra den almindelige i saadanne ovale stene. Flaterne glatte og gjør indtryk av at være avsløbne. F. dybt i en byggetomt i den østlige del av Olav Tryggvessøns gate i Trondhjem (7882). VSS. 1906, nr. 5, p. 15.
157. To ovale stene med omgaaende fure efter længden. Som sedvanlig av meget haard stenart. F. paa Strøm inderst i i Brandsfjorden, Bjørnør, i en gammel elvemæl, hvorfra der stadig ryr sand ned (8002). VSS. 1906, nr. 5, p. 25.

Foruten de foran anførte findes i Trondhjems museum ogsaa følgende stykker:

- Nr. 1796. Oval sten med fure, Løvøen, Aafjorden.
- 4463. Sænkesten, Lundgreens gaard, Kjøbmandsgaten.
  - 5053. Flyndrejern og angel. Tekniske skoles tomt.
  - 5461. Kugle av brændt ler, Lundgreens tomt, Kjøbmandsgaten.
  - 5571. Ovale stene med furer, Haandverks- og Industriforeningen.
  - 5647. Cylinder av brændt ler, Nedre Baklandet.
  - 5694. Cylinder av brændt ler, Broveiten (Mineralvandfabriken).
  - 5813. Tøndeformede trækavler, Frimurerlogen.
  - 5814. Angel av jern, Frimurerlogen.
  - 6026. Cylinder av brændt ler, Rebslagerveiten (søndre side).
  - 6051. Duppeformet sænkesten, Kjøbmandsgaten 36.
  - 6071. 2 cylindre av brændt ler, Tharums gaard, O. Tryggv. gate.
  - 7511. Kugle av brændt ler, O. Tryggv. gate, nær Kjøbmandsgt.
  - 7598. Kugle av brændt ler, Schjoldagerveiten.

Tromsø museum.

Fundbeskrivelser av WINTHER, HORST og NICOLAISSEN.

1. Fiskekroge av renshorn, den største 9,5 cm. lang, de 2 mangler agnorer og krog (1 a—d).
2. Fiskekroge av renshorn, lig forrige nummer, men mindre (2 a—c).
3. Fiskekroge av renshorn med smalere nederdel og lidet fremtrædende agnor; av den ene er kun stammen tilbake (3 a—e). 1—3 f. paa Kjelmes i Sydvaranger og tilhører formentlig lappisk oldtid. T. M. A. 1903, p. 1.
4. 2 gjennemborede kugler av brændt ler, fundne paa Harstad i Trondenes (38 a—b). T. M. A. 1903, p. 4.
5. 2 rundagtige stene med rand rundt længderetningen; muligens sænkestenene eller vegtlodder. F. i en stor haug paa Kaarvik i Lødingen. Yngre jernalder eller kristelig middelalder (64, 65). T. M. A. 1903, p. 6.
6. Nogle forkullede rester av fiskegarnskavl av næver. Tilhører lappisk fortid. F. ved Assebakte, Karasjok, 2 mil ovenfor kirkestedet lige ved elven (136). T. M. A. 1903, p. 12.
7. Klokkelod av klebersten, f. paa Øksnes prestegaard. Kristelig tid (151). T. M. A. 1903, p. 14.
8. En sten, formet nogenlunde som et lod, 5,7 cm. høi, maaske en synkesten (167). F. i en haug paa Haarvik i Lødingen. Tilhører enten yngre jernalder eller kristelig tidsalder. T. M. A. 1903, p. 16.
9. Kljaasten eller synkesten, flad, langagtig, hullet oppe ved den ene ende, og fra dette rundt spidsen en fure til at lægge snoren i. F. i en haug paa Haarvik i Lødingen. Tilhører enten yngre jernalder eller kristelig tidsalder (171). T. M. A. 1903, p. 16.
10. Fiskekrog av ben, f. i Vadsø havn. Lappisk oldtid (187). T. M. A. 1903, p. 18.
11. Anker av jern, formen noget forskjellig fra det nu brugelige. Ankerets stang 0,86 m. lang, er en flad jernstang, og klørerne, der danner en sammenhengende, ikke synderlig sterk krumning, 0,69 m. lang, er ogsaa flade og ender i et fladt, ovalt

- spidst blad uden hage. Det er f. under en helle, 20 m. over havet paa Kovholmen i Alten. Under hellen fandtes ogsaa spor av træ, muligens av ankerstokken. Paa samme holme er for 70 aar siden ogsaa fundet et anker. Kristelig tid (189). T. M. A. 1903, p. 18.
12. Fiskekrog av jern, 20,5 cm. lang med stor agnor. Stangens øverste ende ombøiet til en ring til at fæste snoren i. F. (195). T. M. A. 1903, p. 19.
  13. Kugle av brændt ler, egformet og gjennemboret. Trondenes prestegaard. Ældre jernalder (205). T. M. A. 1903, p. 20.
  14. Synkesten eller klokkelod, 25 cm. lang, f. $\frac{1}{3}$ m. under jorden paa Hungeren i Tromsøsundet. Kristelig tidsalder (228). T. M. A. 1903, p. 23.
  15. Sænkesten. Almindelig rund fjæresten med indhuggen rand til snøret. F. i jorden paa Dyrøkløven, Tranø (272). T. M. A. 1903, p. 29.
  16. Sænkesten av hvid marmor med firesidet tværsnit, avrundede hjørner og tilspidsede ender. Længden 26 cm. Ca. 2,5 cm. fra midten er der boret hul gennem den; fra dette er fure udhugget om nærmeste spids for snøret. F. paa et skjær utenfor Andenes (292). T. M. A. 1903, p. 32.
  17. Garnsten eller vævtyngde av klebersten, flad, 14,5 cm. lang, 11,5 cm. bred. F. i en gammel tomt paa Rensa, Ibestad (294). T. M. A. 1903, p. 32.
  18. Garnsten eller vævtyngde av glimmerskifer, flad og noget noget større end foregaaende. F. i en gammel tomt paa Rensa, Ibestad (295). T. M. A. 1903, p. 32.
  19. Sænkesten av klebersten, 17 cm. lang med hul igjennem 6 cm. nedenfor den spidse ende, om hvilken der gaar en flatbundet fure for snøret. F. ved oprydning av en gammetomt paa Nedre Harstad, Trondenes. Kristelig tidsalder (356). T. M. A. 1903, p. 41.
  20. Sænkesten, rund med indhuggen rand om. F. i jorden paa Hals, Tranø (380). T. M. A. 1903, p. 44.
  21. Sænkesten, lig f. nr., men noget smalere. F. i jorden paa Hals, Tranø (381). T. M. A. 1903, p. 44.

22. Garnsten eller vævtyngde, gjennemboret. F. paa Store-Vinje, Dyrø, i en gammel tomt. Kristelig tidsalder (410). T. M. A. 1903, p. 50.
23. Sænkesten, 22 cm. lang, 65 cm. bred og tyk. Foroven og forneden avrundet, tversnittet uregelret rundt; fure rundt stenen. Egøen, Lenvik (413). T. M. A. 1903, p. 50.
24. Gjennemboret kugle av brændt ler. Skal efter finderens utsagn høre til samme fund som nr. 38 a—b. Harstad, Trondenes. Ældre jernalder (438). T. M. A. 1903, p. 53.
25. Sænkesten. F. paa Engenes i Hillesø, 16 cm. under jordskorpen (534). T. M. A. 1903, p. 60.
26. Sænkesten av hvid marmor; den er 21 cm. lang, tilspidset i den ene ende, but i den anden; igjennem den er et rundt hul, og fra hullet op mot den spidse ende er der paa begge sider udmeislet en fure til snoren. F. under sammenlagte stene nær stranden paa Nordskot, Stegen (550). T. M. A. 1903, p. 61.
27. Tre angler av forskjellig størrelse; anglernes øverste leg er ombøiet til en ring, hvori snoren har været fæstet. F. paa Harstad i Trondenes 1 fot under jorden sammen med en mængde ben av hval og kreaturer. Der kan muligens tidligere ha været hustomt. Tilhører formentlig middelalderen (570). T. M. A. 1903, p. 63.
28. Sænkesten av klebersten, 35 cm. lang og temmelig tyk i den ene ende (589).
29. Flat klebersten med 2 huller igjennem, muligens en kljaasten (590). T. M. A. 1903, p. 64. Nr. 589, 590 er f. paa samme sted og under de samme omstændigheder som nr. 570.
30. Tre langagtige kleberstene, de to lange med rundagtigt tversnit; den tredje er spids i den ene ende, tyk i den anden, har nogen lighed med et fuglehoved. Igjennem den tykke del gaar et rundt hul, hvorfra furer er udmeislede til begge sider (632). F. i en jordbanke ved gravning til et hus. Rabben (Klak), Hadsel. Yngre jernalder. T. M. A. 1903, p. 69.
31. Angel, hvis leg (stilk) ender i en ring til at fæste snoren i. F. i en jordbanke ved gravning til grundmuren av et hus. Rabben (Klak) Hadsel. Yngre jernalder (639). T. M. A. 1903, p. 70.

32. Rund sten med udhuggen rand rundt om (sænkesten). F. i en stenhaug under tre store stenheller paa Aase, Dverberg. Yngre jernalder (693). T. M. A. 1903, p. 76.
33. Raat udhulet og tilhuggen gjenstand av træ (øsekar?), Forkullet i enden. F. i en torvmyr paa Reine i Vestlofoten (696). T. M. A. 1903, p. 77.
34. Aare av furutræ, f. i lerlaget under en torvmyr, som er 81 cm. dyb; myren har sandsynligvis i ældre tider været et tjern. paa Sneisen, Lødingen (709). T. M. A. 1903, p. 78.
35. 8 sænkestenene, dels med, dels uden hul igjennem. F. ved kjeldergravning paa en gammetomt, Vardø (711). T. M. A. 1903, p. 78.
36. Endel angler av ældre form. F. ved kjeldergravning paa en gammetomt, Vardø, paa samme sted som nr. 711. Tilhører vistnok middelalderen eller nyere tid (712). T. M. A. 1903, p. 78.
37. Fiskekrog av jern; dens leg er bøiet til en rund hemme, hvori snoren har været fæstet. Jordfund fra Ramberg, Flakstad (777). T. M. A. 1903, p. 85.
38. Rund sten, glat og flattrøkt paa siderne, muligens en sænkesten. F. i gravhaug sammen med menneskeskelet paa Flatset, Hadsel. Yngre jernalder (814). T. M. A. 1903, p. 90.
39. Sænkesten av klebersten med hul igjennem og udhugning for snoren. F. i jorden paa Varmedal, Trondenes (837). T. M. A. 1903, p. 94.
40. Sænkesten av gneis med isprengt glimmerskifer, med hul igjennem og grund udmeisling for snoren, 25 cm. lang. F. i gamle hustomter paa Finkirken, Tromsøundet pgd. (845). T. M. A. 1903, p. 95.
41. Angel av jern med leggens ende bøiet til en ring, hvori snoren har været fæstet. F. i jorden paa Sørøen i Finmarken (854). T. M. A. 1903, p. 96.
42. Kjeip av enertræ. F. i en torvmyr 1,5 m. under overflaten paa Stanglandseidet, Tranø pgd. (957). T. M. A. 1903, p. 107.
43. Sænkesten av kleber, 25 cm. lang, rundt tværsnit og hul i den ene ende til snøret. F. 1,5 m. under overflaten av stran-

- den ved murerarbeidet til en brygge paa Andenes (1108). T. M. A. 1903, p. 127).
44. Liden sænkesten av kleber med hul i begge ender og med en korsformet indskjæring paa den ene side, 12 cm. lang (1114).
  45. Sænkesten av glimmerskifer med hul og indhuggen fure for snoren, 26 cm. lang (1115). 1114, 1115 er f. i jorden paa gaarden Blokken i Sortland. Yngre jernalder. T. M. A. 1903, p. 128.
  46. Stor kugle av brændt ler. Ukjendt findested. Ældre jernalder (1300). T. M. A. 1903, p. 154.
  47. Angel av jern med den øverste ende av leggen ringbøiet, f. i jorden paa Sandvik i Malnes s., Vesteraalen (1302). T. M. A. 1903, p. 154.
  48. Sænkesten med indhuggen fure rundtom. F. i en gravhaug sammen med menneskeben paa Hov i Gimsø (1316). T. M. A. 1903, p. 155.
  49. Pilespids av ben, særegen form; dens ene side er egformet med 5 smaa mothager i en gruppe og 4 lignende i en anden. Den er 12 cm. lang, 1 cm. bred. F. i en gravhaug paa gaarden Vang i Lenvik. Tilhører formentlig yngre jernalder. Kan muligens ha været anvendt til lystring efter fisk (1331). T. M. A. 1903, p. 157.
  50. Angel av gammeldags form. Partiet ved agnhagen er rundt, leggen ret; fra leggens ende utgaar en angen leg, der danner en ret vinkel med den. Hvor begge forener sig med hinanden er der paastøbt et stykke bly. F. i en jordhaug paa Lebesby i Finmarken og tilhører nyere tid. Saavidt vides, var de slags angler i bruk indtil for et hundrede aar siden (1381). T. M. A. 1903, p. 164.
  51. Sænkesten av kleber. F. i jorden under et hus i Tromsø og tilhører formentlig nyere tid (1392). T. M. A. 1903, p. 165.
  52. Sænkesten av kleber. F. i jorden under et hus i Tromsø og tilhører middelalderen eller nyere tid (1387). T. M. A. 1904, p. 230.
  53. Fire dels runde, dels ovale stene; de to har indhugget en fure til snor, som har gaet rundt stenen. Har formentlig været

- brukt som sænkestene paa fiskesnører. F. i jorden paa Lok-
øen i Bø (1568). T. M. A. 1904, p. 256.
54. Stor sænkesten til et fiskesnøre, med indhuggen fure rundt
stenen, 13 cm. lang, 11 cm. bred (1627).
55. Sænkesten til fiskesnøre, likeledes med indhuggen fure rundtom,
9 cm. lang, 7 cm. bred (1628). 1627 og 1628 er f. i grav-
haug fra yngre jernalder paa gaarden Øisund i Melø herred.
T. M. A. 1905, p. 84.
56. Stor sænkesten av haard stenart med 2 indhuggede furer rundt
stenen og en lignende om dens halve længde til at lægge
snoren i. F. paa Hamre indre (Mellemjorden), Karlsø pgd.,
Helgø s. (1658). Ab. 1906, p. 371.
57. Aare av træ, 1,20 m. lang, derav er bladet 44 cm. og har
avlang form med tvert avskaaret ende. Den er f. paa bunden
av en torvmyr, ca. 2 meter under jordskorpen, og maa til-
høre et meget fjerntliggende tidsrum, naar myren, som den-
gang vel maa ha været et tjern, er vokset saaledes som her
er tilfældet. Den er f. paa Andenes 1906.

Tillæg. I B. M. (se p. 28) findes foruten de foran opførte
ogsaa følgende saker, som falder indenfor denne avhandlings
ramme:

1. En rullesten ($8,4 \times 5,7 \times 4$ cm.) med omgaaende længdefure
og tverfure. F. i Norge, men uvist paa hvilket sted (185).
2. Et cylindrisk søkk av klebersten, 19,5 cm. l. Den nedre ende,
som er noget avrundet, har en diameter av 5,5 cm. Den øvre
ende er tilspidset med et gjennemgaaende hul 5,4 cm. nedenfor
spidsen. Fra hullet gaar en fure over spidsen. Ukjendt finde-
sted i Norge (188).
3. Rullesten med fure. F. paa Onarheim, Tysnes, Søndhord-
land (3016).
4. Rullesten med fure. F. paa Skodje, Søndmør, gravhaug? (4001).
5. Søkk av klebersten ($5,5 \times 6,1 \times 3$ cm.) med et hul i hver
ende efter midtlinjen. F. paa Ytre Eide, Stryn, Nordfjord.

Ved katalogiseringen overset og regnet blandt kljaastene (5804 d) (1903:59). B. M. A. 1903, nr. 14, s. 17.

6. Søkk av kleber (12 cm. l., 5,3 cm. b.) med et hul ved hver ende. Hullene ligger ikke efter midtlinjen men ved den tyndeste av sidekanterne. F. paa Lygren, Lindaas, Nordhordl., i vikinggrav, hvori ellers fandtes armbøile av bronze, vævske av jern, 2 snellehjul av kleber, 8 kljaastene og 1 klinknagle (6185).
Endvidere findes i B. M.:
7. Et avlangt, krumt søkk av klebersten med et hul i hver ende. L. 24 cm. F. paa Almenningen, Rugsund sg., Daviken pgd., Nordfjord.
8. En rullesten (10,9 × 7,5 × 5,6 cm.) med omgaaende længdefure og omgaaende tverfure. Er muligens kommet fra det Trondhjemske.
9. Stort pæreformet søkk av klebersten, mrk. „juni 1893“, men ellers uten oplysning. Sikkert fra Vestlandet.
10. Togrenet blysøkk, antagelig fra vikingtiden.
11. Stensøkk (13,5 cm. l.), den ene ende krummet, og med længdefure paa den ene side, samt en tverfure ved hver ende.
12. En engel (vistnok av renshorn) fra Kjelmesø. L. 7 cm. Ligner nr. 29 i RYGH, Sur le groupe arctique de l'age de la pierre polie en Norwège. Congrès international d'antropologie et d'archeologie. Stockholm, 1874.

Forhistorisk fiskeri i Norge.

I en overordentlig velskreven og indholdsrig artikel¹⁾ gjør professor OSCAR MONTELIUS paa bare 7 oktavsider rede for hovedtrækkene i den skandinaviske halvøs kulturutvikling siden stenalderen. Den fremragende forfatter hævder sin tidligere fremførte opfatning, at der er ingen grund til at anta en ny indvandring ved den yngre stenalders begyndelse, og da den yngre stenalder slutter i begyndelsen av det 2. aartusen før KRISTUS og maa ha varet i mindst 2 aartusener, følger herav, at Norden har havt en germansk befolkning i mindst 6000 aar. Professoren tilføier, at dette resultat gjelder saavel Norge som Sverige.

Ved samfærsel med sydligere lande kom Norden under indvirkning av de nye kulturfremskritt. Guld og kobber blev saaledes kjendt mer end 2000 aar før vor tidsregnings begyndelse, og bruken av bronze var almindelig i Norden i den første halvdel av det 2. aartusen f. KR. Ved midten af det sidste aartusen f. KR. var jernet almindelig benyttet paa halvøen, og paa denne tid gjorde de nordiske folk ogsaa bekjendtskap med sølv og glas. I de første aarhundreder efter KRISTI fødsel bragte en livlig berøring med den romerske kultur mange nye impulser. Saaledes begyndte nordboerne kort efter vor tidsregnings begyndelse efter romerske forbillede at utføre vakre guldarbeider i filegran. Og fra romerne fik vi ukedagenes navne og bokstavskriften. Et par hundrede aar efter KR. fandt en begavet germaner paa at gi de latinske bokstaver en saadan form, at de med lethed kunde skjæres i træ. Derved fremkom runerne, vor ældste bokstavskrift.

¹⁾ Samtiden, 1901, p. 6—13.

Da i det følgende begreberne bronzealder, ældre og yngre jernalder oftere blir nævnt, anføres her for disse perioder den tidsutmaaling, som i almindelighed nu opretholdes av oldgranskerne.

Yngre nordisk stenalder — ca. 1700 f. KR.

Bronzealderen (1700—500 f. KR.).

Ældre jernalder (500 f. KR.—800 e. KR.).

Yngre jernalder (800—ca. 1050).

I den ældre jernalder kaldes tiden fra KRISTI fødsel til aar 400 for den romerske jernalder, 400—800 for folkevandringstiden.

Efter denne korte oversigt blir der da tid til at komme ind paa emnet om stenalderens fiskeri i Norge.

Stenalderen. Det er først i de allersidste aar, at der i vort land er paavist levninger fra den ældre nordiske stenalder. I 1905 lykkedes det prof. BRØGGER at sandsynliggjøre samtidigheden av de saakaldte Nøstvetbopladser paa Østlandet med de danske kjøkkenmøddinger. Allerede i aaret 1900 beskrev konservator T. HELLIESEN en avfaldsdyngge fra Kvernevik i Randeberg sogn, Hetlands pgd., Jæderen, og henførte denne til den ældre stenalder¹⁾. Foruten kulrester, en simpel pilespids og spaltere av flint fandtes ben av torsk (*Gadus callarias*), svartbag (*Larus marinus*), lomvi (*Uria troile*), geirfugl (*Alca impennis*), tamhund (*Canis familiaris*), oter (*Lutra vulgaris*), graasæl (*Halichoerus grypus*), kronhjort (*Cervus elaphus*) og menneske (*Homo sapiens*), samt skaller av østers (*Ostrea edulis*), hjertemusling (*Cardium edule*), albuskjæl (*Patella vulgata*) og strandsnegl (*Littorina littorea*). Endskjønt der paa avfaldsdyngen ved Kvernevik ikke fandtes redskaper, som kunde gi synderlig opplysning om beboernes levevis, vidnede de organiske rester om et folk, der ernærte sig som jægere, fiskere og skjælætere. Heller ikke fra Nøstvetbopladserne har man noget fund av fiskeredskaper. Fundet i 1907 paa Viste i samme prestegjeld som Kvernevik er derfor av den største interesse, baade for sit store indhold av dyreben og for det forholdsvis betydelige antal av redskaper, som det bragte for dagen. En foreløbig beskrivelse av Vistefundet er leveret av A. W. BRØGGER i

¹⁾ S. M. Aarsb. 1900, p. 57—60, 96.

Naturen, 1908, p. 97 f. De nedenstaaende oplysninger er hentet fra denne kilde. Av dyrelevninger i Vistesundet paaviste HERLUF WINGE 17 pattedyr, hvoriblandt vildsvin (*Sus scrofa ferus*) og ilder (*Mustela putorius*), begge ny for Norge, samt 28 fugle- og 8 fiskearter. Vistedyngens fiske var følgende: berggylte (*Labrus berggylta*), blaastaal (*Labrus mixtus*), torsk (*Gadus callarias*), hyse (*Gadus aeglefinus*), lyr (*Gadus pollachius*), brosme (*Brosmius brosme*), lange (*Molva* sp.) og havaal (*Conger vulgaris*).

Denne liste er ikke lidet oplysende. Til fangst av saadanne dybvandsfiske som brosme og lange behøves der ganske gode greier. Og heldigvis kan Vistefundet ogsaa gi endel oplysninger om de anvendte fiskeredskaper. A. W. BRØGGER oplyser, at der ialt fandtes 10 stykker angler, hvorav 3 eksemplarer av ben avbildes¹⁾ I beskrivelsen sis bl. a.: „De (anglerne) representerer alle en gammel form, med en lang gren, hvori der er indskaaret hak til fastbinding av snøret, og en kort gren uten mothake. De hele stykker viser forskjellige varianter av denne hovedform, arbeidet av en rørknokkel, i almindelighed av elg eller hjort, og i sit endelige utseende glattet til slig, at de nu har en meget smuk, blankpoleret overflate. De største kroker er to stykker paa 7 cm. længde, som vel har været brugt ved dybvandsfiske paa torsk og hyse, og der er smaa kroker paa 2 og 3 cm. længde“. Paa fig. 21 gjengis 3 angler fra Vistehulen efter et fotografi, som jeg har faat av konservator T. HELLIESEN.

Av en eller anden grund er den ene efterladt i halvferdig stand, muligens fordi

angelmakeren fandt, at med det foreliggende emne blev fangtgrenen for kort. Sammenlignes anglerne fra Vistefundet med de kjendte

Fig. 21. Benangler fra Vistehulen. S. M.

¹⁾ Naturen, 1908, p. 106.

ældre stenaldersangler fra Danmark, maa de vel sis at representere en fælles type, endskjønt fastgjøringen av snøret er forskjellig (se fig. 18).

Foruten de nævnte angler fandtes ogsaa i Vistehulen et brudstykke av en benharpun, som sandsynligvis har siddet paa et fiskespyd eller en lyster.

Allerede for flere aar siden paaviste P. A. ØYEN,¹⁾ at avfaldsdyngerne fra Kvernvik og Kregemyr paa Tungeneshalvøen laa like over tapestidens strandlinje. Om Vistebopladsen sir A. W. BRØGGER, at dens laveste punkt ligger ca. 17 m. o. h., medens tapestidens strandlinje paa dette sted befinder sig i en høide av 13,4 m., og ved en kombineret arkeologisk-geologisk-zoologisk undersøkelse kommer nævnte forfatter til det resultat, at Vistefundet ogsaa tilhører tapestiden, hvilket svarer til det øvre stadium av ældre nordisk stenalder eller kjøkkenmøddingernes tid. Til denne tid hører muligens ogsaa avfaldsdyngen paa Stenkjær ved bunden av Trondhjemsfjorden. I en nylig utkommen avhandling²⁾ har jeg søkt at vise, at nævnte avfaldsdyngelikeledes befinder sig paa tapestidens strandlinje, og at de organiske rester fra bopladsen henviser den til denne tid. Skulde dette vise sig at være helt paalideligt, har der saaledes ogsaa været en ældre stenalders bebyggelse ved Stenkjær. Hvorom alting er, fremgaar det ialfald, at de gamle stenalders Stenkjærbygger har ernæret sig ved skjæltaking, jagt og fiskeri. Et minde om dette folks fiskeri er et skiferstykk med fure efter midten (Th. M. 1102, fundbeskrivelse p. 33). — Ved fremtidige undersøkelser vil det ganske vist bli avgjort, om der er flere av bopladserne med den saakaldte skiferkultur, som kan henføres til den ældre del av stenalderen. Indtil videre faar man nøie sig med at regne den til stenalderen i sin almindelighed. Det er heller ikke utelukket, at man i det nordlige Norge vedblev at bruke kniver og spidser av skifer en god stund, efterat broncen hadde gjort sit indtog i den sydlige del av landet. I Trøndelagen i for-

1) Tapes-niveauet paa Jæderen undersøkt sommeren 1900. Videnskabselsk. Skr. I. Mat. Nat. Kl. 1903, Nr. 7.

2) Bidrag til faunaens historie i Trondhjemsfjorden. VSS. 1907, nr. 7, p. 19.

historisk tid¹⁾ omtaler K. RYGH en boplads paa Laukvik i Aure pgd. paa Nordmøre, hvor der er fundet en hel del flintsaker og som saaledes adskiller sig fra bopladsen ved Stenkjær, hvis redskaper var gjort av skifer, horn eller ben. Beliggenheden av Laukvik-bopladsen er saadan, at beboerne hadde let adgang til at skaffe sig næring baade fra sjøen og det ferske vand²⁾. Ifølge K. RYGH findes den nordligste boplads med flintredskaper og flintavfald av nogen betydning paa gaarden Uran i Flatanger (ved Bølefjorden). Hverken paa Laukvik eller Uran er der fundet fiskeredskaper, men bopladsernes beliggenhed er saadan, at fiskeri utvilsomt har været en viktig næringsvei for beboerne.

Lidt længere inde i Bølefjorden ligger gaardene Bøleseter og Bølestrand, hvorfra der i Th. M. findes betydelige fund av skifersaker. Derved indordnes de i den gruppe, som man har kaldt den arktiske. Om beboerne paa de arktiske bopladsler var nordmændenes eller finnernes (lappernes) forfædre er endnu ikke bragt helt paa det rene, men sikkert er det ialfald, at det var et folk av jægere og fiskere. Meget almindelig fra

Fig. 22. Norske rullestenssøkk med indhugne furer, $\frac{1}{3}$.

findestederne for skifersaker er rullestene med en omgaaende fure efter længden. Disse synes at representere det

¹ Festskrift ved Trondhjems 900 aars jubileum 1897.

²⁾ Se RYGH, l. c., p. 7.

typiske snøresøkk for den arktiske stenalder. Paa fig. 22 findes etpar av disse.

Hvis man orienterer fiskestenene saaledes, at den største dimension (længden) stilles vertikalt og med breidsiden vendt mot beskueren, kan man for kortheds skyld kalde en fure over breidsiderne for en medianfure, og over smalsiderne for en lateral fure. Paa fig. 22 er a og d stillet med breidsiderne mot beskueren, b og c derimot med fremadvendte smalsider.

a er fra Dyrøkløen, Tranø (T. M. 272), $10 \times 9 \times 6$ cm., granitisk, regelmæssig rullesten med en 2 cm. bred helt omgaaende medianfure. Vistnok arktisk stenalder.

b er fra Røsaasen, Ankenes (Th. M. 7026), $7 \times 6,2 \times 5,2$ cm., regelmæssig rullesten med helt omgaaende lateral fure, 1 cm. bred og mediane gruber. Danner saaledes etslags kombination mellem søkk og haandsten.

c er fra Ofstad i Børsen (Th. M. 4610), rullesten med tverfure og helt, omgaaende lateral fure. Furernes bredde ca. 1 mm. Den ene breidside er temmelig flat, medens den anden er sterkt hvælvet. Stenen er saaledes ikke symmetrisk i forhold til et lateralplan. Dimensioner: $10 \times 6,8 \times 5,7$ cm.

d er fra Bøleseter i Flatanger (Th. M. 4314), en regelmæssig rullesten ($11,2 \times 9 \times 6,6$ cm.) med en 1,5 cm. bred helt omgaaende medianfure. Av formen a og d er der fundet en hel del eksemplarer paa bopladse fra den arktiske stenalder, og man maa anta, at de fremstiller typen paa den tilsvarende tids snøresøkk.

I regelen er der ikke stor forskjjel paa dimensionerne, men undertiden kan længden være betydelig større end tykkelsen. Dette er saaledes tilfeldet med en fiskesten fra Kineb i Lensviken (Th. M. 6127), den har følgende dimensioner: $15,5 \times 6,5 \times 5,8$ cm. Den helt omgaaende, mediane fure er 1,5 cm. bred.

Som allerede nævnt har 22 b en lateral indfuring med mediane gruber. I Bergens museum findes en lignende sten (B. M. 3722) fra Søvde i Søndmør. Denne er ogsaa en almindelig rullesten ($8 \times 7 \times 5$ cm.) med helt omgaaende lateral fure, ca. 1 cm. bred, og med median planslibning i en diameter av ca. 4 cm. Dette synes likeledes at antyde en kombination mellem haandsten

og søkk. En lignende lateral indfuring har en rullesten fra Lok, Herod, Lister (B. M. 1906:89). Den er av granit og har en størrelse $10,5 \times 9,5 \times 6,5$ cm. med en 1,5 cm. bred lateral fure, og med retvinklet krydsende korte furer for enderne. Søkket fra Lister kan ikke med sikkerhet regnes til stenalderen, da fundomstændighederne intet fingerpek gir, men det er ikke usandsynligt, at det blir at sette i klasse med den arktiske stenalders snøresøkk. Foruten fiskestene med lateral og median indfuring forekommer der ogsaa typer med begge i forening. Saaledes har man en rullesten, f. paa Halsen, Gjetestranden, Børsen (Th. M. 3760) med 1 cm. bred lateralfure og en medianfure, hvis bredde er 1,3 cm. Dimensioner: $11,3 \times 10,3 \times 6$ cm. Stenen er ikke funden under saadanne omstændigheder, at den med sikkerhet kan regnes til stenalderen, men furernes forhold synes at peke i den retning.

Sandsynligheden av en stenalders datering blir endnu større for en lignende fiskesten fra Røsaasen i Ankenes, hvor der er paatruffet en stenalders boplads. Denne rullesten er $8 \times 7 \times 5$ cm. med en medianfure og lateralfure, som er ca. 1 cm. bred.

Den samme indfuring har likeledes en vakker rullesten fra Onarheim, Tysnes, Søndhordland (B. M. 3016). Dimensioner: $10 \times 9 \times 8$ cm. Baade medianfuren og lateralfuren er smalere end paa nogen av de foran nævnte, idet bredden kun er 8 mm. Det er neppe noget til hinder for, at ogsaa denne kan tilhøre stenalderen, men sikkert kan den foreløbig ikke dateres. I Bergens museum findes ogsaa nogle andre fiskestene, som muligens kan tilhøre stenalderen. Saaledes en rullesten (uten nr., mrk.: Det Trondhjemske(?)). Dimensioner: $11 \times 7 \times 5,6$ cm., med lateral omgaaende fure og tverfurer kun paa siderne. B. M. 185 ($8,5 \times 5,7 \times 4,2$ cm.), er en rullesten med helt omgaaende medianfure og tverfure. Stenen fra Steinsvik, Volden, Søndmør (B. M. 5505), har dimensioner $15,5 \times 8 \times 6$ cm. og er forsynet med en bred omgaaende medianfure og tverfure. Noget avvikende er en sten fra Kvie, Nærbø, Jæderen (B. M. 4885). Den øvre del av stenen mangler, bredden er 9 cm. og tykkelsen 8 cm. Der er en helt omgaaende tverfure og en halvt omgaaende medianfure. Sandsyn-

ligvis er den en fiskesten, men om den tilhører stenalderen kan for tiden ikke med sikkerhed avgjøres.

Den største del av rullestenssøkkene med en enkelt omgaaende fure er funden paa bopladserne i Trondhjems stift, f. eks. paa Harsvik og Løvvik i Bjørnør, Horstad, Bølestrand og Bøleseter i Flatanger, men de forekommer hist og her baade nordenfor og søndenfor; stenen fra Dyrøkløven, Tranø, hører saaledes til denne type (fig. 22 a). Sandsynligvis ogsaa den nylig omtalte sten fra Lok, Herod, Lister.

Hverken i de trondhjemske eller i Nordlands og Tromsø amter er der paa bopladsene fra den arktiske stenalder fundet andre utvilsomme fiskeredskaper end søkk. Men det tør vel være sikkert,

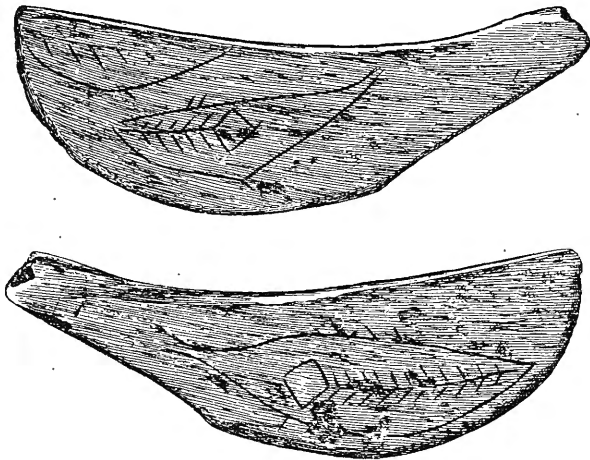

Fig. 23. Teksdalskniven.

at baade skiferpile og skiferknive delvis har været benyttet i fiskeriets tjeneste. Et vink herom faar man ogsaa ved at betragte den interessante skiferkniv fra Teksdal i Aafjorden,¹⁾ S. Trondhjems amt (se fig. 23).

Teksdalskniven er ifølge RYGH 15,5 cm. lang og paa det bredeste omtrent 5 cm. De paa begge sider indridsede figurer maa vistnok betegne fiske. Det er saaledes meget sandsynligt, at

¹⁾ Fundbeskrivelse p. 35. Se ogsaa K. RYGH, Spidser og knive av skifer. VSS. 1902, nr. 3, p. 38.

Teksdalskniven har været benyttet under tilberedelsen av fisk, og følgelig kan kaldes en fiskekniv fra den arktiske stenalder. Til sammenligning hitsættes efter RAU billedet av en fiskekniv, benyttet av eskimoer paa Alaska. Ved hjælp av et baand av hvalben, som gaar gjennom et hul i knivens overkant, fastholdes den til et halvmaaneformet træskaft (fig. 24).

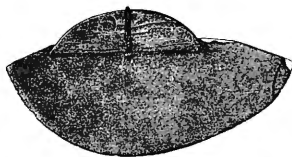

Fig. 24. Fiskekniv av sten, Alaska, 19. aarh., $\frac{1}{6}$.

Figureerne paa Teksdalskniven er av betydelig interesse, fordi de minder om den paleolitiske dyrefremstilling i Frankrig (se fig. 1 og 2).

I denne forbindelse vil jeg ogsaa ta med en fisketegning, som forekommer paa en fjeldvæg ved Glomen i Nordland¹⁾. Den fisk, som her er fremstillet, mener man er kveite (*Hippoglossus hippoglossus*, LIN.). Sammen med den staar omrids av ren, elg og bjørn. Disse nordlandske helleristninger kan ikke sættes til et senere kulturstadium end bronzealderen, men det tør være muligt, de er ældre og saaledes i virkeligheden tilhører stenalderen. I ethvert fald er det det ældste minde om kveitefiske i Nordland. Og om figurene paa Teksdalskniven kan sikkerlig sis, at de hører til de ældste billedfremstillinger paa den skandinaviske halvø og utvilsomt er de første kjendte fisketegninger paa norsk grund.

Fig. 25. Helleristning av fisk fra Glomen, $\frac{1}{20}$.

Hvorvidt det folk, som har efterladt skifersakerne paa stenaldersbopladser var finner (lapper) eller de nuværende nordmænds forfædre er ikke bragt helt paa det rene. I sin behandling av den arktiske stenalders „Spidser og knive“ sir K. RYGH²⁾ bl. a.: „Det synes mig fra etnografisk synspunkt intet at være til hinder for at anta, at bopladserne i Bjørnør og Flatanger kan være levninger fra lapper, og at det samme kan gjelde avfalddyngen ved

1) Se A. HELLAND, Helleristninger ved Glomen i Melø Herred i nordre Hølgeland. VSS. 1900, nr. 8.

2) VSS. 1902, nr. 3, p. 62.

Stenkjær“. Denne antagelse nærmer sig til vished for fundene fra Kjelmesø¹⁾, Mortensnes og nordsiden av Varangerfjorden. Paa sidstnævnte sted fandtes nemlig grave, og de saaledes erholdte kranier er undersøkt bl. a. av C. F. LARSEN, som skriver, at av 14 undersøkte kranier kunde „8 med nogenlunde sikkerhed antas at være lapkranier, medens 6 er mere usikre, kanske blandingsformer, kanske varianter“.²⁾ Det blir saaledes overveiende sandsynligt, at Varangergravene og Kjelmesøbopladsen er minder efter finnerne (lapperne), og endskjønt jeg ikke kan ha nogen begrundet mening om den arkeologiske overensstemmelse mellem Varangerfundene og oldsakerne fra bopladsene paa Stenkjær, i Bjørnør, Flatanger, etc., synes det ialfald være sikkert, at samtlige efterladenskaper bærer bud om et jæger- og fiskerfolk. Der er vistnok endnu ikke ved Varangerfjorden fundet nogen av de karakteristiske rullestene med bred omgaaende fure efter længden, hvilke stene synes at være det typiske snøresøkk³⁾ for den arktiske stenalders fiskere, men disse av naturen formede stene er ogsaa ved Varangerfjorden funden i en anden anvendelse, som man har mange sidestykker til paa sydligere bopladser.⁴⁾ Paa stenalderbopladsen paa Holeheien (Jæderen) fandtes ifølge GUSTAFSON⁵⁾ „6 ovale eller noget kantede rullestene av hvit kvartsit, der som de tydelige merker viser har været benyttede som slagstene“. Disse slagstene har ogsaa sin interesse i forbindelse med fiskeriet, da de muligens har været benyttet til at knuse agnskjæl. Den simpleste type av disse er en almindelig rullesten uten nogensomhelst indfuring eller indboring, men hvor slagmerker vidner om anvendelsen. En anden form er forsynet med en grund indboring paa hver av bredsiderne;

1) O. RYGH, Sur le groupe arctique de l'âge de la pierre polie en Norvège. Compte rendu du congrès internat. d'anthropologie et d'archéologie préhistorique. Stockholm, 1874, Tome I. p. 180.

2) Nordlandsbefolkningen. Skr. Vid. Selsk. Kristiania, 1905. Mat. Nat. Kl., nr. 2, s. 32 (note).

3) Paa mere indelukkede steder som f. eks. Stenkjær, hvor bølgeslaget ikke er effektivt nok til en avslipning av rullestene, kan man heller ikke paa bopladserne i almindelighet vente at finde rullestens snøresøkk.

4) Paa Mortensnes er fundet en rullesten med indhugget fure i begge ender, hvorved tilkjendegis dens anvendelse som fiskesten (U. O. 8686).

5) Ab. 1898, p. 142 samt B. M. A. 1899, nr. 1.

de derved fremkomne gruber tjener til støtte for tommelfingeren paa den ene side og peke- eller langfingeren paa den anden. Paa atter andre er der en bred og forholdsvis dyp omgaaende tverfure (se R. 45), som sandsynligvis tjente til fastgjøring av et skaft, hvorved redskapet fik utseende av en kølle eller en hammer. Denne sidstnævnte form kunde man komme til at opfatte som garnsøkk, men den vil vel i regelen kunne adskilles fra saadanne ved sin dypere og bredere indfuring. Der findes ogsaa forskjellige kombinationer av de her omtalte former. Saaledes beskriver O. RYGH¹⁾ en „sten av en flad oval form, aabenbart tildannet av naturen, men forsynet med en indsleben fure tversover paa midten og desuden paa begge fladsider med en liden indsleben fordypning paa hver side av furen, 12,6 cm. l., 6,7 cm. br. F. paa Aasen i Sandøkedal pgd., Bratsberg amt (U. O. 7594)“. Fig. 22 b fremstiller en rullesten fra Røsaasen, Ankenes. Her er gruber paa hver av bredsiderne og en omgaaende fure efter længden, hvorved der antydes en kombination av haandsten og snøresøkk.

Saadanne slagstene er fundne paa flere av de vestlandske stenalderens bopladser, saaledes f. eks. paa Vespestad i Bømmel sg., Finnaas pgd., Søndre Bergenhus amt²⁾. O. RYGH³⁾ beskriver „en hammer av sten av formen R. 45, 7 cm. l. med en 2,5 cm. bred tversovergaaende fure. F. paa Midttømme i Horg, Størens pgd., S. Trondhjems amt (U. O. 4632)“. Likeledes omtaler O. NICOLAISSEN⁴⁾ „en oval sten, 6 cm. $\times$ 5 cm. $\times$ 3 cm. med halvrunde sideflater, der paa begge sider har en rund indboring, som ikke er fuldført. F. paa Tennevik i Trondenes. Arktisk stenalder. (T. M. 851)“. En stenhammer av rullesten med omgaaende tverfure er likeledes f. paa Aarøholmen i Alten pgd., Finmarkens amt, paa et sted, hvor der er spor efter gamle bygninger.⁵⁾ (U. O. 8416). I U. O. findes desuden fra Finmarken følgende stenhammere: En av en haard, sortagtig stenart, f. i en lappegrav ved Klubben i Vadso

1) Ab. 1876, p. 6.

2) HAAKON SCHEDELIG i B. M. A. 1905, nr. 14, p. 26.

3) Ab. 1894, p. 141.

4) T. M. A. 1903, p. 95.

5) Ab. 1877, p. 29.

pgd.¹⁾, 3 avlange med tverfurer, f. ovenfor Vadsø kirke,²⁾ „10 større og mindre avlang runde rullestene, der av slidet i enderne kunde skjønnes at være brukt som hammer. De havde ingen til-dannelse til fæste for et skaft og maa altsaa ha været holdt i haanden under bruken (U. O. 8501)“³⁾. Fra lappegravene paa nordsiden av Varangerfjorden har U. O. „2 rullestene med slipeflater“⁴⁾ og i en høide av 70 fot over havet ovenfor Vadsø kirke fandtes 3 med tverfurer forsynede rullestene⁵⁾. To lignende uten furer blev tat paa handelsstedet Mortensnes i Nesseby pgd. i nærheden av den der staaende bautasten.⁶⁾ Fra findestederne ved Varangerfjorden er der saaledes adskillige vidnesbyrd om rullestenenes anvendelse til slagstene eller hammere, men neppe mere end et, som stadfæster deres anvendelse som søkk. Derimot foreligger en række andre fund, som demonstrerer næringslivet hos disse boplads-mennesker. En hel del angler og harpunspidser av renshorn er veltalende vidner om folkets fiske og fangst. Oldsakerne fra fundene ved Varangerfjorden er spredt i flere museer. Nævnes kan at T. M. har adskillige angler, harpunspidser etc. av renhorn⁷⁾ fra Kjelmesø, B. M. besidder to brudstykker av angler samt enkelte andre redskaper av ben tilligemed en samling ubrændte ben av pattedyr⁸⁾ og fiske fra samme sted.⁹⁾ Endelig eier U. O. fiskekroker, harpunspidser, pilespidser etc. av renshorn, likeledes fremkommet ved gravning paa Kjelmes, nordsiden av Varangerfjorden og Mortensnes¹⁰⁾. I VSS. 1903, nr. 5, beskriver dr. WESSEL endel stenredskaper fra Sydvaranger. Blandt andet ogsaa en fiskekrok av ben (l. c., fig. 4). „Den er funden i sanden utenfor Kjelmø under gravning efter mark i fjæren. Den er bøjet i rette vinkler som et rektangel. Længde 70 mm. Det tykke tverstykke 27 mm.

1) Ab. 1877, p. 12.

2) Ab. 1878, p. 238.

3) Ab. 1878, p. 235.

4) Ab. 1878, p. 237.

5) Ab. 1878, p. 238.

6) Ab. 1878, p. 238.

7) T. M. A. 1903, p. 1, 2.

8) Deriblandt en bævertand.

9) Ab. 1883, p. 71.

10) Ab. 1878, p. 235—238.

langt. Den korte gren med spids og mothake 31 mm. Øverst paa den lange gren har der været en kort hake til befæstelse av snoren; denne er nu avslaaet. Langs den tyndere nedre kant av tverstykket er utskaaret en forsiring, bestaaende av 3 par spidse takker*. Den av dr. WESSEL beskrevne fiskekrok ligner meget 2 a, 2 b, 2 c paa fig. 26, som likeledes fremstiller angler fra Kjelmese.

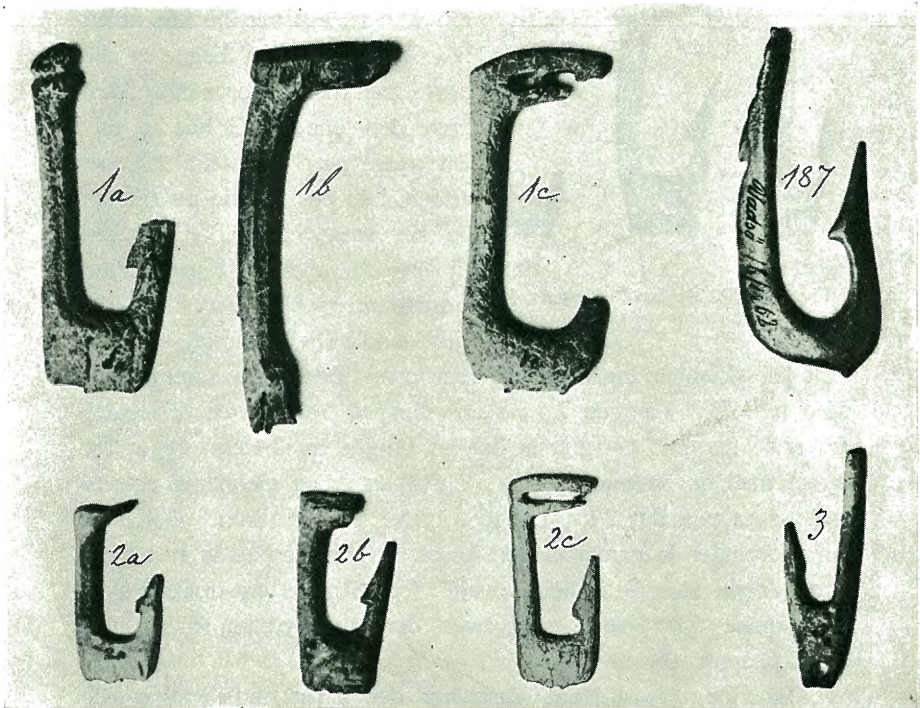

Fig. 26. Angler fra Kjelmese, $\frac{1}{2}$. T. M.

Fig. 26 gjengir renshornangler, som nu opbevares i Tromsø museum. Et par er avbrukne, men de har rimeligvis ogsaa været forsynet med agnor. 1—3 fremstiller angler fra Kjelmese, mens 187 (T. M. 187) er en krok av ben (renshorn?) funden i Vadsø havn. Den adskiller sig noget fra de øvrige, blandt andet ved indhak i leggen eller stammen til feste for snoren. Som før nævnt er der ogsaa i universitetets oldsaksamling angler fra Kjelmese. Av disse

har O. RYGH i beretningen fra den arkeologiske kongres i Stockholm 1874 avbildet 3 stykker, som her gjengis som fig. 27—29.

Likesom paa Kjelmesanglerne i Tromsø museum er der ogsaa her en fra leggens øvre ende utgaaende tvergren (fig. 28, 29), som paa fig. 29 endog er forsynet med fure og er gjennemboret. De to brudstykker av Kjelmesangler, som opbevares i Bergens

27 28 29
Fig. 27—29. Angler fra Kjelmes, $\frac{1}{3}$.
U. O.

museum (se p. 31), har jeg ved dr. SCHETELIGS velvilje hat anledning til at se. Paa begge er den korte gren med agnoren avbrukket, men den ene angel har et hul i det nedre parti (som fig. 27), den anden har en længde av 6,7 cm. og har smaa hak, ikke tvergren, til feste for snøret. Foruten disse brudstykker opbevarer B. M. en fullstændig Kjelmesangel, som saa-

vidt jeg skjønner, ogsaa er av renshorn. Den er av samme form som fig. 29. Længde 7,2 cm., avstanden fra spidsen til leggens ytterside 2,3 cm., tvergrenen har en længde av 2,5 cm. og er forsynet med en omgaaende fure, i hvilken er en gjennemboring aldeles som paa fig. 29. Leggens tykkelse er 6,5 mm. Det parti, som forbinder leggen med den korte gren, har en høide av 1,6 cm. Det har sin største tykkelse oventil (ca. 8 mm.) og smalner av til en ganske tynd nedre kant, hvor der er antydning til forsiring (som paa fig. 28 og 29).

Saavidt mig bekjendt eksisterer der ingen fullstændige sidestykker til de eiendommelige angler fra Kjelmes. Angler med tvergren i leggens øvre ende synes virkelig at være en lokalform for Finmarken. I den literatur, som jeg har kunnet overkomme, har jeg kun stødt paa etpar eskimoangler,¹⁾ som i utseende nærmer sig noget til Kjelmesanglerne.

Men metoden for fastgjøring av snøret er paa eskimoanglerne helt anderledes end paa Kjelmesanglerne. Paa kroken fra Grøn-

1) RAU, Prehistoric Fishing.

land (fig. 30 a) er i leggens øvre ende to huller og paa den anden (fig. 30 b) er der et hul i enden av leggen, som møter et hul fra siden. Foruten angler av renshorn har man ogsaa harpunspidser av samme materiale fra Kjelmesø. I det netop omtalte arbeide avbilder O. RYGH en saadan, som her gjen-gis som fig. 31. Disse har rimeligvis været anvendt til lystring av fisk. Lignende harpunspidser kjendes f. eks. fra Grønland.¹⁾

Det er sandsynligt, at de interessante fund fra Sydvaranger bærer bud om det ældste fiskeri i Østfinmarken. En vigtig opgave vilde det være at undersøke forbindelsen mellem de østfinmarkiske boplads- og de sydligere. Var det samme folk, som bodde paa Kjelmes og paa Bøleseter eller Stenkjær? En kombineret arkeologisk-geologisk-zoologisk undersøkelse vilde visselig klargjøre mange spørsmåal, som nu er dunkle. Av geologiske grunde er man fristet til at tro, at der mellem Stenkjær- og Kjelmesbebyggelsen ialfald er en betydelig tidsforskjel, selv om begge muligens tilhørte det samme folk. Som før nævnt er der grunde som taler for, at bopladsen ved Stenkjær ligger like ved tapesstrandlinjen (ca. 30 m.). Ifølge TANNER²⁾ befinner det tilsvarende niveau for Kjelmes sig i en højde av ca. 26 m., og da den derværende boplads befinner sig i en højde av kun ca. 6 m., maa der ligge et betydeligt tidsrum mellem tapestiden og Kjelmesbebyggelsen. Isaafald var der i lange tider drevet fiske paa Jæderen, inden den første angel og snor kastedes i Varangerfjorden. Medens det ældste fiskeri paa Jæderen maa sættes til den ældre nordiske stenalder, er det saaledes ganske sikkert,

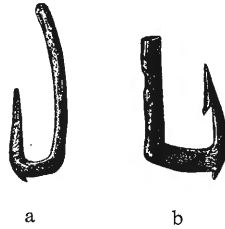

Fig. 30.

- a, fiskekrok av ben fra Grønland, 1/6. 19. aarh.
b, fiskekrok av renshorn fra Chesterfield Inlet, 1/8. 19. aarh.

Fig. 31. Harpunspids av renshorn fra Kjelmes, ca. 1/8.

1) Se Dr. SWENANDER, Harpun-Kastpil och Lansspetsar från Vest-Grønland. Kgl. Svenska Vet. Akad. Handl. B. 40, Nr. 3, Pl. 4, Fig. 129.

2) Studier öfver Kvartärsystemet i Fennoskandias nordliga delar. Bull. Comm. Géol. de Finlande, nr. 18, Helsingfors, 1907.

at det ældste fiskeri i Østfinmarken falder i den yngre stenalder. Muligens op mot grænsen av bronsens tid eller endog ind i denne.

Det er i mange tilfælde vanskeligt at avgjøre om en fiskesten skriver sig fra stenalderen eller fra en senere kulturperiode, men de sikre fund, man har, vidner om, at ved hele Norges kyst har et forholdsvis betydeligt fiskeri fundet sted i stenalderen. Fremtidige undersøkelser vil utentvil fastslaa mange holdepunkter til en sikrere bedømmelse av denne sak, men allerede nu kan man forstaa, at Norges stenalders kystbefolkning benyttede angel, snøre og fiskesten som et væsentligt middel i kampen for føden. Et forbud om, at en systematisk gravning i hulernes kulturlag vil levere gode oplysninger, fik man allerede i 70 aarene, da dr. REUSCH foretok endel undersøkelser i vestlandske berghuler. I Sjonghelleren paa Valderøen (Søndmør) fandt dr. REUSCH saaledes „en fiskesten med fure til tauget“ sammen med skjæl (*Buccinum, Patella, Mytilus, Ostrea* og *Pecten*), ben av pattedyr, fugle og fiske, samt pile- og harpunspidser av ben eller hjortehorn.¹⁾ Disse ting kan neppe tolkes anderledes end som levninger efter en stenalders beboelse av et folk, der ernærede sig som jægere og fiskere. Ogsaa fra landets sydkyst har man fund, som vidner om et stenalders fiskeri.

Fig. 32. Norske benangler fra den yngre stenalder, ca. 1/2. U. O.

Fig. 32 a. fremstiller saaledes en angel av ben, 2,1 cm. lang, f. ved stranden paa Hitterøen ved Flekkefjord (U. O. 18600). Paa fig. 32 b avbildes en noget større benangel fra stranden ved Blindsand, ytterst paa odden mellem Drammensfjorden og Sandesognsbugten i Sande pgd., Jarlsberg og Larviks amt (U. O. 5852). Begge disse angler daterer sig sandsynligvis fra den yngre stenalder.

Broncealderen. Hvorledes stenalderens fiskere i de nordiske lande var klædt, har man endnu intet kjendskap til, men det antas, at de gjorde sine klæder av dyrenes skind. Fra danske gravfund vet man, at broncealderens mænd og kvinder klædte sig i uldtøj og hadde sko av blødt lær eller skind. Broncealderens hus var

1) Se Naturen, 1877, p. 55.

vistnok rundt som en finnegamme. Paa en urne, fundet i Skaane, kan man se nogle faa enkeltheder paa datidens boliger¹⁾. Færdiften har været betydelig i Danmark og det sydlige Sverige. SOPHUS MÜLLER²⁾ bemærker, at „baade de enkelte fuldstændig bevarede dragter og de mange rester av uldne klæder, som haves fra broncealderen, vidner om et fast og almindeligt faarehold. Men om vildtet mindes man dog ved, at der sedvanlig i de grovere stoffer er indblandet endel hjortehaar“. Ifølge nysnævnte forfatter (l. c., p. 411) har i Danmark hveten været almindelig dyrket helt siden den yngre stenalder. Med broncealderen kommer byg og hirse, medens rug og havre optræder senere. Et av de ældste vidnesbyrd om akerbruk i Sverige er en plog, som trækkes av to dyr og styres av en mand, paa en helleristning fra broncealderen i Bohuslen³⁾. At man i Norge samtidig ialfald i de bedste broncealders bygder hadde lignende ploge synes at være temmelig sikkert. Og at uldtøi har været benyttet ogsaa av vort folk i broncealderen er utvilsomt. I „Vor Oldtid“ avbilder saaledes prof. GUSTAFSON (fig. 153) et stykke fra en mandsgrav ved Jaasund, Haaland, Stavanger amt.

Broncealderens folk i Norden har saaledes ikke udelukkende været henvist til at leve av jagt og fiskeri, men de sidstnævnte næringsveie har ganske vist ogsaa været av stor betydning. Fiskekrokerne i dette tidsrum har i almindelighed en elegant og hensigtsmæssig form (se fig. 33)⁴⁾.

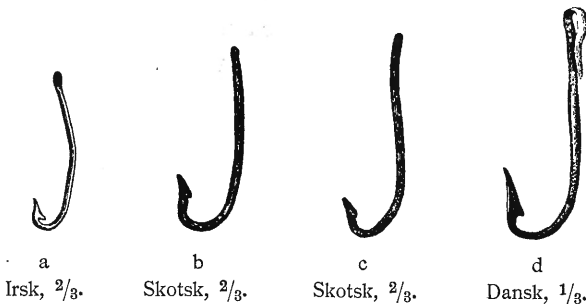

Fig. 33. Angler bronze.

1) Et billede av denne urne findes hos W. DREYER, Nordens oldtid, fig. 93.

2) Vor Oldtid, p. 410.

3) GUSTAFSON, Norges oldtid, fig. 201, p. 55.

4) Efter RAU, Prehistoric Fishing, p. 109, fig. 164—167.

Paa fig. 33 fremstiller a en bronzeangel fra Irland. Den øverste del av leggen har en plateformig utvidelse som paa moderne angler. Den danske angel (d) har en løkke til fæste for snøret. En nydelig fiskekrok fra dansk bronzealder avbildes ogsaa av SOPHUS MÜLLER¹⁾. Denne angel er likeledes forsynet med løkke, har en lang spids og en kraftig agnor. Merkelig nok savner man, saavidt jeg vet, ganske og aldeles oplysninger om, hvorledes bronzealderens fiskestene saa ut.

Fig. 34.

Norsk bronzeangel,

l. 8,4 cm.

U. O. 17346.

Fig. 34 viser os en angel av bronzealderens form, f. i en grav med saker fra jernalderens romerske periode paa Fagerheim, Sandeherred, Jarlsberg og Larviks amt. Den viser fuld overensstemmelse med den danske form av bronzealderens angler. Forøvrigt er der i de nordiske lande hittil yderst sparsomme fund til belysning av bronzealderens fiskeri. Men at datidens folk med for-

kjerlighed har drevet sjøen fremgaar derav, at skipsfiguren er et av de almindeligste motiver i de saakaldte helleristninger. Endvidere er det sandsynligt, at bronzealderens nordboer har benyttet baate som offergave, hvilket igjen forutsætter, at sjøbruket har spillet en viktig rolle i bronzealderfolkets religiøse forestillinger. AXEL OLRİK²⁾ oppfatter saaledes det rike bronzealderfund av omtrent 100 guldbaate fra Nors i Ty ved kysten av Vesterhavet som et gudeoffer. Likesom finnerne (lapperne) i Norge³⁾ hadde sin stormgud (Bieka Galles), hvortil ofredes baate,⁴⁾ blandt andet for at guden skulde beskytte dem, naar de var paa sjøen for at fiske, hadde ifølge OLRİKS sandsynlige antagelse bronzealderfolket en lignende guddom. Denne guds forretningsomraade svarede sandsynligvis til vikingtidens Njord, som raadete for vindens gang og paa-kaldtes til lykke paa sjøen, og til Wodan (Oden) hos de gamle germaner. Wodan var nemlig, forinden han for den germanske

1) Vor Oldtid, fig. 177, p. 315.

2) Nordisk og lappisk gudsyndyrkelse. Danske studier, II, 1905, p. 42.

3) Se QVIGSTAD, Kildeskrifter til den lappiske mytologi. VSS. 1903, nr. 1, p. 13.

4) QVIGSTAD, l. c., p. 36.

folkebevidsthed gik over til krigsgud, en personifikation av „stormen eller den stormbevægede luft“¹⁾.

Tilsammen danner baatofrene og de mange skipsfigurer i hellestningerne et levende billede av sjølivets overordentlige betydning for bronzealderens folk i de nordiske lande.

Den ældre jernalder. Det synes være et gjennemgaaende træk, at stenalderens fiskere hos os til søkk paa sine snører har benyttet de av sjødraget formede saakaldte rullestene, som de har forsynet med en mere eller mindre kompliceret indfuring. Rullestenes anvendelse til søkk har forøvrigt holdt sig helt til vore dage. Man har saaledes fundet rullestene med median indfuring likesom paa søkkene fra den arktiske stenalder i grav fra vikingtiden (Øisund, Melø, T. M. 1627 og 1628), og disse stene anvendes tildels den dag idag som garnsøkk. I mangel av de for øiemedet hensigtsmessige rullestene har stenalderens nordmænd tat tiltakke med stykker av skifer, som de har forsynet med furer eller hak, men nogen nærmere bearbeidelse av dertil egnede bergarter til fiskestene synes at vore stenalderfolk ikke at ha befattet sig med. Om der i bronzealderen skete nogen forandring heri, har man for tiden intet kjendskap til. Men sikkert er det, at den ældre jernalder viser en bearbeidelse av velskikket stenmateriale til en for øjemedet passende form.

I Bergens museum opbevares et søkk av klebersten fra Førde i Søndfjord (fig. 35)²⁾. Det er 12 cm. langt, paa det bredeste 5 cm.; største tykkelse 3 cm., og bestaar av klebersten. Ved hver ende er et hul (mindste diameter 0,4 cm.) og i samme plan som disse huller er der en endestillet fure eller et hak. Dette interessante stykke har i sin tid været tydet som en del av et hundehalsbaand, men O. RYGH og LORANGE har hævdet den utvilsomt rigtige opfatning, nemlig at det er et snøresøkk. Det utmerker sig ved en bearbeidelse av et kleberstensstykke til en form, som man ikke kjender maken til fra stenalderen. Stenalderensøkkene forutsætter et ubrutt eller sammenhengende snøre, mens søkket

1) J. E. SARS, Udsigt over den norske historie, I, p. 50.

2) I fundbeskrivelsen (p. 30) er den 4. rune feilagtig. Skal være istedetfor .

fra Førde tilkjendegir, at den egentlige vad¹⁾ eller snøret har været fæstet i den ene ende og fortømmen i den anden. En anden merkelighed ved Førdesøkket er breddens forsiring. Paa den ene staar med runer av den ældre række ordet *aluko*. Om betydningen av dette ord skriver SOPHUS BUGGE²⁾: „*aluko* kan efter sin

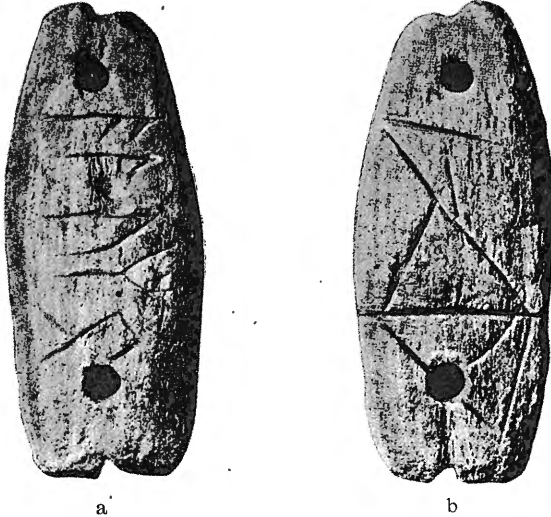

Fig. 35. Snøresøkk fra Førde, l. 12. cm. Ældre jernalder.
B. M. 2929.

form være et kvindenavn i nominativ av en stamme ALUKŌN, dannet ved avledningsendelsen *kōn*. Denne sidste opfatning støttes derved, at ALUCO findes som nedertysk mandsnavn (fra abbediet Werden i 9. aarhundred (M. HEYNE, Alt-

niederdeutsche Eigennamen), og at ALUCA forekommer som northumbrisk mandsnavn i 9. aarhundred (Liber vitae hos SWEET, The oldest English texts, s. 161, l. 285)⁴⁾, etc. BUGGE sir bl. a., at „*aluko* sandsynligvis er en kortform eller kjæleform av et sammensat navn, som begynde med *alu*“ — og at det „vel har været navnet paa kleberstenstykkets og det dertil hørende fiskesnøres eierinde“. Denne tolkning av *aluko* som et kvindenavn er senere tiltraadt av v. GRIENBERGER.⁵⁾ Efter forskjellige eiendommeligheder ved runernes form slutter BUGGE, at indskriften maa være fra tiden 650—700

1) I trønderisk folkemaal betyr *vad* (bestemt form, *vaen*) et fiskesnøre.

2) Norges indskrifter med de ældre runer, p. 312—315.

3) Norges indskrifter med de ældre runer av SOPHUS BUGGE og MAGNUS OLSEN, p. 562.

e. KR. Denne datering gir Førdesøkket en ualmindelig interesse. Paa den anden bredside (35 b) er indridset en figur, som nærmer sig sterkt en rombe med den ene diagonal indtegnet. Der findes, kan man si, en geometrisk figur fra det 7. aarh. Muligens kan dette være en mere tilfeldig forsiring, men det kunde ogsaa hænde, at figuren har hat en eller anden betydning (sammenlign tegningerne paa Teksdalskniven (fig. 23)). Efter den tolkning av runerne, som her er gjengit, maa man saaledes kunne si, at ALUKO fra Førde, som levede i sidste halvdel av det 7. aarh., er den første norske kvinde, om hvem vi vet, at hun har interesseret sig for fiskeri. Paa dette punkt er det naturligt at komme lidt ind paa emnet om fiskeredskapernes eiendomsbetegnelse, og der skal da straks paapekes 3 trin i utviklingsrækken. Det første er betegnelsen av eieren eller eierinden med runer (se fig. 35), det andet er

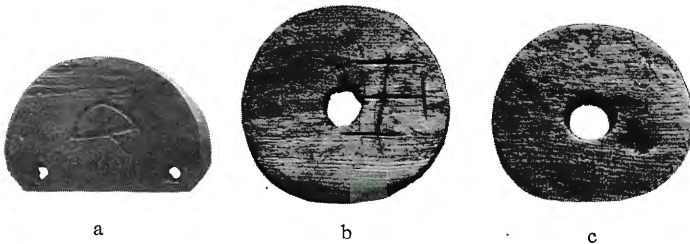

Fig. 36. Garnkavl av træ fra Frimurerlogens tomt i Trondhjem.

- a. (Th. M. 6044), trækavl til flyndregarn med bumerke, l. 8,2 cm., høide 5,4 cm., tykkelse ved den rette kant 0,8 cm. og ved den krumme ca. 2 cm.
 b. (Th. M. 5729), trækavl til sildgarn med bumerke, diam. ca. 8 cm., tykkelse 1 cm.
 c. (Th. M. 5729), trækavl til sildgarn, ca. 8 cm., tykkelse 2 cm.

eiendomsretten hævdet ved bumerke (fig. 36 a og b), og det tredje ved initialer (fig. 37).

Stenen, som er gjengit paa fig. 37, er vistnok fra Shetland, men det er ikke vanskelig at finde sidestykker fra vort eget land. Som før nævnt har man paa Fagerheim i Sandherred fundet en fiskekrok av bronze i en grav fra den romerske periode av jernalderen, og endskjønt man

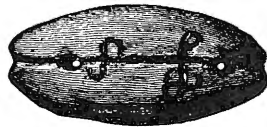

Fig. 37. Fiskesten fra Shetland. 19. aarh. (Efter RAU, Prehist. Fishing, fig. 111, p. 85).

endnu ikke har noget bestemt fund at støtte sig til, er der grund

til at formode, at i de senere aarhundreder av den ældre jernalder blev bronzeanglerne fortrængt av jernangler med agnor og av en form, som i det hele tat svarede til dem, man kjender, fra den yngre jernalder.

I den forangaaende fremstilling er flere gange omtalt fiskesnøret, uten at det har været forsøkt at oppgjøre en mening om, hvilket materiale det bestod av. Allerede i pælebygningstiden dyrkedes i Schweiz lin, som anvendtes til traad for snører, fiskegarn og klæder, og det paa fig. 19 avbildede danske garn fra yngre stenalder har traad av plantetrevler, som dog ikke er av lin. Det ser nemlig ut til, at linets utbredelse mot nord er foregaat temmelig langsomt, ti endnu i begyndelsen av det 4. aarh. av vor tidsregning var det ikke naaet længere op end til Østpreussen¹⁾ I vort land har linet neppe faat nogen almindelig utbredelse før i den yngre jernalder eller vikingtiden. Fra sagaerne og eddaerne vet vi, at lin da benyttedes til klær, og i SNORRES edda²⁾ staar om LOKE: *tók hann lingarn ok reið á ræksna (moskva), sem net er síðan gort³⁾*. I grave fra vikingtiden har man ogsaa paa forskjellige steder i vort land fundet linhekler. Jeg er derfor mest tilbøielig til at tro, at der ikke har været noget almindeligt garnfiske hos os før i vikingtiden, men denne tro kan jo pludselig rokkes ved nye fund. Har stenaldermennesket i Danmark og Sverige fisket med garn av et brukbart materiale, skulde man anta, at dette redskap ogsaa maatte finde veien til Norge. Indtil det lykkes nogen i et heldig øjeblik at avsløre en stump av et stenalders fiskegarn hos os, faar vi derfor spekulere paa, om der blandt de hittil kjendte stenalders oldsaker skulde være noget, som kan opfattes som søkk eller kavl paa garn. Det maa særlig bli søkkene, man kan ha haap om at finde, og det, som da nærmest frembyr sig, er oldsaker av formen R. 45 og 46, de saakaldte hammere av sten. Typen R. 45 er en oval sten med helt omgaaende tverfure og R. 46 en rund stenskiye med et hul i midten. De danske arkeologer

1) WILHELM BERG, Bohusläns Forntid, p. 50—51.

2) FINNUR JÓNSSONS utgave, p. 60.

3) Han tok lingarn og knyttede knuter (eller masker) paa samme maate, som man siden gjør fiskegarn.

kaller den køller¹⁾, og det later sig neppe benegte, at mesteparten virkelig har været benyttet som hammere eller køller, men paa den anden side kan det ogsaa fremholdes, at begge former viser adskillig lighed med moderne garnsøkk. Det er saaledes ikke utenfor mulighedens grænser, at man ved en kritisk gennemgaaelse av et større materiale vilde kunne utsondre endel garnsøkk blandt de saakaldte køller eller hammere. Fig. 38 b viser en form, som

K. RYGH²⁾ nærmest har opfattet som hammer av typen R. 46. Stenens ringe vegt (185 gr.) synes imidlertid tyde paa, at den neppe har været benyttet som hammer. Rimeligere

er det kanske at opfatte den som garnsøkk. Man har nemlig tilsvarende søkk-typer i nutiden. Paa Virek er fundet forskjellige stenalder-saker, og det er sand-

synligt, at 38 b ogsaa skriver sig fra denne tid. Derimot er 38 a fra en senere periode, da den viser sig at være bearbejdet med metalinstrumenter, og denne stens benyttelse som hammer er derfor av forskjellige grunde udelukket.

Der er saaledes indicier, som peker i den retning, at ogsaa i Norge har der været drevet garnfiske helt siden stenalderen. Men et sikkert bevis herfor er hittil ikke ført.

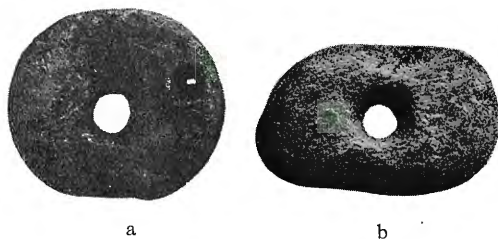

Fig. 38. Gjennemborede stenskiver, som muligens har været garnsøkk.

- a. (Th. M. 6485) er en oval kleberstenskive ($8,5 \times 7,4 \times$ ca. 2 cm.) med et hul, hvis diameter er 1,3 cm. Desuten grubeformige indboringer. F. østligst i Kongens gate i Trondhjem.
- b. (Th. M. 6941) ser ut til at være en av naturen formet skiferskive ($9,5 \times 6 \times 2$ cm.). Hullet er boret fra begge sider og er videst ved begynnelsen, smalner av mot midten, hvor diameteren er 1,3 cm. Vekten er 185 gr. F. paa Virek, Ankenes, Ofoten.

¹⁾ Se SOPHUS MÜLLER, Vor Oldtid, fig. 65, p. 130.

²⁾ VSS. 1903, nr. 4, p. 4.

Vikingtidens fiskeri i Norge.

(800—1050).

Fiskeredskaper fra gravfund, osv. Den fiskestenstype, som vi kjender fra Førdesøkket i den ældre jernalder, gjenfindes ogsaa i den yngre. Paa fig. 39 er a, d og e temmelig overensstemmende med det interessante runesøkk.

Fig. 39 a (U. O. 5032) er fra Fedjeøen i Lindaas, Søndre Bergenhus (fundbeskrivelse p. 18),

d (U. O. 5037) er fundet paa Roaldsnes paa Vigerøen, Harham pgd. i Søndmør (fundbeskr., p. 19),

e (U. O. 17495) fandtes i en grav paa Øvre Kljaastad i Tjølling sg., Jarlsberg og Larviks amt (fundbeskr., p. 23).

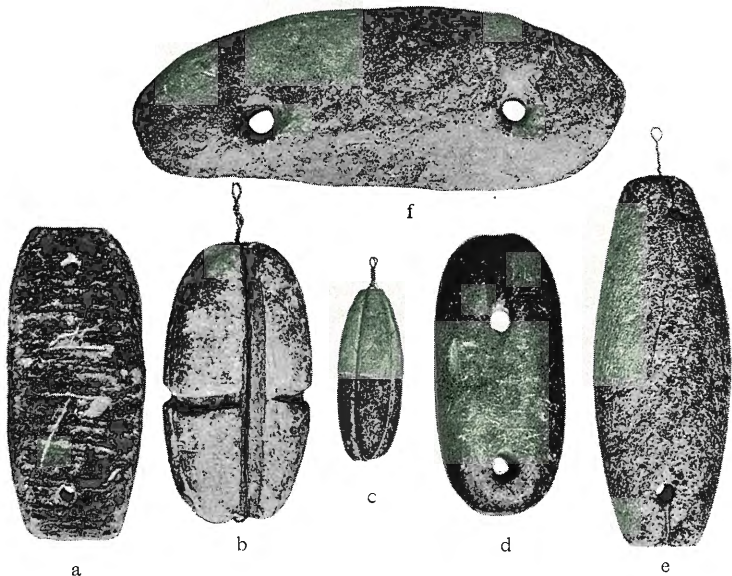

Fig. 39. Kleberstenssøkk fra yngre jernalder, ca. $\frac{2}{3}$.
Efter fot. av prof. GUSTAFSON.

b og c (fig. 39) danner en type, som viser stor likhed med stenalderens furede søkk, og f kan heller ikke helt sættes i klasse med a, d og e, fordi det er usymmetrisk om medianplanet og hullerne er anbragt paa en saadan maate, at der indtræder andre ligevegts-

forhold. Søkk av denne type skal straks behandles lidt utførligere. Forøvrigt er der ogsaa nogen forskjel paa Førdesøkket og fig. 39 e, ti ifølge fundbeskrivelsen (p. 23) er søkket fra Kljaastad fladt paa den ene side og sterkt avrundet paa den anden. Førdesøkket er derimot ens formet paa bredsiderne (symmetrisk om lateralplanet). Hensigten med denne usymmetri er aabenbart at erholde en form, som gaar ret i vandet uten at rotere. Derved undgaaes den besværlige tvinding av snøret.

b (U. O. 19028) er fra yngre jernalders grav paa Selsøen i Rødø, Nordland (fundbeskr., p. 25),

c (U. O. 18997) er f. paa Rød i Søndeled, Nedenes. Kleberstenssøkk med en eller to længdefurer og 1 tverfure forekom saaledes i vikingtiden fra Nordland til sydkysten,

f (U. O. 12878)¹⁾ er f. paa Borger, Skiptvet i Smaalenene. Hullerne er her anbragt paa en saadan maate, at man maa anta, hensigten har været at faa søkket til at gaa med den krumme side ned, det skulde saaledes være et dorgesøkk. Under dorging roes jo snøret gjennom vandet, det er derfor i saadant tilfelde av særlig vigtighed, at søkket ikke roterer og tvinder snøret.

Fig. 40. Dorgesøkk og garnsøkk, ca. $\frac{2}{3}$.

Paa fig. 40 gjengis nogle beslegtede former:

Fig. 40 a (B. M. 5120, fundbeskr. p. 32) er f. i en haug paa

¹⁾ I fortegnelsen, s. 21, staar feilagtig 12879.

Mæl i Kvindherred, Søndhordland. Da den rette kant er betydelig tykkere end den krumme (baatform), er det sandsynligvis en dorgesten.

- b (B. M. 4886, fundbeskr. p. 32) er f. i en torvmyr paa Reistad, Varhaug s., Jæderen. Sandsynligvis fra vikingtiden eller den senere middelalder. Her er vistnok den kant, som er nærmest hullerne, smalere end den anden, men da førstnævnte kant ogsaa er krummet, kan det neppe ha været et garnsøkk, men derimot en dorgesten.
- c (Th. M. 5867) er f. paa Frimurerlogens tomt i Trondhjem og tilhører en type, som benyttedes i vikingtiden, men er muligens fra noget senere tid. Har form av en baat og maa være et dorgesøkk. Længden er nu 9,5 cm., største bredde 2,6 cm., men har hat en større længde. Det er nemlig avbrukket ved det gamle endehul og et nyt er boret indenfor.
- d (B. M. 4434, fundbeskr. p. 31) er f. paa Fladen ved Vaksdal i Brudvik, Nordhordland, i en liten røs. Sandsynligvis fra vikingtiden. Længde 9 cm., bredde 5 cm. Da den rette kant er betydelig tyndere end den krumme, og der desuten er slitfurer mot den rette kant, er denne sten temmelig sikkert et garnsøkk.

Et lignende søkk av kleber (B. M. 6185, fundbeskr., p. 58) fandtes i en vikinggrav paa Lygren i Lindaas, Nordhordland. Derimot har B. M. en sten fra Jæderen (B. M. 4643 o, fundbeskr. p. 31—32), hvis rette sidekant er betydelig tykkere end den krumme og hvor slitfurerne gaar ret op og ned, naar stenen stilles paa den sedvanlige maate. Dette maa saaledes være en dorgesten.

Vikingtiden hadde ogsaa simple former av fiskestene.

Paa fig. 41 gjengis 3 enkeltfurede stene:

Fig. 41 a (T. M. 1627, fundbeskr. p. 57) er f. i gravhaug fra yngre jernalder paa gaarden Øisund i Melø herred. Dimensioner: $11,4 \times 9,2 \times 6$ cm. Er en glat rullesten med helt omgaaende, dyp medianfure.

- b (B. M. 4438, fundbeskr. p. 31) er f. i vikingskip i Størhaugen, Karmøen. Dimensioner: $11 \times 6,7 \times 5,8$ cm.

Egformet, glat sten med helt omgaaende lateralfure, 5,9 cm. fra den spidse ende forbindes højre og venstre side av furen med et hul, hvis diameter er 0,6 cm. I den butte ende er der en kort fure, som skjærer lateralfuren under en ret vinkel. I den laterale fure er der jernrust, hvilket tyder paa, at et jernbaand har ligget i furen, likeledes er der rust i hullet. En jernten har derfor muligens gaat gennem det. Den korte fure ved den butte ende er rimeligvis gjort, for at man kunde faa fortømmen ind under jernbaandet. Denne tverfure

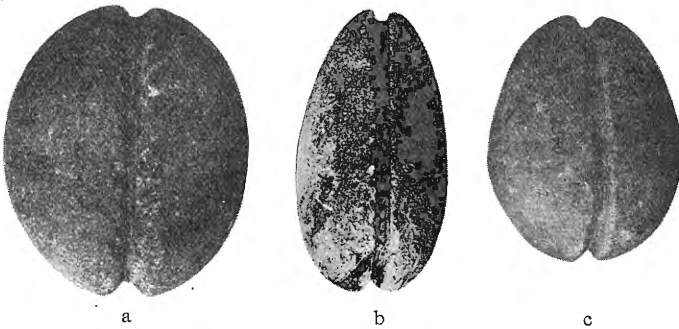

Fig. 41. Snøresøkk fra vikingtiden, ca. $\frac{1}{3}$.

synes mig at være et indicium paa, at dette er en fiskesten og ikke et vegtlod av en eller anden art. Det maa antas at være mindre rimeligt, at et saadant lod blev fæstet saaledes (tverfuren er i den butte ende), at det blev hængende med den spidse ende nedad. Dette fremgaar forøvrigt ikke klart av figuren (41 b), fordi det er smalsiden som vender ut, medens avsmalningen sees tydelig, naar breidsiden er vendt mot beskueren. c (Th. M. 2340, fundbeskr. p. 35) er f. paa Grøning i Stadsbygden, S. Trondhjem. Dimensioner: $9,5 \times 7,5 \times 6,5$ cm. Egformet, glat sten med helt omgaaende medianfure. Antagelig fra vikingtiden eller den senere middelalder.

Paa fig. 42 har man:

- Fig. 42 a (U. O. 2937, fundbeskr. p. 18) er f. i en gravhaug i Haugesunds by,
 b (U. O. 7201, fundbeskr. p. 19) er f. paa Ustad i Hurum.
 c (U. O. 449, fundbeskr. p. 18), f. paa Bokkebladskjæret under Tveit, Holt, Nedenes. Kan ikke sikkert dateres, men er sandsynligvis fra vikingtiden.
 d (U. O. 14299, fundbeskr. p. 22), f. i en gravhaug i bøkeskogen ved Larvik.
 e (U. O. 2904, fundbeskr. p. 18), f. paa Høien ved Ulle-vaalsveien, Kristiania, i en vaabengrav. Dette tøndeformede, gjennemborede kleberstenssøk antar jeg er garnsøkk, det eneste paa fig. 42. Garnsøkk av brændt ler av en tilsvarende form har man nemlig ogsaa i vore dage.

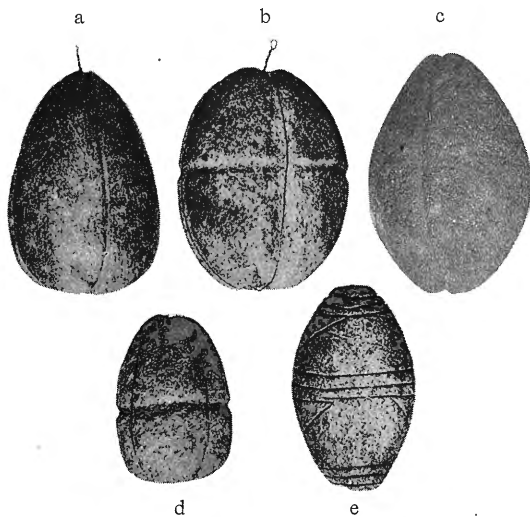

Fig. 42. Søkk med forskjellig furing fra vikingtiden, ca. $\frac{1}{4}$.
 Efter fot. av prof. GUSTAFSON.

I første bind av tidsskriftet „Urda“¹⁾ beskrives en sten, som har stor likhed med 42 d. Den fandtes paa gaarden Onstad, $\frac{1}{4}$ mil fra Flekkefjord, i en haug sammen med et langt sverd, 2 spyd osv. „Den er omtrent 5 tommer lang, 3 tommer bred i tykenden, og spidser av omtrent i form som et eg. Langs stenen

er indhugget i den tvende striper, omtrent $\frac{1}{4}$ tomme dype og brede, som gaar rundt om den, hvorved den deles i 4 like avdelinger. Likeledes er en stripe indhugget rundt om stenen efter

¹⁾ Pg. 299, pl. IX, fig. 19 a—b.

tykkelsen av den, hvilken overskjærer de tvende andre striper i rette vinkler. Stenen er derved inndelt i 8 avdelinger“, etc. Den antokes at være enten en slyngesten eller et bismerlod.

Efter Urda gjengis her en avbildning av denne sten. Paa a sees den laterale fure med tverfuren og og paa b den mediane. Beskriveren i Urda sammenligner denne med 2 lignende stene i universitetets oldsaksamling (U. O. 449 og 450).

U. O. 449 er her gjengit paa fig. 42 c, mens U. O. 450 er avbildet som 44 b. Sidstnevnte er f. paa Tangen, Holt, Nedenes. Som

figuren viser, mangler det tverfure, hvilken imidlertid er tilstede hos 44 a (U. O. 11229). Det sidste er f. i Sogndal, Stavanger amt, i en haug, som formodes at skrive sig fra vikingtiden.

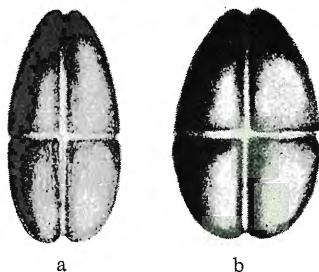

Fig. 43. Fiskesten fra Onstad ved Flekkefjord, ca. 1/4. Yngre jernalder.

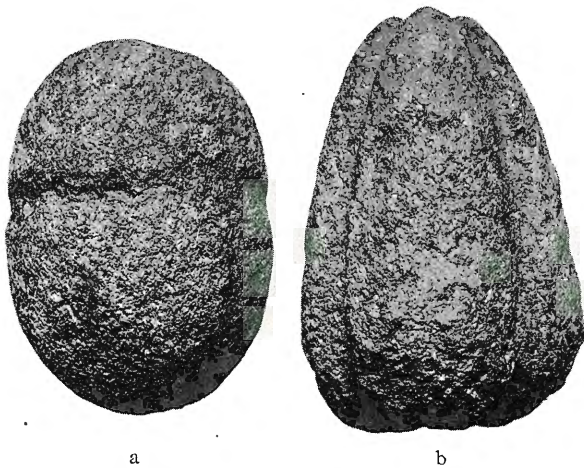

Fig. 44. Stensøkk, antagelig fra vikingtiden.

Fig. 45 viser søkk av en anden type.

Fig. 45 a (Th. M. 5696, fundbeskr. p. 44), f. paa hjørnet av Fjordgaten og Jomfrugaten i Trondhjem. Kleberstens-

søkk (14 cm. l., 4 cm. br.) med helt omgaaende medianfure, hul i midten og helt omgaaende tverfure.

b (Th. M. 7107, fundbeskr. p. 48), f. paa pladsen Eidet under Vernes i Agdenes. Kleberstenssøkk (13 cm. l., 4 cm. br.) med helt omgaaende medianfure og hul. Hvorvidt denne type gaar helt bakover til vikingtiden er ikke aldeles sikkert, omend sandsynligt. Nærstaaende med disse er fig. 46 a, som forestiller et søkk fra Røsaasen, Ankenes, Ofoten (Th. M. 7056, fundbeskrivelse p. 47). Sidstnævnte fiskesten er 5,8 cm. l., 2,6 cm. bred og har helt omgaaende medianfure med hul, samt helt omgaaende tverfure. Er desuten paa begge sider forsynet med indskjæringer og hak, udført med

Fig. 45. Kleberstenssøkk fra det Trondhjemske, ca. $\frac{1}{3}$.

metalinstrument. Bestaar av en mørkegrøn stenart. Vegt 35 gr. Endskjønt denne fiskesten er fra et sted, hvor der findes en stenalder

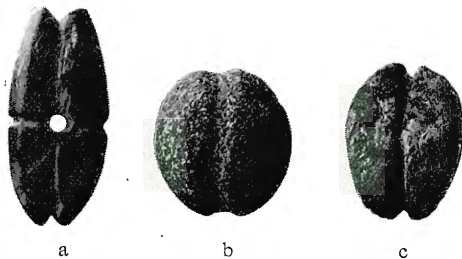

Fig. 46. Udsedvanlig smaa søkk fra uvis tid, $\frac{1}{2}$.

boplads, er det utelukket, at den i sin nuværende form skriver sig fra stenalderen, da det med stenalderens værktøi vilde være umuligt at frembringe saadanne skjæreflater, som stenen har. Men at den tilhører vikingtiden eller senere middelalder synes være sandsynligt. En anden eiendommelighed ved dette søkk er den paafaldende litenhed. Den rimeligste forklaring synes mig at være, at det er en fiskesten til en gut. Sammen med det formodede guttesøkk fra Ófoten har jeg stillet to andre serdeles smaa fiskestene: b (Th. M. 6797, fundbeskr. p. 47), f. paa Stagalien i Bjørnør. Dimensioner: $4 \times 3,5 \times 2,5$ cm.

Vegt 62 gr. Søkket bestaar av en mørk, hvitspettet stenart og har en bred, helt omgaaende medianfure. Det svarer fuldstændig til normaltypen av søkk fra den arktiske stenalder, og det tør være en mulighed for, at en stenalderens far har forferdiget det til sin søn. c er fra en anden kant av landet (B. M. 2670, fundbeskr. p. 29). Det er nemlig fundet i strandsanden paa pladsen Skidnedalsbakken under Aastvedt ved Bergen. Dimensioner: $4 \times 3 \times 1,4$ cm. Vegt 27 gr. Bestaar av bearbejdet klebersten, og er ganske sikkert

yngre end stenalderen, da furen synes at være gjort

med metalredskap. Tilsyneladende av samme type som 45 a og b er 47 a. Nærmere beset har dog sidstnevnte en ganske anden form og bør derfor

ofres nogen opmerksomhed.

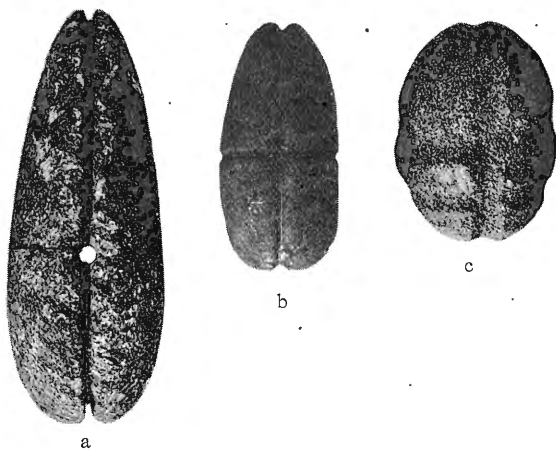

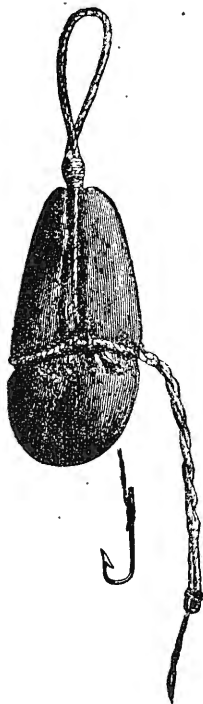
Fig. 47. Søkktyper fra vikingtid eller senere middelalder.

Fig. 47 a (B. M. 4305, fundbeskr. p. 31), f. i en ur paa Bakke, Ytre Holmedal Søndfjord. Bestaar av grov klebersten og veier 2670 gr. Dimensioner: $23,5 \times 8,8 \times 8,2$ cm. Har en dyp og smal helt omgaaende medianfure med hul, og har et skraatstillet 8,5 cm. langt hul i tykenden. Her er altsaa en tilspidsning mot den øvre ende. Stenen har en form, som vidner om, at den har været beregnet paa at holde samme stilling i vandet; desuten synes det være klart, at det store hul i tykenden (diam. ca. 1 cm.) har tjent til fæste for en ten av træ, hvortil et dorgesnøre har været knyttet.

b (B. M. 4314, fundbeskr. p. 31), f. paa Sæter i Loen, Nordfjord. Bestaar av en mørk, tung stenart. Ligner

i formen meget foregaaende, men har tverfure istedetfor hul og mangler indboring i tykenden.

- c (ejes av EDV. J. HAVNØ), f. i Staulosen paa Nordnesøen i Rødø, Helgeland, efter forlydende i gravhaug (1902). Rullesten ($12 \times 9 \times 8$ cm.), Vegt 1470 gr. Helt omgaaende medianfure og lateralfure samt 2 helt omgaaende tverfurer. Av fiskestene med tverfure og partielt omgaaende længdefure har jeg, saavidt jeg erindrer, kun set et eneste eksemplar, nemlig B. M. 4885 (fundbeskr. p. 32). Denne sten er fra Jæderen, men kan ikke sikkert dateres. RAU avbilder en sten fra Shetland med en saadan furing og viser, hvorledes snøret er fæstet (se fig. 48).

Paa figuren kan ikke ses, om der foruten furerne ogsaa er et median gennemgaaende hul. Da stenen er fra Shetland, er det ikke umuligt, at den aabenbarer en gammel norsk maate at fæste snøret paa.

Figurerne 49 og 50 fremstiller eksemplarer av en fiskestens type, som synes at være karakteristisk for det nordlige Norge, hvor den endnu benyttes i en noget modificeret skikkelse efter det nu anvendte materiales beskaffenhed. I vore dage gjøres disse søkk nemlig av jern; de har et firkantet tværsnit, er tilspidset oventil og nedentil, og har øverst en løkke av jerntraad. I trøndersk folkemaal kaldes et saadant tildels *jarnstein*¹⁾.

Fig. 48. Fiskesten fra Shetland (19. aarh.).

¹⁾ I historisk oldnorsk forekommer saavidt mig bekjendt ikke den paa fiskestene anvendte betegnelse, men dialektordet *jarnstein* (jernsten) tyder paa, at man har benyttet ordet *steinn*. Denne opfatning støttes ogsaa av ordlyden i en færøisk barneramse:

— — — — —
Missti burtur ongul og stein
ikki fekk eit fiskabein, etc.

- Fig. 49 a (T. M. 1658, fundbeskr. p. 57), l. 25,5 cm., tversnit i tykenden $5 \times 4,5$ cm. Medianfure over den øverste tredjedel av stenen samt 2 helt omgaaende tverfurer istedetfor hul. F. paa Hamre, Karlsø pgd.
- b (Th. M. 3105, fundbeskr. p. 37), l. 21 cm., tversnit i tykenden $5,9 \times 3,5$ cm. Medianfuren gaar over lidt mere end halvparten av stenen. Tverfuren er helt omgaaende. F. paa Bølestrand i Flatanger. Da der paa Bølestrand er en stenalder boplads, er det muligt, at denne fiskesten daterer sig fra stenalderen. Ialfald fremstiller 49 a og b typen i sin mest primitive skikkelse.

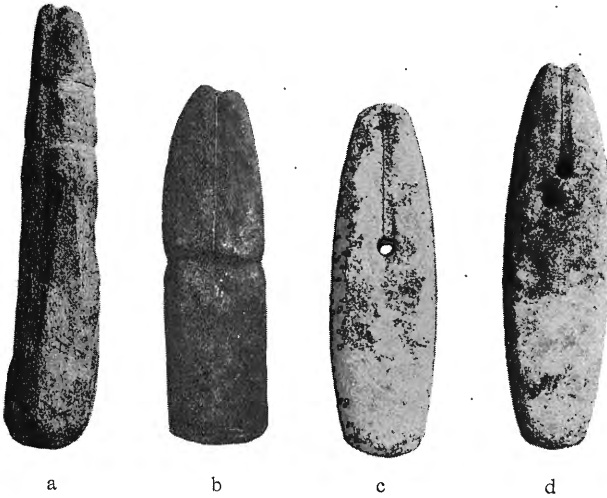

Fig. 49. Dypsagnstene fra det nordlige Norge, ca. $\frac{1}{4}$.

- c (Th. M. 6223, fundbeskr. p. 45), bestaar av hvit marmor, l. 23 cm., tversnittet paa midten $6 \times 5,2$ cm. Hullet ligger 6,5 cm. fra toppen. F. ved gravning i Kongens gate, Trondhjem.
- d (T. M. 550, fundbeskr. p. 54), av hvit marmor, l. 21 cm., tversnittet paa midten $6 \times 5,6$ cm. Hullet i en avstand av 8,5 cm. fra spidsen. F. paa Nordskot i Stegen.
- a har et temmelig uregelmæssigt tversnit, men b, c og d har et rektangulært tversnit.

- Fig. 50 a (T. M. 356, fundbeskr. p. 53), l. 16 cm., tversnit i tyk-
enden $5,5 \times 4$ cm. Tversnittet er elliptisk, hullets av-
stand fra toppen er 5,5 cm. F. under oprydning av
en gammetomt paa Nedre Harstad, Trondenes.
- b (Th. M. 2878, fundbeskr. p. 37), rektangulært tversnit,
bestaar av klebersten, l. 17,5 cm., tversnittet paa midten
 5×5 cm. Hullets avstand fra spidsen 5,9 cm. F.
paa Lilleviken, Frosta, i en gammel hustomt.
- c (Th. M. 5429, fundbeskr. p. 42), bestaar av klebersten,
l. 21,5 cm., tversnit paa midten 7×3 cm. Hullets
avstand fra spidsen 7,2 cm. F. paa Tviberg i Nærø.

50. Dypsagnstene fra det nordlige Norge, ca. $\frac{1}{4}$.

- d (Th. M. 5844, fundbeskr. p. 44), kleberstenssøkk, l.
24,5 cm. Tversnittet omtrent sirkulært med største dia-
meter 5,2 cm. Hullets avstand fra spidsen 6,5 cm. F.
paa Frimurerlogens tomt, Trondhjem.

De paa figurerne 49 og 50 gjengivne fiskestene er naturligvis ikke alle fra vikingtiden, men typen gaar ganske vist bakover til vikingtiden og muligens endnu længere. Det er saaledes utvilsomt denne fiskesten, som fra umindelige tider har været benyttet paa dypsagnsnøret under skreifisket i Lofoten og andre steder. Typen synes at være lokalt begrændset til det nordenfjeldske Norge. I

Bergens museum findes kun 2 stykker, som sikkert kan regnes til denne klasse av søkk, nemlig B. M. 188, ukjent findested, l. 19,5 cm., tversnit ved tykenden $5,5 \times 5,5$ cm. Hullet ligger 5 cm. fra spidsen. Endvidere B. M. 2741, fundbeskr. p. 29, l. 33 cm., tykendens dimensioner $7,2 \times 5,3$ cm., rektangulært tversnit. 14,2 cm. fra spidsen er et mediant hul, fra hvilket gaar en fure over spidsen. 5 cm. nedenfor dette hul et lignende, fra hvilket gaar en skjævtliggende fure over siden. B. M. 2741 avviker alt-saa noget fra den nordenfjeldske type av dypsagnstene. B. M. 4766, fundbeskr. p. 32, kan derfor sandsynligst opfattes som et vegtlod, fordi den tilsvarende fiskestens type er saagodtsom ukjent paa Vestlandet.

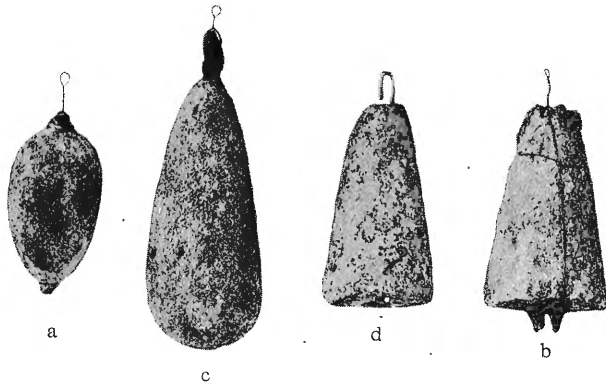

Fig. 51. Søkk av bly fra vikingtiden, ca. $\frac{1}{3}$. Efter fot. av prof. GUSTAFSON.

- Paa fig. 51 ses forskjellige bly søkk fra den yngre jernalder.
- Fig. 51 a og b (U. O. 12667, 12668, fundbeskr. p. 21), f. i vaabengrav paa Aske, Tanum, Brunlanes. Blyet er støpt om en jernten, i hvis ende snøret har været fæstet.
- c (U. O. 13471, fundbeskr. p. 21), bly søkk med jernten, f. i grav fra yngre jernalder paa Allum i Hedrum, Jarlsberg og Larviks amt.
- d (U. O. 20187 c, fundbeskr. p. 26), konisk bly søkk, f. i grav fra yngre jernalder paa Gjervaag, Tjømmø. Har et langsgaaende hul. Et bly søkk av en noget anden form ses paa fig. 52 (B. M. 4385 b, fundbeskr. p. 31),

l. 6,6 cm., bredden nedentil 3,5 cm. I spidsen er der 2 huller for snøret og i tykenden 1 hul til fæste for fortømmen. F. i en haug paa Rossebø i Skaare ved Haugesund.

Fig. 52. Blysekk fra vikingtiden, 1/2. B.M.

Fig. 53 gjengir en eiendommelig fiskesten fra vikingtiden, f. paa Eik, Sternerø (S. M. 2633 b, fundbeskr. p. 28). Selve stenen er 12 cm. lang med et elliptisk tversnit, hvis største akser er henholdsvis 6,1 og 5,4 cm. Der er en helt omgaaende medianfure og en helt omgaaende lateral-fure samt tverfure. Stenen er efter længden gjennemsat av en jernbolt, i hvis ene (øvre) ende var en løkke, som nu imidlertid er gaat istykker. I kort avstand fra spidsen er et mediant hul, som gaar ind paa bolten. Da jernbolten aabenbart har tjent til fæste for snøret, skulde man tro, at furerne var unødvendige, og man faar det indtryk, at de er sat der til pryd, da de er svært smale og grunde.

Paa fig. 54 ses en eiendommelig utstyret dorgesten (B. M. 1903: 114, fundbeskr., p. 33). Det bestaar av en mørkegrøn stenart og har dimensionerne $13,5 \times 5,5 \times 4$ cm. Den ene bredside er plan og forsynet med 2 rækker av koncentriske cirkler (4 i hver række), den anden bredside krum og har likeledes 2 rækker av koncentriske cirkler med 5 i hver række. Desuten er der 3 helt omgaaende lateral-furer. F. paa Flatager i Selje pgd., Nordfjord. Under samme nr. er fra samme sted en sten (B. M. 1903: 114, fundbeskr. p. 33) med en lignende ornering av cirkler. Der kan være tvil om dette redskaps bruk, men sandsynligvis kan det rettest opfattes som et søkk til et tvehaket dorgesnøre. Det har form av en baat, som bagtil er ret avskaaren, l. 18 cm., br. 7,5 cm. og tykkelse 6,7 cm. Paa den ene bredside er en median kjøl, som støter til en fure over spidsen. I furen er 3 huller, ellers er der paa samme side 2 rækker av koncentriske ringe (som paa fig. 54).

Fig. 53. Fiskesten fra yngre jernalder, 1/2. S. M.

Den anden bredside er jevnt krummet. 5,5 cm. fra den nedre ende er der et gjennemgaaende lateralt hul, som paa hver side fortsætter i en dyp fure paa hver side. Den nedre ende er plant avskaaren, men har et hul, som er 2,5 cm. bredt, ca. 1 cm. høit og 2,5 cm. dybt. I det øverste hul i topfuren sitter en jernbolt, likesom der er tydelige spor av jernrust i selve furen. Her har saaledes gaat et jernbaand, hvortil snøret har været fæstet. I de laterale furer paa den nedre ende findet ogsaa spor av jernrust, og det er sandsynligt, at her har været indlagt en gjenstand av jern, hvortil fortømmen eller kanske rettere fortømmerne knyttedes. Begge de nævnte fiskestene fra Flatager representerer typer, som vistnok med temmelig stor sikkerhed kan sis at gaa tilbake helt til vikingtiden.

Fig. 54. Gammelt dorgesøkk, $\frac{1}{8}$, B. M.

Paa fig. 55 sees dorgesøkk av en type, som synes at være temmelig lokal for Vestlandet.

Fig. 55 a (B. M.) er et langt, krumt kleberstens søkk med et hul i hver ende og en fure over spidsen. L. 24,5 cm., største tversnit $5,5 \times 4$ cm. F. paa Almenningen, Rugsund sg., Daviken pgd., Nordfjord.

b (B. M. 1907: 232, fundbeskr. p. 33) er et mindre søkk av en haardere stenart. I hullet paa forenden sitter rester av en lærströp. F. paa Nesse, Seim sg., Alversund pgd., Nordhordland. Søkkene selv er neppe meget gamle, men typen gaar sandsynligvis helt tilbake til vikingtiden.

Fig. 55. Vestlandske dorgestene, ca. $\frac{1}{4}$. B. M.

Fig. 56 gjengir 2 baatformede søkk, plane paa den ene bredside og krumme paa den anden.

Fig. 56 a (B. M. 2723, fundbeskr. p. 29), er av en skifrig stenart, ikke klebersten, l. 18,5 cm., bredde i tykenden 12 cm., tykkelse 5,5 cm. Tænkes hullerne forlænget, støter de sammen under en spids vinkel. I disse endehuller har rimeligvis været trætener, som fæstedes ved en liten bolt gjennom de smaa huller, som staar lodret paa endehullerne. Disse tener, som paa grund av endehullernes forløb har været divergerende utad, har tjent til støtte for hver sin fortøm. Dette er altsaa søkk til tvehaket dorgesnøre. F. paa gaarden Møgster i Sunds pgd., paa nordsiden av Selbjørnfjorden søndenfor Bergen.

b (B. M. 2232, fundbeskr. p. 29) er paa den nedre ende

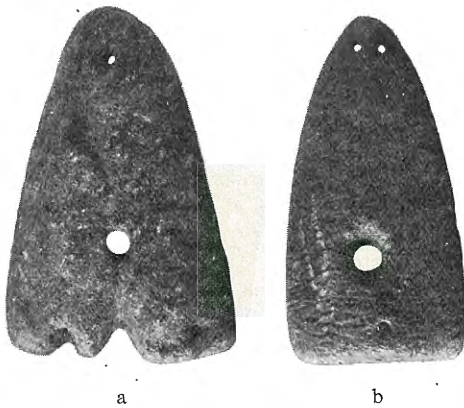

Fig. 56. Baatformede dorgestene fra Vestlandet, ca. 1/4. B. M.

ret avskaaren, og har der et hul, som er indboret langsefter længden. Stenens længde er 18,5 cm., bredde ved tykenden 9 cm. og tykkelsen 6 cm. Hullets længde er 6,5 cm. og diameter ca. 2 cm. F. paa Osnes i Etne, Søndhordland. Ådskiller sig fra a derved, at her kun er plads for 1 endestillet dorgestikke istedetfor 2.

Nær beslegtet med 56 a er B. M. 1620, fundbeskr. p. 28. Paa den sidstnævnte sten er baatformen end mere gjennomført, idet den krumme side har en kjøl. L. 23,5 cm., største bredde 9,8 cm., største tykkelse ca. 8 cm. Omtrent 5 cm. fra spidsen er et mediant hul og fra dette gaar der en fure over topenden. Den nedre ende er ret avskaaren og forsynet med 2 skjævt indborede endehuller, hvori trætener (dorgestikker) har været fæstet. F. paa gaar-

den Skaale i Kvindherred. Disse vestlandske dorgestene er ikke uten sidestykker i det nordenfjeldske.

Fig. 57 a (Th. M. 2901, fundbeskr. p. 37), er et kleberstens søkk, f. under Trondhjems brandforsikrings gaard i Søndre gate, Trondhjem. Det har ikke baatform, er nemlig symmetrisk om baade median- og lateralplanet. Det er mere utpræget tvegrenet end stenen fra Møgster og har samme slags snørefæste i spidsen som stenen fra Škaale. End mere likhet med de vestlandske dorgestene viser et kleberstenssøkk fra Hopen, Agdenes (Th. M. 6660, fundbeskr. p. 46), som her er gjengit paa fig. 57 b. Det har en længde av 13 cm., i tykkenden en bredde av 7,5 og en tykkelse av ca. 4 cm. Den ene side er omtrent plan, den anden krummet. Baade den øvre og nedre ende er tvert avskaaren. I topenden er et endehul, som støter sammen med en indboring fra forsiden. Dette er altfor kompliceret til

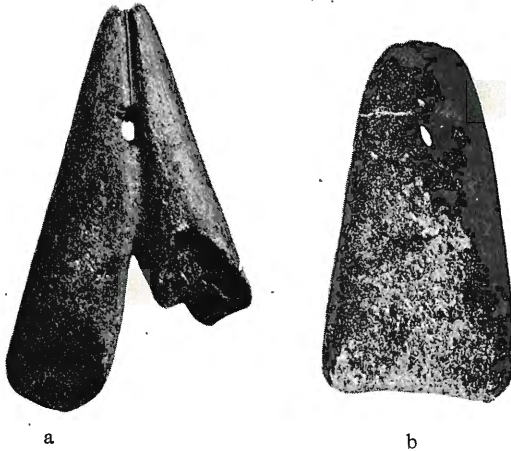

Fig. 57. Trønderske dorgestene, $\frac{1}{3}$. Th. M.

snørets direkte fastgjøring, og det er derfor rimeligt, at disse huller har tjent til fæste for et topstykke, hvortil snøret knyttedes. Paa fig. 57 b ses kun det mediane hul i spidsen. Men foruten den omtalte indboring i toppen er 2 skjævt gaaende huller i den nedre ende, som overskjæres av et gjennemgaaende hul fra siden.

Ut fra endehullerne har dorgestikkerne gaat i divergerende retning, og gjennom sidehullet har muligens gaat en ten til fastgjøring av disse. Paa den plane side er med et skarpt instrument indridset 2 streker, som angir vinkelen mellem hullerne, eller om man vil, dorgestikkernes sprikning.

Den netop beskrevne type av søkk, som jeg oppfatter som særlig benyttet til dorging, forekommer ogsaa gjort av bly.

Fig. 58. Bly søkk fra ukjent sted, $\frac{1}{3}$. B. M.

Fig. 58 fremstiller saaledes et togrenet bly søkk (B. M.). L. 15 cm., bredde nedentil 8,6 cm., grenenes længde ca. 10 cm. I hver gren er et stort hul fra enden ca. 5,5 cm. langt. Lodret herpaa er et mindre hul, hvorigjennem der vistnok har gaat et tverstykke til fæste for endetenen. I forenden er 2 langsgaaende huller, som munder ut i kløften mellem grenerne. Disse har tjent til fastgjøring av snøret.

Fig. 59 a (U. O. 9894, fundbeskr. p. 20), f. i en liten haug tæt ved sjøen paa Eikrem i Akerø, Romsdals amt.

b (U. O. 1243, fundbeskr. p. 18 og i R. II, p. 23), f. i vaabengrav paa Kongeik, Sem, Jarlsberg. Dette sidste yder et sikkert bevis for, at denne type av søkk gaar mindst saalangt tilbake som til vikingtiden.

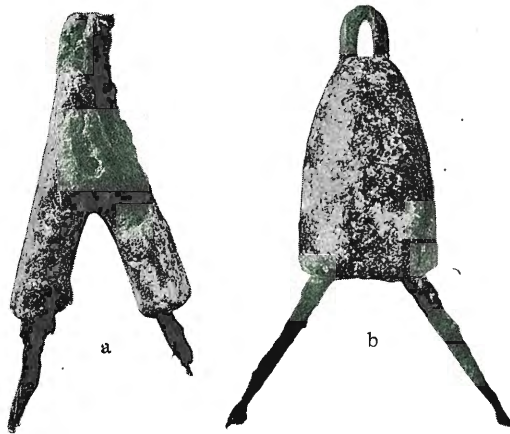

Fig. 59. Dorgesøkk av jern og bly, $\frac{1}{3}$. U. O.

I den foregaaende fremstilling er for det meste behandlet søkk til forskjellige slags snørefiske (dypsagn, dorg, etc.), mens søkk for bundne redskaper kun undertagelsesvis har været nævnt. Som formodede garnsøkk er før pekt paa enkelte rullestene med helt om-

gaaende tverfure. Paa fig. 60 (a, b) er avbildet 2 saadanne stene, som opbevares i Bergens museum.

Fig. 60 a (B. M. 4001, fundbeskr. p. 57) er en regelmæssig rullesten med en glat, dyp tverfure, som er over 2 cm. bred oventil. Stenens dimensioner er $8,2 \times 6 \times 4$ cm. F. paa Skodje, Søndmør, gravhaug? Hvis man turde anse fundet i gravhaug for paalideligt, maatte vel denne sten nærmest henføres til vikingtiden.

b (B. M. 2874, fundbeskr. p. 30) er likeledes en regelmæssig rullesten med glat tverfure av en bredde ca. 1 cm. Dimensioner: $8 \times 6,9 \times 3,3$ cm. Den bestaar ikke av klebersten, men av en haard vistnok granitisk bergart. F. i jorden i Haa pgd., Jæderen.

c er et moderne notsøkk av rullesten fra Arendal. Dimensioner: $9,5 \times 8 \times 5$ cm. Den grunde tverfure er ikke videre jevn.

d er et moderne garnsøkk av rullesten fra Arendal. Dimensioner: $7,7 \times 6,5 \times 4$ cm. Tverfuren er ujevn. Paa de to sidstnævnte moderne søkk er furen sandsynligvis slaat med den tynde ende av en hammer.

Den omstændighed, at de moderne former (c, d) benyttes som not- og garnsøkk, peger unægtelig i den retning, at de ældre tilsvarende former (a, b) har hat en lignende anvendelse.

Der skal nu beskrives enkelte utviklingsstadier av en type av garnsøkk, som fremdeles eksisterer (se fig. 61).

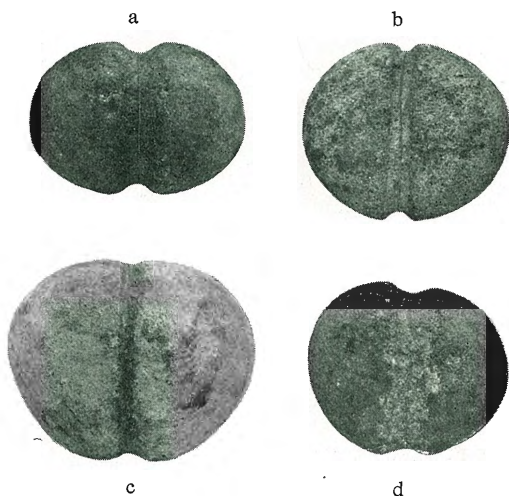

Fig. 60. Rullesten med helt omgaaende tverfure, $\frac{1}{3}$.

Fig. 61 a (Th. M. 3925, fundbeskr. p. 40), ser ut til at være en liten, gjennemboret rullesten, l. 5, diam. ca. 4,5 cm.

- F. i en gravhaug? paa Braa, Byneset.
- b (Th. M. 3656, fundbeskr. p. 39) er 2 kugler av lysbrændt ler (l. 4 og 4,5 cm., tversnittets diam. 5 cm.). F. paa stranden i Skjørn, Bjugns pgd.
- c (Th. M. 2233, fundbeskr. p. 35) er en gjennemboret cylinder av sortbrændt ler, l. 3,5, diam. 4,2 cm. F. paa Lysøen i Aafjorden.
- d (Th. M. 5421, fundbeskr. p. 42) er en gjennemboret cylinder av lysbrændt ler med længdefure, l. 5 cm., diam. 3,5 cm. F. paa Valberg, Frosta, efter opgivende i en haug, hvor der ogsaa fandtes klinksøm.

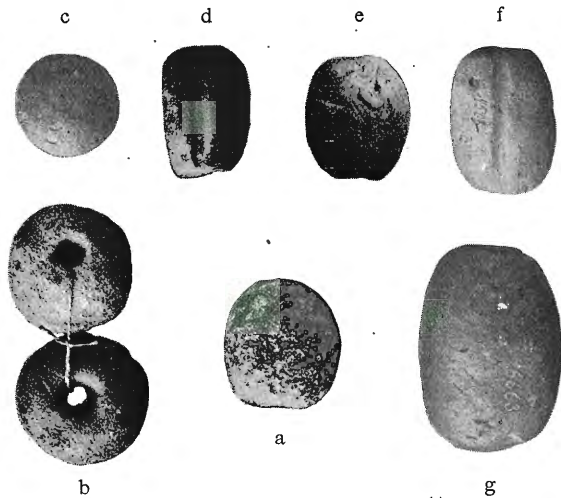

Fig. 61. Trønderiske garnsøkk, $\frac{1}{8}$.

- e (Th. M. 2330, fundbeskr. p. 35), cylinder av sortbrændt ler, l. 4,7 cm., diam. 4 cm. F. paa Lysøen i Aafjorden.
- f (Th. M. 4503, fundbeskr. p. 40), gjennemboret cylinder av lysbrændt ler, l. 5,5 cm., diam. ca. 4 cm.. F. nede ved sjøen paa Baalfjord i Aafjorden.
- g (Th. M. 6663, fundbeskr. p. 47), gjennemboret lercylinder, mørkebrun av farve, l. 7,5 cm., diam. ca. 5,5 cm. F. paa Kongensvold, Agdenes.

Endskjønt ingen av de forannævnte cylindere av brændt ler med sikkerhed kan dateres til den yngre jernalder, er det sand-

synligt, at typen rækker bakover til nævnte periode. Paa s. 11 er omtalt, at man i Tyskland kjendte søkk av brændt ler allerede i pælebygningstiden, og det skulde synes underligt, om de ikke hadde fundet veien til Norge saa sent som i vikingtiden. Naar disse lercylindre er korte og nærmer sig sterkt til kugleformen, kan man komme til at opfatte dem som haandsnellehjul, og jeg er tilbøielig til at tro der gives tilfælde, da det i virkeligheden ikke er let at avgjøre, hvilken av disse to ting, man har for sig: Blandt de søkk av denne type, som jeg har hat anledning til at undersøke i Th. M., har jeg lagt merke til, at de optræder under to forskjellige brændingsgrader. Nogle er lysbrændte, har med andre ord den almindelige teglstenfarve, mens andre er næsten sorte. Muligens kan dette forhold være til veiledning for søkkenes datering. Den tanke utkastet til prøvelse, om de sortbrændte betegner en ældre fremgangsmaate med brændingen, og de lysbrændte hidrører fra det fremskridt i lerbrænding (til teglsten), som indførtes i vort land omkr. 1250¹⁾. At disse cylindre av brændt ler i virkeligheden er garnsøkk er hævet over tvil. De anvendes den dag idag til troldgarn samt tildels paa torskegarn (f. eks. i Lofoten). De moderne søkk av denne type er mere tenformede (mere tilspidset mot enderne) end de gamle. Søkk av formen 61 d og f har jeg set paa sildgarn fra Lofoten (1840—1850). Længde 7 cm., diam. 4 cm., forsynet med fure.

Paa fig. 36 ses nogle gamle former av kavl, som vistnok kan føres tilbake helt til vikingtiden. Andre former av trækavl²⁾ ses paa fig. 62.

1) Den ældste sikkert daterede teglstensbygning i Tyskland er klosterkirken i Jerichow, som opførtes i aarene 1147—1152 (se fotnote i Ab. 1869, p. 192). I Danmark indførtes teglstenbrænding under VALDEMAR og ABSALON (se OTTOSEN, Vor historie, I, pag. 201), og i Norge omkr. 1250 (se bemerkninger av N. NICOLAYSEN i Ab. 1869, p. 191—192). En forfatter i Ab. 1904 (p. 232) mener endog, at teglverket bak Slotsfjeldet i Tønsberg var igang allerede i den første fjerdedel av det 13. aarh.

2) Ordet kavl (oldn. *kafli*) hænger sammen med verbet *kafa*, dukke eller svømme under vandet, mens dobbel (oldn. *dufl*) er avledet av *dufla*, duve op op ned i vandskorpen. (Se HÆGSTAD og TORP, Gamalnorsk ordbok). Paa Norges sydkyst, f. eks. ved Arendal, brukes ordet flaa (oldn. *flá*) istedetfor kavl.

Fig. 62 a (Th. M. 5843), l. 11 cm., største bredde 9 cm. F. paa Frimurerlogens tomt, Trondhjem.

b, c (Th. M. 5813), trækavl, flat paa den ene side, l. 12,5 og 9,4 cm., største bredde 5,2 og 4,6 cm.

d (privat samling), cylindrisk kavl fra Leka, l. 7, diam. 5 cm., har paa den ene side initialer og paa den anden aastallet 1793.

Ogsaa den type av garnkavl, som er fremstillet paa fig. 62 b, c og d, er visselig meget gammel, skjønt stykkerne selv ikke har nogen hoi ælde. Vi kan saaledes utskille 3 hovedtyper av kavl, nemlig de halvmaaneformede (se fig. 36 a), de skiveformede med centralt hul (fig. 36 b, c) og de tenformede med langsgaaende hul

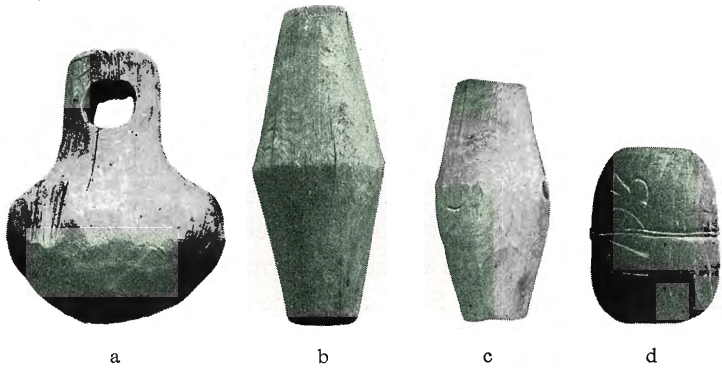

Fig. 62. Trækavl fra Trondhjem og Leka, $\frac{1}{8}$.

(fig. 62 b, c, d). Den første type blev især benyttet paa flyndregarn og de to andre paa sildgarn. Materialet var særlig træ, men de kunde undtagelsesvis være gjort av noget andet. Paa et sildgarn i Trondhjems fiskerimuseum (fra 1810) er der runde skiver av furubark med hul i midten, skivernes diam. ca. 4 cm. Paa et andet sildgarn sammesteds (fra Agdenes, 1782) er der tenformede trækavl, l. 7—8 cm. Formen av kavlerne vil selvfølgelig i nogen grad rette sig efter materialets beskaffenhed. Tenformede korkavl vilde saaledes være upraktiske. Paa det føromtalte sildgarn fra Lofoten (1840—50) er der paa undertelnen tenformede søkk av brændt ler, og paa overtelnen avlange korkskiver med fure efter den største omkreds. Det er indlysende, at kavler av næver

og kavl av glas maa være av forskjellig form. Næverkavl brukes i vore dage som fløit paa flyndregarn¹⁾, mens glaskavl (indhule kugler) har faat en utstrakt anvendelse paa torskegarn, sildgarn, osv. Mens kavl av træ, næver²⁾ og bark gaar langt tilbake i tiden, er kavl av kork en forholdsvis ny og kavl av glas en temmelig ny oppfindelse. Glaskavlens oppfinner skal nemlig være stadshauptmand i Bergen, CHRISTOFFER URDAL FAYE (d. 1888)³⁾.

Under utstillingen i Tromsø 1894 kunde man se et torskegarn fra 1844 til bruk i Lofoten fra Fosnes i Namdalen. Det var forsynet med trækavl og „ældste glaskavl“⁴⁾. Dette stemmer med hvad LØBERG⁵⁾ uttaler i 1864, at bruken av glaskavl i Lofoten er kun omtrent 20 aar gammel. Naar fremtidens norske arkeologer finder glaskavl i jorden, kan de saaledes vite med sikkerhet, at de ialfald ikke er ældre end fra 1844.

Mens jeg er inde paa emnet om garnsøkk og garnkavl, vil jeg fæste opmerksomheden ved en samsvarighed i formen, som finder sted mellem typer av de to grupper. Man har tenformede søkk av brændt ler (fig. 61) og tenformede trækavl (fig. 62), likeledes svarer til rullesten med omgaaende fure (fig. 60) ovale korkkavl med omgaaende fure. Man har moderne skiver av brændt ler eller klebersten med en gjennemboring (se ogsaa fig. 38); som svarer til lignende kavlindivider av bark eller træ (fig. 36 b, c), likesom der eksisterer halvmaaneformede garnsøkk (fig. 40 d) og halvmaaneformede trækavl (fig. 36 a). Ved nærmere betragtning er kanske ikke dette saa merkeligt. Ved søkkene skal jo effektueres et nedadgaaende tryk, og ved kavlerne et opadgaaende. Da endvidere begge slags gjenstande skal befæstes til en strammet taugline (undertelnen og overtelnen), er det ganske naturligt, at der i tidens løp under ensartede mekaniske forutsætninger har utviklet

1) Passende tilskaarne næverstykker kastes i varmt vand, hvorved de krummer sig paa en hensigtsmessig maate. Paa flyndregarn med næverkavl har man tildels en enkelt trækavl av halvmaaneformen med eiermandens initialer (saakaldt navnekavl).

2) Næverkavl opføres f. eks. fra lappisk fortid (se p. 52, T. M. 136).

3) Se Norsk Fiskeritidende, 1889, p. 156.

4) Se Tromsøutstillingens katalog, p. 26.

5) Norges Fiskerier, p. 115.

sig samsvarende typer i søkk og kavl. Dette synes at fremgaa med sikkerhed av den netop foretagne sammenligning.

Av fiskekroker fra vikingtiden har universitetets oldsaksamling flere interessante stykker. Prøver herav sees paa fig. 63.

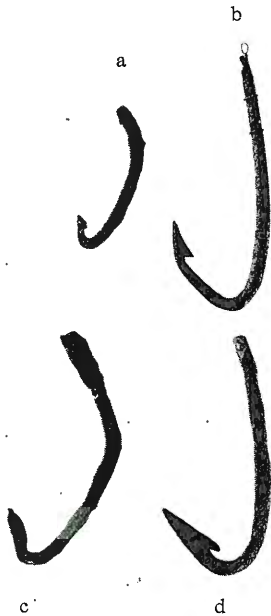

Fig. 63. Norske angler fra vikingtiden, $\frac{2}{3}$.
Efter fot. av prof. GUSTAFSON.

Fig. 63 a (U. O. 10253, fundbeskr. p. 21) er en jernangel fra Togstad, Nes, Akershus amt.

b (U. O. 10427, fundbeskr. p. 21), jernangel, f. i Gokstadskibets kammer, Gokstad, Sandherred, Jarlsberg¹).

c (U. O. 8711, fundbeskr. p. 20) er likeledes en jernangel fra gravhaug paa Kongshov i Grue, Hedemarken.

d (U. O. 19724, fundbeskr. p. 26) er en fiskekrok av jern, f. i en gravhaug paa Koltjøn, Skafsaa s., Mo pgd., Bratsberg amt.

Paa fig. 63 er a, c, d forsynet med øje til snøret, og det samme har rimeligvis været tilfældet med b. Kongshovangelen har en eiendommelig krumning. En lignende bøjning av leggen har jeg ogsaa set i Trøndelagen paa angler, som benyttedes til ferskvandsfiske. Dette i forbindelse med findestedets beliggenhed gjør det meget sandsynligt, at Kongshovkroken representerer en almindelig type for angler til ferskvandsfiske i den yngre jernalder. En lignende bøjning som c har ogsaa a, og de har rimeligvis begge været benyttet til fiske i ferskvand. Paa fig. 64 ses fremdeles tre meget gamle fiskekroker.

Fig. 64 a (U. O. 16270, fundbeskr. p. 23). F. ved tomtegravning i Oslogate 1, Kristiania, vistnok fra middelalderen.

b (U. O. 16741, fundbeskr. p. 23). F. paa tomten for statsjernbanernes maskinverksted i Kristiania.

c (U. O. 4556, fundbeskr. p. 18). F. i Mariakirkens ruiner i Oslo. Middelalderen.

¹) Paa p. 21 staar feilagtig 10426.

Paa fig. 65 fremstilles endel gamle angler fra Norges nordlige kyst.

Fig. 65 a, b, c (T. M. 570, fundbeskr. p. 54) er tre jernangler fra Harstad i Trondenes. De har følgende størrelse:

Længde	Bredde
11,4 cm.	4,1 cm.
8,0 „	2,7 „
6,5 „	2,7 „

Harstadanglerne tilhører sandsynligvis middelalderen.

d (T. M. 639, fundbeskr. p. 54) er f. paa Rabben

(Klak), Hadsel. Fra yngre jernalder, l. 11,5 cm., br. 4,1 cm. Har rimeligvis hat agnor, men er saa forrustet, at dette ikke tydelig kan ses.

e (Th. M. 5033) er en jernangel, f. paa den tekniske skoles tomt i Trondhjem.

f (T. M. 854, fundbeskr. p. 55) er en jernangel fra Sørøen i Finmarken, med lavtsiddende tydelig agnor, l. 11,7, br. 4,4 cm.

g (Th. M. 5371, fundbeskr. p. 42) er en jernangel med øje og utydelig agnor, f. paa tomten til HUITFELDTS gaard i Kjøpmandsgaten, Trondhjem. L. 10,2 cm., br. 4,2 cm.

En ejendommelig fiskekrok fra Finmarken ses paa fig. 66. Den er f. i en jordhaug paa Lebesby i Finmarken (T. M. 1381, fundbeskr. p. 56). Det

antages, at den slags angler var i bruk til henimot slutningen av det 18. aarh. L. 11,5 cm., br. 3,7 cm., tveraksens længde 4,9 cm.

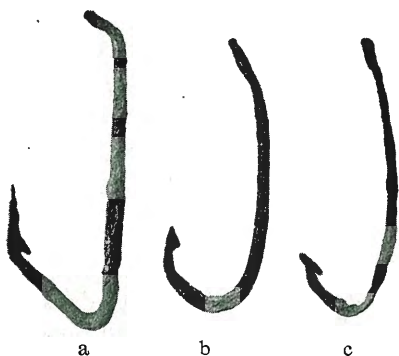

Fig. 64. Jernangler fra middelalderen, ca. $\frac{2}{3}$.
Efter fot. av prof. GUSTAFSON.

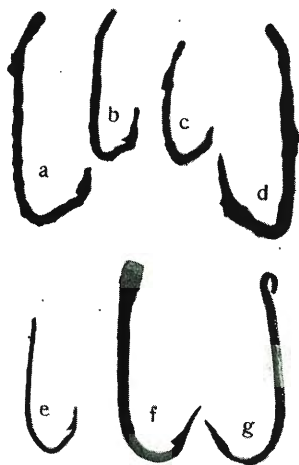

Fig. 65. Gamle angler fra det nordlige Norge, ca. $\frac{1}{4}$.

Her skal ogsaa gjengis billedet av en moderne „angel til dypsagnsnøre fra Finmarken“. Den opbevares i Trondhjems fiskerimuseum (Th. F. 309) og angis at være egen opfindelse fra 1891 av KRISTIAN VÆRDAL (se fig. 67). Selve leggen, som er av jern, har en længde av 8 cm., bredden fra spidsen til leggens ytterkant er 3,7 cm., og tveraksens længde 5 cm. Medens der paa angelen fra Lebesby er loddet bly til den øvre del av leggen og tveraksen, har angelen fra 1891 en 5 cm. lang løs blyhylse. Hensigten med tveraksen og dens belastning er aabenbart at faa angelen til at indta en saadan stilling i vandet, at den har let for at huke sig fast (se fig. 67).

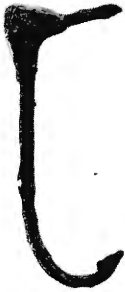

Fig. 66. Jernangel fra Lebesby, Finmarken, $\frac{1}{8}$.

Paa fig. 68 ses snørets befæstigelse til den samme angel, idet hylsen er trukket tilside.

Dette moderne stykke kaster unægtelig adskillig lys baade over fiskekroken fra Lebesby og over finneanglerne fra Kjelmesø (se fig. 26, 28 og 29). Endel av Kjelmesanglerne har ogsaa den besynderlige tverakse, og det ligger nær at opfatte disse former som tre trin i utviklingen av en angeltyp, som synes at være lokal for Finmarken. Muligens vil det ved nærmere undersøkelser vise sig, at typen dog har tilknytning fra andre hold.

Fig. 67. Finmarkangel fra 1891, $\frac{1}{8}$.

Der er en sort angler, som vistnok har været benyttet i større utstrækning, nemlig angler av træ. Der forekommer imidlertid ikke en eneste norsk træangel i noget museum, men de findes dog omtalt i litteraturen. Saaledes nævner O. NICOLAISSEN,¹⁾ at i „Akkerfjorden paa Hjelmesø²⁾ fandtes for mange aar siden dypt nede i jorden under en gammetomt angler av enertræ; de var imidlertid saa ødelagte, at de faldt i smaa stykker straks man rørte ved

1) Ab. 1889, p. 7.

2) I Finmarken.

dem“. TH. PETERSEN¹⁾ fremholder likeledes, at paa Hitteren kunde folk erindre, at baade de duppeformede fiskestene (se fig. 50) og angler av enertræ var i bruk saa sent som i slutningen av 18. aarh. Paa Hitteren utenfor Trondhjemsfjorden og paa Hjelsesø i Finmarken vet vi saaledes, at angler av enertræ (*Juniperus communis*) har været benyttet. Og av de ovennævnte beretninger kan vi slutte, at baade finner (lapper)²⁾ og nordmænd har fisket med enerangler. Der skal nu omtales nogle andre fiske-redskaper, som kanske ikke gaar helt bakover til vikingtiden, men hvilke uten-til som typer betraktet har en anselig alder. Paa fig. 69 ses en blykugle med 3 jernspirer, av hvilke 2 har en tydelig dobbeltagnor paa enden. Den noget uregelmæssige kugle har en diameter av ca. 4 cm., spirernes længde er omtrent 3,5 cm. Denne gjenstand er f. paa Ile-volden i Trondhjem under anlægget av parken sammesteds (Th. M. 4241, fundbeskr. p. 40).

En lignende blykugle med 3 jernspirer (fig. 70) er f. paa Frimurer-logens tomt i Trondhjem. Kuglens diam. ca. 4 cm., spirernes længde 4 cm. Kun den ene av jernspidserne har tydelig agnor (Th. M. 5840, fundbeskr. p. 44). Efter sin form kan de gjenstande, som er fremstillet paa fig. 69 og 70, ikke være søkk i almindelig forstand. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at de har været fæstet til en stang med den ene jernten og

Fig. 68. Finmarkangel fra 1891, $\frac{1}{8}$.

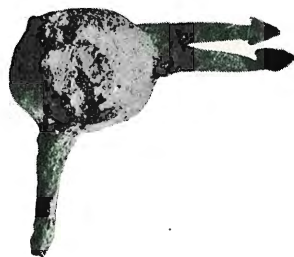

Fig. 69. Blykugle med jernspirer, $\frac{1}{2}$.

1) VSS. 1904, nr. 4, p. 20.

2) KNUD LEEEM skr. ogsaa i sin „Beskrivelse over Finmarkens lapper“ (p. 338), at lapperne benytter enerkroker til fiskefangst.

benyttet til at huke flyndre med paa grundt vand. Ganske sikkert er det ialfald, at det redskap, som er avbildet paa fig. 71, har

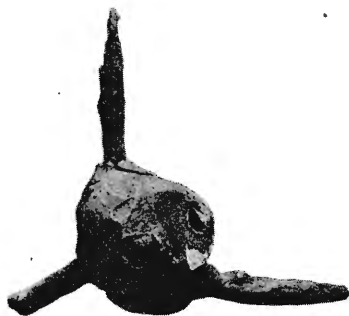

Fig. 70. Blykugle med jernspirer, 1/2.

været benyttet til at stikke flyndre, særlig guldflyndre (*Pleuronectes platessa*). Totallængden av denne gjenstand er 12 cm., br. 5,4 cm., grenernes længde 5,4 cm. F. paa den tekniske skoles tomt i Trondhjem (Th. M. 5033). Flyndrejernet (fig. 71) ligner meget det flyndrelod, som anvendtes f. eks. i Lofoten i slutningen av 19. aarh., men de to andre flyndreredskeer (fig. 69 og 70) er sandsynligvis

fra middelalderen. Det ene lod er som nævnt f. paa Ilevolden. I den tilstødende IISVIK er der heldige bundforhold til utøvelse av saadant fiskeri, og en gammel skipskaptein har fortalt mig, at i

Fig. 71. Flyndrejern, 1/2.

hans guttedage, i midten av femtiaarene, var det almindelig, der blev piket guldflyndre i IISVIKEN. Efterhaanden tok det av, men lidt flyndrefiske med pik fandt dog sted til omkr. 1880.

Vi skal nu se paa billedet av en gjenstand, som er f. i en gravhaug paa gaarden Vang i LENVIK (T. M. 1331, fundbeskr. p. 56). Det er en pile- eller harpunspids av ben, spidsen og noget av skaftet er avbrukket, nuværende længde 11 cm. Tilhører vistnok yngre jernalder

Fig. 72. Pilespids av ben, 1/2. T.M.

og har muligens været anvendt til lystring av fisk. Med de særdeles smaa agnorer synes denne benspids imidlertid at skulle være mindre velskikket til saadant øjemed. Derimot fremstiller fig. 73 en gjenstand, som utvilsomt har været benyttet til lystring av fisk.

F. paa Saltkop i Slagen s., Sem pgd., Jarlsberg og Larviks amt (U. O. 19488, fundbeskr. p. 26).

En lignende lyster av jern ses paa fig. 74. Den er f. paa Fossesholm, Fiskum, Buskerud, i en vaabengrav. (U. O. 1272, fundbeskr. p. 18).

Fig. 73. Fiskespyd eller lyster fra vikingtiden, $\frac{1}{3}$. U. O.

Paa fig. 75 fremstiller a en gjenstand av jern (Th. M. 6969), som man har erholdt ved 'opkjøper, hvis opgivende lød paa, at tingen var fra Engerdalen¹). Længde 28 cm., den ene ende forsynet med en kraftig agnor og den anden bøjet til fæste i et skaft. Lignende redskaper som 75 a benyttedes saa sent som i slutningen av 19. aarh. i Lofoten under nisefangst og haabrandfiske som klep. Fig. 75 b fremstiller

Fig. 74. Lyster av jern fra vikingtiden, $\frac{1}{3}$. U. O.

et redskap av jern fra en vikingtids grav i Opdal (T. M. 7319, fundbeskr. p. 49). Hvis alle jerntener var rette, vilde det være en typisk lyster, men som det nu fremstiller sig, er det vistnok rimeligst med K. RYGH at opfatte det som en klep²). Av klepformen fremstilles en ældre og en yngre type paa fig. 76. Av disse er den ældre (fig. 76 a), f. paa Haugan, Inderøen (Th. M. 910, fundbeskrivelse p. 39). L. 16,8 cm., br. 7 cm. Spidsen ligner en spydod, hvilket ikke kan ses paa figuren. Fig. 76 b er en klep i form av en stor angel med den øverste ende vinkelbøjet til fæste i et skaft, l. 18,2 cm., br. 7,2 cm. F. i Scholdagerveiten i Trondhjem (Th. M. 7615, fundbeskr. p. 50).

1) Støter til Rendalen.

2) En mængde utmerkede billeder av lystre og harpunspidser likesom ogsaa av angler og andre fiskeredskaper findes hos EDUARD KRAUSE, Vorgesellschaftliche Fischereigeräte und neuere Vergleichsstücke. Zeitschrift für Fischerei, 12. B. Berlin, 1904.

En lidt mere utførlig behandling av baate og baatutstyr i vikingtiden vilde være en interessant opgave, men jeg kan her kun løselig berøre dette emne.

Paa fig. 39 d er avbildet et kleberstensøkk fra Vigerøen paa Søndmør. Det opgis (fundbeskr. p. 19) at være fundet i levningerne av en nedgravet ekebaat. Dette har vel været en søndmørsk fiskerbaat fra vikingtiden. I Ab. 1875 (p. 92) beskrives bord av en klinkbygget ekebaat, f. paa den lille ø Frøungen i Tjømsøsg., Nøterø pgd.,

Jarlsberg og Larviks amt. Det fartøi, hvori fandtes den fiskesten, som er avbildet paa fig. 41 b, formodes at ha været ca. 21 m. langt og kun indrettet til roning¹⁾. En utførlig beskrivelse av dette fartøi er leveret av A. LORANGE²⁾. Blandt saker, som fandtes her, var ogsaa bastetaug av forskjellig tyk-

Fig. 75 Lyster eller klep, $\frac{1}{4}$.

Fig. 76. Ældre og yngre klepform, $\frac{1}{4}$.

1) Ab. 1887, p. 111.

2) Nyt skibsfund fra vikingetiden. B. M. A. 1887. nr. 4.

kelse¹⁾. En utførlig beskrivelse av en baat fra vikingtiden (8,5 m. lang) er leveret av GUSTAFSON²⁾, og H. SCHETELIG³⁾ har en lignende detaljeret fremstilling av en saadan baat med dens indhold fra Karmøen. Sidstnævnte fartøi var 15 m. langt, bredden ca. 2,8 m. Bordene som hadde en bredde av omtr. 20 cm. og en tykkelse av 2 cm., var av ek, kjøl og spanter antagelig av furu. Baaten har været tjærebred baate utvendig og indvendig med undtagelse av skvætbordet, som var prydet med indridsede og malte ornamenter. Der saaes intet spor til mast, og det var derfor muligens kun rofartøi. Et løst aareblad maalte i længde 70 cm. og i bredde 12 cm., det var avrundet paa enden. Fra Gunnarshaug paa Karmøen, hvor det av LORANGE beskrevne fartøj blev utgravet, indkom til B. M. et aareblad av furu, som beskrives saaledes av SCHETELIG⁴⁾: „Det nu indkomne stykke er 1,25 m. langt. hvorav 1 m. kan regnes til selve aarebladet, det resterende øverste parti til leggen. Bladet har sin største bredde, 12,5 cm., i 25 cm. afstand fra spidsen; denne er retlinjet avskaaret fra begge sider, saaledes at bladets ende danner et smalt triangel. Leggen har et ovalt tværsnit med 5 cm. største bredde“.

I GUSTAFSONS avhandling er der en tabellarisk oversigt over nordiske fartøifund med opgave over sandsynlig størrelse (l. c. p. 12)⁵⁾. Til slutning skal her nævnes, at Gokstadskipet er beskrevet av N. NICOLAYSEN⁶⁾. En orienterende oversigt over baate og baatbegravelser findes av GUSTAFSON i „Norges Oldtid“ (p. 129—133), hvor der ogsaa meddeles interessante oplysninger om det sidst fundne store skip fra vikingtiden, nemlig Osebergskipet⁷⁾

1) Trevler av bast omtales ogsaa i fund fra den ældre jernalder (se Ab. 1871, p. 96). Om Kabeltaug, flettet av træteiger, f. ved Størdalselvens utløb (se Ab. 1879, p. 209). Et lignende taug er f. paa tomten under Haandværks- og Industriforeningens gaard i Trondhjem (se Ab. 1899, p. 139. Basttauge omtales bl. a. steder ogsaa i Valundskvædet.

2) En baatgrav fra vikingtiden. B. M. A. 1890. nr. 8.

3) En plyndret baatgrav. B. M. A. 1902, nr. 8.

4) B. M. A. 1905, nr. 14, p. 21.

5) En anden baat, omtr. 5 m. lang, er omtalt i Ab. 1895, p. 111.

6) Langskipet fra Gokstad ved Sandefjord. Kristiania, 1892.

7) Man har ogsaa f. kanolignende baate i Norge. I 1879 fandtes saaledes i Almotjernet i Solum pgd., Bratsberg amt, en av en furustamme udhulet baat, 3,37 m. lang, 0,66 m. bred. Dens alder kunde ikke bestemmes. (Ab. 1879, p. 202).

Oplysninger om fiskeriet fra eddaerne, sagaerne og de gamle norske love. De storslagne men knappe tekster i den ældre edda kaster ogsaa enkelte streiflys over næringslivet i vikingtiden. Fisk og fiskeri omtales saaledes av og til. Forfatteren av Voluspaa har lagt merke til, at menneskene har konkurrance i fiskeriet og taler om ørn, som fisken veider. Og naar der i Haarbardsljod sis om TOR, at han spiste havrebrød og sild, før han drog hjemmefra om morgenen, faar man det indtryk, at forfatteren anser dette at være en frokost som sig hør og bør for en mand, der i likhed med TOR, er beskæftiget med tungt arbejde. I Hymeskvædet, som antas digtet av en nordlænding (muligens ØIVIND SKALDESPILDER) i slutningen av det 9. aarhundrede, beskrives en fisketur, som TOR foretar sammen med jotunen HYME¹⁾. Denne beskrivelse er av betydelig interesse, fordi den aapner et indblik i utstyret av en fiskerbaat i vikingtiden. Fra eddaerne lyder de samme betegnelser, som man den dag idag kan høre i Nordland paa enkeltheder ved fiskerbaaten. Tor sætter sig med 2 aarer til at ro i øserummet (oldnorsk *austrrúm*), mens HYME sat i halsen (oldn. *i hálsinum*) og rodde. HYME hadde et sted, hvor han pleiede at drage flatfisk (flyndre eller kveite), men TOR vilde som bekjent ut paa stordypet. Endelig la ogsaa TOR op aarerne, greidde det sterke snøre (oldn. *vād*) med den store angel (oldn. *ongul*), som han egnede med et oksehode²⁾. Resultatet blev, at selve Midgardsormen bet paa kroken, men HYME likte ikke en saa stor fangst, tok kniven og skar snøret av, saa ormen atter sank tilbunds. TOR grep derpaa baaten om stavnen og bar den tilgaards med aarer, øsekar (oldn. *austskota*)³⁾ og bundvandet (oldn. *austr*) i. Nogle kilo mere eller mindre for en slik kar spilte ingen rolle. Ved en opmerksom gjennemlæsning av Hymeskvædet

1) Se ogsaa FINNUR JÓNSSONS utgave av SNORRES edda, p. 54—56. Den nyeste utgave av den ældre edda er en av B. SIJMONS (Halle, 1906). Der eksisterer en utmerket oversættelse paa landsmaal av IVAR MORTENSSON (utg. av Det norske samlag).

2) Gammelnorske betegnelser for agn er *agn* og *beita*. Det sidste ord brukes nu mest om mere holdbart agn, saasom en strimmel fiskeskind krøkt paa en angel. Et saadant agn behøver ikke at fornyes for hver fisk, man faar.

3) Ogsaa *austker* (*ausker*) og for større fartoier *austrbytta* (se Lovgl. 85).

faar man det indtryk, at forfatteren har tænkt paa en almindelig nordlandsk fiskerbaat forsynet med dypsagnsnøre, som selvfølgelig var specielt forstærket for anledningen.

Eddaerne er heller ikke aldeles ukjendt med fiskeri efter en mere beskeden maalestok, det man kalder det daglige fiske. I indledningen til Grimnesmaal staar om kong RAUDUNGS sønner, AGNAR og GEIRROD, at „*Þeir reru tveir á báti með dorgar sínar at smáfiski*“.¹⁾ Disse linjer i den ældre edda uttaler med tydelige ord, at under „smaafisket“ i fjorden plejede der i vikingtiden likesom nu at være to stykker sammen paa baaten, som vel i højden var utstyret med 3 par aarer.

Som allerede nævnt omtales i SNORRES edda et maskebundet redskap, som der kaldes *net*. Det later til, at vore forfædre en tidlang har anvendt ordet *net* som fælles betegnelse for baade *not* og *garn*. I fortællingen om LOKES flugt forekommer ordet *net*, men av beskrivelsen fremgaar, at det blev benyttet som *not*. For sammenhængens skyld skal denne fortælling i korthed refereres. Loke hadde gjort guderne forskjellige skjelmstykker og maatte flygte tilljeds. Han byggede sig et hus i nærheden av en fos og tilbragte tiden dels i huset dels i fossen, hvor han omskapte sig til laks. En dag, mens han sat i sit hus og funderede, faldt det ham ind, at æserne let kunde fange ham i fossen, og det morede den listige fyr at tænke ut et bekvemt middel hertil. Han tok da lingarn og bandt et net. Imidlertid nærmede æserne sig huset; Loke kastede nettet paa ilden og styrtede sig i fossen. Den allerviseste av æserne ved navn KVASER gik først ind. Da denne gløgge kar saa asken efter nettet, fandt han ut, at slikt noget maatte kunne anvendes til fiskefangst, og et net blev straks laget efter modellen i asken. Under forsøket paa at fange laksen, indrettede æserne sig paa den maate, at nettet først blev utkastet, hvorefter Tor trak i den ene ende eller hals, mens den øvrige gudeflok halte paa den anden. Med andre ord, der beskrives et notkast. Loke søkte at undgaa sine forfølgere ved at hoppe over overtelnen

1) De rodde, to paa baaten, med sine dorgesnører for at fiske smaaafisk.

(*hljóp sem snarast yfir netþinulinn*¹⁾) men blev i farten grepet av Tors sterke fingre.

Denne fortælling er av stor interesse, fordi den beskriver enkelt-heter ved et notkast i vikingtiden. Om notfiske efter sild faar vi oplysning i SNORRES²⁾ saga, hvor det fortælles om den nordlandske høvding ØVIND SKALDESPILDER, at han tok sine huskarle og lei-lændinger med paa en roskute og roede dit, hvor silden var drevet ind. ØVIND kvad da:

„Lat os sydover spore
sjøhesten med aaren
efter langhalet sild,
fisket i lange not“.

Paa samme maate er det sildfiske med not, som omhandles i EGILS³⁾ saga, hvor der staar om den vestlandske stormandssøn GRIM KVELDULVSØN, at han for ofte om vinteren paa sildfiske med en notbaat⁴⁾ og hadde med sig mange huskarle. Naar der om GRIMS bror, TOROLV, som bodde paa Sandnes (Alstenøen), i samme saga staar (p. 39): „*Hann hafði þá menn i skreiðfiski i Vágum, enn suma i sildfiski*“, er der ganske vist ogsaa tænkt paa notfiske efter sild og dypsagn efter skrei (havtorsk).

Det er likeledes fiske med not, som ligger til grund for rune-indskriften paa Selstenen, som har staat paa gaarden Sele i Klep pgd., Jæderen. Efter O. RYGHS tydning⁵⁾ staar der blandt andet:

„Varp ligger halvt til Sele
til odel og til eie“.

Det nylig omtalte skreifiske i Vaagan (Lofoten) har likesaa sikkert været snørefiske eller dypsagnfiske, som omkring aar 1000 vistnok kaldtes *togfiski* (efter oldn. *tog*, taug eller snøre). I Vigastyr's saga⁶⁾ staar om en ung islænding, som bodde hos en enke i en av de nordlandske fjorde (1008), at en dag var han „*róinn*

1) Paa sydkysten brukes endnu ordet *tinél* om telnen paa et garn. Man sir ialmindelighed flaatinel og stentinel, stundom ogsaa overtinel og undertinel.

2) Se folkeutg. av GUSTAV STORM, p. 132.

3) Reykjavikutgave, 1892, p. 2.

4) *Með lagnarskutu*. *Lagnarskuta* ∴ fartøi med *lögn* eller dragnot.

5) Se S. M. Aarsh. 1905, p. 80—82.

6) Reykjavikutgave, 1899, 27.

å sæ at tofiski“. I vikingtiden kjendte man utvilsomt ogsaa andre fiskeredskaper end de forannævnte¹⁾. I de gamle love omtales f. eks. *laxarvél* og *aurriðavél* (indretninger til fangst av laks og ørret) og *álavirki* (indretning til fangst av aal). Det tyder likeledes paa ganske utviklede forhold, at i Frostatingsloven forekommer begrepet *veiðibud* i betydning av fiskerhytte. Der er al grund til at anta, at i vikingtiden indførtes i vort land adskillige tekniske forbedringer i fiskeri og sjøbruk. Prof. A. BUGGE²⁾ sir, at „ordet anker (*akkeri*) er laant fra angelsaksisk *ancor*, som igjen stammer fra latin og græsk; det forekommer første gang i et vers av HALFRED VANDRAADESKALD fra OLAV TRYGVESØNS tid. Tidligere brukte de nordiske folk istedetfor anker en simpel sten- eller jernklump, en „dræg“. Først i vikingtiden skulde saaledes vore forfædre ha lært ankeret at kjende. Et lignende ræsonnement kan muligens anvendes paa ordet skotel (*skutill*),³⁾ som nu forekommer i ordet kveiteskotel (et slags harpun til at stikke kveite med).

Imidlertid faar man det indtryk, at i ældre tider var haandsnøret det almindeligste fiskeredskap, og det kan være passende at medta et par anekdotmæssige fortællinger, som knytter sig til haandsnøret og to av de sidste konger i vikingtiden. Den gamle sagabok Morkinskinna fortæller, at engang da HARALD HAARDRAADE seilede langs leden, traf han en fisker, og da kongen kom paa siden av fiskeren, spurgte han pludselig: „Kan du digte noget?“ Det traf sig saa heldigt; at fiskeren hadde den evne, som kongen skattede saa højt. Han kvad en vise, hvori han omtalte at han drog baade hyse og lange, og da han var færdig, opfordrede han kongen til at digte videre, hvilket kongen ogsaa gjorde. Enden paa det hele blev, at manden kastede fiskerdragten og gav sig i kongens tjeneste.

HARALDS berømte halvbror kan ogsaa nævnes i forbindelse med haandsnørefisket. I en samtale med TORMOD KOLBRUNARSKALD

1) Jeg faar dennegang ikke tid til at gaa nærmere ind paa dette, men haaper senere at faa leilighed til at søke emnet belyst ved citater fra sagaerne og de gamle lovtekster.

2) Vikingerne, II, p. 148.

3) Angelsaksisk *scytel*.

benytter nemlig HELLIG OLAV et fornøieligt billede, hentet fra fiskerens virksomhed. Han sir, at fiskeren kalder det at løse sig eller fri sig for paatale, naar han drar en fisk for sig, en for baaten, en tredje for angelen og den fjerde for snøret¹⁾. Den merkeligste av OLAV DEN HELLIGES skalde, SIGVAT skald, kaster et eiendommeligt poetisk skjær over fiskerens liv og virksomhed. Om denne merkelige mand skriver AXEL OLRIK²⁾: „Hans første digte er blevene til, mens han ved aftentid sad med en fiskerpige og saa ned over fiskerleiet, hvor røgen stod rolig tilveirs fra hytterne“. Ved siden av dette stemningsfulde billede vil jeg fæste et andet. I Valundskvædet, som bl. a. skildrer jæger- og fiskerliv i Nordland under vikingtiden staar:³⁾

„Kom fra veideskog
verøygde skyttar,
Valund lidande
langan veg.
Bjerneskinna
han steikte ved aaren,
med fullturr furu
frəsande brann“:

1) Se *Fóstbrædra saga* (Reykjavik utg. 1899), p. 118: „*Han kallast leysa sik, ef hann dregr fisk fyrir sik, enn annan fyrir skip sit, þriðja fyrir ongul, fjórða fyrir vað*“.

2) Nordisk aandsliv i vikingtid og middelalder, p. 78.

3) IVAR MORTENSSON, Eddakvæde, II, p. 25.

Indhold.

Forord	p. 3
Indledning	- 5
Angler, søkk, etc. i norske museer	- 17
Universitetets oldsaksamling	- 18
Stavanger museum	- 26
Bergens museum	- 28
Trondhjems museum	- 33
Tromsø museum	- 52
Forhistorisk Fiskeri i Norge	- 59
Stenalderen	- 60
Broncealderen	- 74
Ældre jernalder	- 77
Vikingtidens fiskeri i Norge	- 82
Fiskeredskaper fra gravfund	- 82
Oplysninger om fiskeriet fra eddaerne, sagaerne og de gamle norske love	- 112
